

CONSILIUL MUNICIPAL UNGHENI
Primăria municipiului Ungheni

Strategia de dezvoltare socio-economică a mun. Ungheni pentru perioada 2019-2025

Ungheni 2019

SUMAR EXECUTIV	
INTRODUCERE	3
I. ANALIZA SWOT	4
II. CADRUL GENERAL AL STRATEGIEI	5
III. PLANUL DE ACȚIUNI	7
IV. IMPLEMENTAREA ȘI MONITORIZAREA STRATEGIEI	25
V. PORTOFOLIUL PROIECTELOR PRIORITARE. FIȘE DE PROIECT	28
VI. ANEXA 1. ANALIZA DIAGNOSTIC	33
1. INTRODUCERE	33
2. ORAȘUL UNGHENI ÎN CONTEXTUL POLITICILOR DE DEZVOLTARE TRANSFRONTALIERE, NAȚIONALE, REGIONALE, RAIONALE	34
3. PREZENTARE GENERALĂ A LOCALITĂȚII	35
4. POTENȚIALUL NATURAL	38
5. POTENȚIALUL SOCIO-UMAN AL ORAȘULUI UNGHENI	40
6. SERVICIILE SOCIALE	45
7. SECTORUL ECONOMIC AL ORAȘULUI UNGHENI	48
8. INFRASTRUCTURA LOCALĂ	50
9. CAPACITATEA INSTITUȚIONALĂ	73

Realizarea acestui document a fost posibilă datorită suportului generos din partea poporului American prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Grupului de Lucru pentru Planificare Strategică creat prin Dispoziția primarului nr. 16-02/1-07 din 17 ianuarie 2019 și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

INTRODUCERE

Acest document reprezintă o redacție actualizată a planului de acțiuni al Strategiei de Dezvoltare Socio-Economică a orașului Ungheni 2014-2020, aprobată prin decizia nr. 11/13 din 30.12.2015. Actualizarea a fost efectuată de Grupul de Lucru constituit prin Dispoziția primarului Ungheni nr. 16-02/1-07 din 17 ianuarie 2019. Acest document a fost realizat cu suportul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) în cadrul programului Comunitatea Mea, implementat de IREX cu asistența experților consorțului Institutul de Dezvoltare Urbană (IDU)/Business Consulting Institute (BCI). Conținutul acestui material ține de responsabilitatea GLPS și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

Noua redacție urmărește actualizarea viziunii, obiectivelor strategice și planului de acțiuni pentru perioada 2019 – 2025, precum și dezvoltarea unui portofoliu de proiecte al strategiei. Strategia pune în valoare punctele forte ale municipiului și se bazează pe potențialul socio-uman, dezvoltarea economiei locale, serviciilor publice, instituțiilor infrastructurii sociale și de afaceri precum și pe capacitatea autorităților publice locale și structurilor societății civile privind asumarea responsabilității pentru procesul de dezvoltare locală.

Principiile care stau la baza elaborării documentului sunt: (i) promovarea unei guvernări locale eficiente și responsabile; (ii) promovarea unui proces decizional participativ și (iii) promovarea principiilor dezvoltării durabile la nivel local.

Scopul Strategiei de dezvoltare socio-economică a mun. Ungheni este de a determina direcțiile strategice de dezvoltare, dinamica și profunzimea acestei dezvoltări, de a eficientiza activitatea autorităților publice locale în managementul localității, de a utiliza cât mai eficient resursele financiare, de a promova localitatea (aspecte unice, irepetabile, competitive), de a atrage surse externe de finanțare (buget de stat, investiții străine, donații, granturi) pentru a implementa proiectele investiționale planificate.

Destinatarii Strategiei sunt locuitorii municipiului Ungheni, autoritățile administrației publice locale, structurile societății civile, instituțiile educaționale, sectorul privat, tinerii, precum și toate persoanele interesate în dezvoltarea durabilă locală.

Versiunea actualizată a Strategiei 2019 – 2025 este structurată pe patru compartimente și include: (i) Viziunea de dezvoltare; (ii) Planul strategic de acțiuni (iii) Etapele de implementare și monitorizarea implementării strategiei; (iv) Fișe prioritare de proiecte.

Planul strategic de acțiuni 2019 – 2025 cuprinde totalitatea acțiunilor orientate spre atingerea direcțiilor strategice, necesarul de resurse, perioada de implementare, responsabilii de îndeplinirea acțiunilor, sursele de finanțare, precum și efectele scontate în urma implementării fiecărui proiect /acțiuni.

Strategia este un document complex, elaborat printr-un larg parteneriat, care are la bază documentele de programare locală (Planul Urbanistic General 2015-2030, Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Ungheni 2014 - 2020, strategii sectoriale de dezvoltare – Dezvoltarea sectorului de alimentare cu apă și canalizare în municipiul Ungheni pentru perioada 2018 – 2025, Dezvoltarea turismului durabil și planul de acțiuni 2013-2019, Plan de dezvoltare economică locală a municipiului Ungheni 2019 – 2020), regională (Strategia de Dezvoltare Regională Centru 2016-2020, Planul Operațional Regional 2017-2020 și strategii de dezvoltare sectoriale), națională (Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2030", strategii sectoriale de dezvoltare).

I. ANALIZA SWOT

Puncte tari	Punctele slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Poziție transfrontalieră în apropierea graniței cu România, în zona de contact cu UE • Important nod de circulație rutieră, feroviară și posibilitate de reluare a circulației navale • Cadre calificate • Experiență avansată în dezvoltarea și implementarea proiectelor transfrontaliere • Parteneriate internaționale funcționale (18 orașe înfrățite) • Parteneriate locale durabile (societatea civilă-mediul privat) • Comunitate activă • Infrastructură drumuri, accese în curți, parcuri îmbunătățite / modernizate • Spații verzi amenajate (Parcul central și din Dănuțeni, scuaruri) • Servicii socio-culturale diversificate (Centrul multifuncțional Berești) • Centrul multifuncțional Regina Maria renovat • Infrastructura de sport și recreere îmbunătățită • Parcul Auto de evacuare a deșeurilor reînnoit / modernizat • Servicii de colectare a deșeurilor extinse, diversificate • Funcționarea Zonei Economice Libere. 	<ul style="list-style-type: none"> • Migrația populației • Lipsa forței de muncă • Copii nesupravegheați • Resurse financiare limitate • Dotare precară a unităților de învățământ cu echipamente și materiale • Grad de dotare tehnică al instituțiilor medicale cu utilaj modern insuficient • Lipsă sală polivalentă sport • Infrastructură rutieră degradată (stații auto, drumuri periferice) • Lipsa pistelor de ciclism • Pericole de dezastre (secetă) • Pericole de inundații (lipsa barajului de protecție în sectorul Ungheni Vale) • Lipsa podului rutier peste Prut • Grad avansat de uzură a rețelelor de aprovizionare cu apă și de canalizare • SEAU din mun. Ungheni este învechită moral și fizic și funcționează doar parțial • Gazoductul Iași-Ungheni nefuncțional • Infrastructură de odihnă și de agrement pe malul lacului Delia și râului Prut slab dezvoltată. • Lipsa unui sistem informațional geografic complex (GIS).
Oportunități	Riscuri
<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea municipiului Ungheni ca un pol de creștere • Colaborarea eficientă APL de nivelul I și II • Programe cu finanțare externă • Interconectare în sistemul de servicii turistice naționale și internaționale • Investiții străine • Creșterea gradului de descentralizare și a autonomiei locale. 	<ul style="list-style-type: none"> • Migrația externă și exodul de specialiști calificați • Capacitatea limitată a APL de gestionare a fondului funciar și folosire a resurselor bănești obținute din folosirea terenurilor • Risc seismic și alunecări de teren, inundații în lunca râului Prut.

II. CADRUL GENERAL AL STRATEGIEI

VIZIUNEA DE DEZVOLTARE a municipiului Ungheni formulată pentru perioada următorilor 7 ani se referă la un municipiu cu grad ridicat de accesibilitate și mobilitate, echipat edilitar, cu zone structurate de locuit și cu obiective necesare consolidării identității comunității ce asigură dezvoltarea comunității către performanță economică și socială în condițiile protejării și conservării valorilor naturale și construite existente. Viziunea dezvoltării mun. Ungheni se bazează pe trei piloni:

1. Ungheni este în un municipiu de graniță, cu o experiență administrativă și comercială

Ungheni, municipiu de graniță cu Uniunea Europeană, dezvoltat de-a lungul râului Prut a beneficiat în decursul timpului de avantajul schimburilor comerciale, tehnologice și a cooperării culturale, și religioase. Acestea au creat un tipar urban specific în care funcțiunile predominant administrative comerciale și religioase au modelat în timp spațiul urban și au creat clădiri cu valori arhitecturale.

2. Ungheni este un municipiu aflat în competiție

Municipiul Ungheni este într-un proces competitiv regional și european pentru atragerea de afaceri și investiții. Dinamica economică a municipiului a influențat realizarea coridoarelor de lucrări edilitare și transport în jurul unor platforme industriale largi, ceea ce a atras în timp forța de muncă din zonele adiacente municipiului.

3. Ungheni este un municipiu orientat către producția și a serviciilor realizate în beneficiul locuitorilor și vizitatorilor

Viața comunitară crește și se diversifică, determinând o creștere a cererii pentru noile servicii publice și comerciale. Standardele privind calitatea vieții într-un municipiu modern solicită schimbări calitative în oferta de servicii și utilități publice, cât și în protejarea mediului natural.

Municipiul Ungheni – lider regional modern, dinamic, atractiv, cu economie viabilă, infrastructură și servicii dezvoltate pentru cetățeni

Realizarea viziunii va fi asigurată de acceptarea de către fiecare cetățean al comunității a unui **SISTEM DE VALORI** care vor deveni norme de conduită și atitudine general acceptate în următorii șapte ani. Acest sistem este compus din următoarele valori:

Transparența	Maximizarea căilor și posibilităților de informare reciprocă a factorilor de decizie și a membrilor comunității pentru asigurarea clarității și înțelegerii procesului de implementare a strategiei de dezvoltare.
Responsabilitatea	Asumarea obligațiilor de a efectua acțiunile până la sfârșit de către responsabilii de implementarea strategiei de dezvoltare, cu asumarea răspunderii pentru consecințe.
Competența	Implicarea în rezolvarea problemelor comunității a persoanelor care au cunoștințe și abilități necesare, sunt investiți cu exercitarea acestor atribuții și responsabili pentru acțiunile lor.
Profesionalismul	Se va manifesta prin competență, rapiditate și calitate în soluționarea problemelor stringente ale comunității.
Tradiție de neam	Respectarea obiceiurilor și datinilor fac viața cetățenilor mai corectă, iar imaginea municipiului mai atrăgătoare atât pentru cetățenii din localitate cât și pentru turiști.
Cooperare	Strategia de dezvoltare poate fi implementată doar lucrând împreună și în interes reciproc, cu diminuarea divergențelor la maximum.
Consultare	Orice acțiune cu impact asupra unei mari părți a comunității va fi discutată cu întreaga comunitate și implementată cu acordul majorității.

Pentru realizarea Viziunii strategice activitățile tuturor factorilor implicați în procesul de dezvoltare locală vor fi orientate spre atingerea a **PATRU DIRECȚII DE DEZVOLTARE STRATEGICĂ**:

Direcții de dezvoltare strategică		Obiectiv specific
1.	Dezvoltare economică locală prin atragere de investiții, promovare și creștere antreprenoriatului autohton în acord cu specificul regiunii	1.1. Modernizarea, crearea infrastructurii de afaceri și sprijin pentru dezvoltarea și menținerea investițiilor locale existente și promovarea unui mediu antreprenorial atractiv pentru tineri, femei, bărbați
		1.2. Stimularea activității economice și atragerea investițiilor
		1.3. Sporirea atractivității municipiului Ungheni și promovarea obiectivelor turistice
2.	Armonizarea serviciilor sociale cu standardele europene	2.1. Promovarea educației vocaționale, incluzive și de performanță
		2.2. Crearea condițiilor optime pentru educație în instituțiile preuniversitare și preșcolare
		2.3. Promovarea valorilor cultural - artistice și istorice autohtone
		2.4. Susținerea socială și încurajarea grupurilor social-vulnerabile
		2.5. Dezvoltarea infrastructurii și creșterea calității serviciilor de sănătate
3.	Modernizarea infrastructurii urbane și protecția mediului înconjurător	3.1. Elaborarea documentației de urbanism
		3.2. Modernizarea infrastructurii drumurilor din municipiu
		3.3. Optimizarea fluxului de transport local
		3.4. Extinderea rețelelor AAC
		3.5. Îmbunătățirea sistemului de epurare
		3.6. Crearea în spațiile publice a unor condiții prietenoase de socializare și relaxare pentru toți cetățenii, inclusiv din categorii social-vulnerabile
		3.7. Utilizarea energiei regenerabile și sporirea eficienței energetice
		3.8. Eficientizarea sistemului de management al deșeurilor
4.	Creșterea capacităților APL și a rolului cetățenilor în procesul de dezvoltare durabilă integrată a localității	4.1. Crearea instrumentelor inovative pentru gestionarea publică eficientă a localității
		4.2. Diversificarea serviciilor informaționale și de comunicare cu cetățenii în vederea implicării active în procesul decizional
		4.3. Asigurarea creșterii și dezvoltării profesionale continue a personalului APL

III. PLANUL DE ACȚIUNI

1. Dezvoltare economică locală prin atragere de investiții, promovare și creștere a antreprenorialului autohton în acord cu specificul regiunii

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
O.S. 1.1. Modernizarea, crearea infrastructurii de afaceri și sprijinirea pentru dezvoltarea și menținerea investițiilor locale existente și promovarea unui mediu antreprenorial atractiv pentru tineri, femei, bărbați					
1.1.1. Organizare Forumuri locale / regionale /tîrguri /expoziții de promovare produse autohtone	52,0	2019-2025	Specialist APL, ONG	Buget Local, Surse atrase	Cel puțin 5 Forumuri locale/regionale/tîrguri/expoziții de promovare produse autohtone organizate Cel puțin 150 de beneficiari (atât bărbați cât și femei, tineri și persoane în etate) Cel puțin 60 de producători autohtoni implicați, inclusiv din categorii social – vulnerabile
1.1.2. Campanii informaționale pentru potențialii antreprenori privind afacerile de comercializare produse autohtone	40,0	2019-2023	Specialist APL nivelul I și II	Surse atrase	Cel puțin 2 Campanii informaționale pentru potențialii antreprenori privind afacerile de comercializare produse autohtone organizate Cel puțin 30 agenți economici cu experiență și cunoștințe implicați 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social – vulnerabile (persoane în etate, tineri, persoane cu dizabilități, etc.) informați
1.1.3. Suport pentru înființarea IMM-urilor prin aplicarea sistemului stimulativ de taxe	Nu necesită	2020-2023	Consiliul municipal	Nu necesită	Cel puțin 10 tineri (număr proporțional de femei și bărbați) beneficiari a sistemului stimulativ de taxe
1.1.4. Instruire lideri locali în scrierea și implementarea proiectelor	100,0	2019-2025	Specialist APL, ONG	Bugetul Local; Programe de finanțare externă UE	Dezvoltare capacități lideri locali în scrierea și implementarea proiectelor Cel puțin 5 lideri locali, dintre care 3 femei și tineri instruiți
1.1.5. Construire centru/ pavilion expozițional	9750,0	2019- 2020	Specialist APL, ONG, Grupul de inițiativă locală	Buget local, Surse atrase	Centru / pavilion expozițional construit 65 Unități economice participante la târguri -expoziții
1.1.6. Creșterea vizibilității produselor și serviciilor locale precum și a oportunităților de dezvoltare a afacerilor	100,0	2020-2022	Specialist APL nivelul I și II, ICI	Buget local, Surse atrase	60 beneficiari, inclusiv din categorii social - vulnerabile
1.1.7. Amenajare piață agro – alimentară	5850,0	2019-2020	Specialist APL, ONG, Grupul de inițiativă locală	Buget local, Surse atrase	Piață agro – alimentară construită și amenajată 45 locuri de muncă create

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
					11 produse autohtone ecologice oferite consumatorilor (fructe, legume, lactate, etc.)
1.1.8. Expertiză tehnică a localurilor comerciale	-	2019-2025	Specialist APL	-	Expertiză tehnică a localurilor efectuată
O.S. 1.2. Stimularea activității economice și atragerea investițiilor					
1.2.1. Dezvoltarea și promovarea afacerilor în rândul tinerilor și a celor întorși de la muncă de peste hotare cu genericul "Școala noilor antreprenori"	10,0	2019 - 2021	Specialist APL, ONG specializat	Agenți economici, Organizații internaționale	Studiu privind evaluarea cererii de programe de promovare a afacerilor elaborat și prezentat Campanie anuală de promovare Cel puțin 2 tipuri noi de servicii specializate pentru întreprinzători consacrați și start-up-uri inițiate atât de bărbați cât și de femei, tineri identificate
1.2.2. Ungheni HUB pentru tineri – Centrul de suport în afaceri pentru TINERi	1200,0	2019-2020	Centrul Regional de Resurse pentru Tineret Ungheni Asociația Obștească pentru Copii și Tineret „FĂCLIA”	Fundația Est Europeană din fondurile oferite de Uniunea Europeană	Centrul de Suport în Afaceri - Ungheni Business HUB funcțional Educație antreprenorială menită să încurajeze mediul de afaceri și spiritul antreprenorial (Programul Business Accelerator); Pentru 120 de tineri și femei consultanță specializată (coaching și mentorat) pentru tineri cu idei inovative și pentru IMM-uri acordată Evenimente, dezvoltare de rețele și promovare a practicilor de succes în interesul comunității de afaceri organizate Instruire (inițială și continuă) directă și e-learning pentru antreprenori începători și cei în dezvoltare efectuată 400 IMM-uri din Ungheni, Călărași și Nisporeni sunt mai competitive și accesează piețe noi Circa 3000 tineri și femei informați prin intermediul pliantelor privind oportunitățile de inițiere și dezvoltare a afacerilor 10000 persoane sensibilizate prin intermediul articolelor din mass-media și pagina proiectului privind oportunitățile de inițiere și dezvoltare a afacerilor
1.2.3. Proiecte de educație antreprenorială ale ONG-urilor și companiilor de consultanță specializate	150,0	2019 - 2021	Specialist APL, ONG specializat	ADR Centru, CR Ungheni, Companii de consultanță	Cel puțin 5 manageri (femei, bărbați, persoane tinere) antrenați în training-uri

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
					Cel puțin 3 programe și proiecte de educație antreprenorială instrumentate de ONG-uri și companii de consultanță specializate Cel puțin 2 afaceri noi deschise
1.2.4. Elaborarea și actualizarea Ghidului afacerilor de succes Ungheni	10,0	2020, 2025	Specialist APL, ONG specializat	ADR Centru, APL, Agenți economici,	Ghidul afacerilor de succes Ungheni elaborat și actualizat, care va conține secțiuni despre antreprenoriatul feminin, start-up-uri inițiate de tineri (femei și bărbați) Cel puțin 300 de Ghiduri distribuite, inclusiv și persoanelor din categorii social – vulnerabile
1.2.5. Atragerea investițiilor prin extinderea Zonei Economice Libere	300,0	2025	Filiala Camerei de Comerț și Industrie Ungheni (în continuare CCI Ungheni)	Consiliul Raional (CR) Ungheni	Cel puțin 2 agenți economici noi atrași în zona economică liberă
1.2.6. Promovare a parteneriatului public-privat în beneficiul comunităților	10,0	2019 - 2021	Specialist APL, business ONG-uri	ADR Centru, Companii de consultanță	Cel puțin 1 Program de promovare a PPP Modalități de promovare puse în aplicare Cel puțin 3 întruniri (mese rotunde) cu mediul de afaceri organizate cu participarea antreprenorilor tineri, întreprinderi conduse atât de bărbați cât și de femei Cel puțin 5 agenți economici antrenați în mesele rotunde
1.2.7. Proiecte locale și regionale de parteneriat public-privat pe domenii prioritare de dezvoltare	1230,0	Trimestrul I-II, 2019	Specialist APL, ONG-specializat	CCI Ungheni ADR Centru	Cel puțin 2 Proiecte locale și regionale de PPP pe domenii prioritare de dezvoltare inițiate
1.2.8. Elaborarea Ghidului de bune practici de educație antreprenorială și PPP (parteneriat public-privat) din republică și de peste hotare	10,0	Trimestrul I-II, 2019 -2023	Specialist APL, ONG-specializat	ADR Centru, CCI Ungheni, AE	Ghid de bune practici de educație antreprenorială și PPP din republică și de peste hotare elaborat Cel puțin 500 exemplare diseminate, inclusiv și persoanelor din categorii social - vulnerabile
1.2.9. Crearea Centrului de inovare tehnologică	50,0	2019--2020	Specialist APL, Agenți econom. CCI Ungheni	CR Ungheni, AE, CCI Ungheni ADR Centru	Centru de inovare tehnologică inaugurat
1.2.10. Studiu privind activitățile economice dezvoltate și nevoile de diversificare	100,0	2019-2020	Specialist APL, AE, CCI Ungheni	CR Ungheni, AE, CCI Ungheni ADR Centru	Studiu privind activitățile economice dezvoltate în or. Ungheni și nevoile de diversificare cu informații privind afacerile conduse de tineri antreprenori și de femei elaborat

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
					Cel puțin 200 de exemplare diseminate, inclusiv și persoanelor din categorii social - vulnerabile
1.2.11.Promovarea activităților economice cu noi produse și servicii solicitate pe piață	10,0	2019-2020	Specialist APL, CCI Ungheni, AE	CR, AE, CCI Ungheni ADR Centru	Cel puțin 10 activități cu noi produse și servicii dezvoltate Cel puțin 2 agenți economici cu noi produse implicați
1.2.12.Inventarierea spațiilor comerciale și problemelor legate de comercializarea produselor, inclusiv a celor agricole	20,0	2019-2020	Specialist APL	APL, ONG, CCI	Cel puțin 5 spații comerciale inventariate Listă de probleme legate de comercializarea produselor, inclusiv a celor agricole elaborată
1.2.13.Modernizarea comerțului stradal pe aleile pietonale axat pe activități meșteșugărești	5,0	2019-2020	Specialist APL	CCI	Cel puțin 2 agenți economici antrenați în amenajarea spațiilor comerciale Cel puțin 5 meșteri populari (tineri, femei, bărbați, persoane în etate) implicați
1.2.14.Construcția pieței agricole Ungheni, de tip închis	250,0	2019-2020	Specialist APL, AE	CCI, ADR Centru	Proiect de construcție a pieței agricole Ungheni, de tip închis elaborat Proiect realizat
1.2.15.Dezvoltarea proiectelor de infrastructura pentru dezvoltarea sectorului IT	20,0	2019-2020	Specialist APL, AE	ONG, CCI	Cel puțin 2 proiecte de infrastructura pentru dezvoltarea sectorului IT dezvoltate
1.2.16.Crearea unui Complex Comercial tip „lifestyle center”	56000,0	2020-2025	Specialist APL, AE, CCI	CR Ungheni	Complex Comercial tip „lifestyle center” inaugurat
O.S. 1.3. Sporirea atractivității municipiului Ungheni și promovarea obiectivelor turistice					
1.3.1. Centrul de promovare a meșteșugurilor și tradițiilor locale și regionale	10,0	2019-2025	AE, CCI Ungheni	APL, AE, CCI Ungheni, ADR Centru	Centru inaugurat Cel puțin 5 meșteri populari implicați Cel puțin 2 meșteșuguri și tradiții locale diseminate Cel puțin 50 de persoane informate, inclusiv din categorii social-vulnerabile, grupuri etnice sau alte grupuri minoritare
1.3.2. Înființare Oficiu /Centru de informare turistică	30,0	2019-2025	Specialist CR, APL	Buget local, Donatori	Centru de informare turistica inaugurat Cel puțin 2 persoane angajate, inclusiv 1 femeie Cel puțin 200 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile informați (număr proporțional de femei și bărbați)
1.3.3. Programe de promovare a obiectivelor turistice din Ungheni	100,0	2019-2025	AE, CCI Ungheni	APL, AE, CCI Ungheni, ADR Centru	Cel puțin 3 Programe de promovare a obiectivelor turistice din Ungheni elaborate și implementate Cel puțin 50 de participanți, inclusiv din categorii social-vulnerabile

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
1.3.4. Pachete informative și promoționale despre obiectivele turistice din mun. Ungheni și împrejurimi	300,0	2019-2025	AE, CCI Ungheni	APL, AE, CCI Ungheni, ADR Centru	1 Pachet informativ și promoțional despre obiectivele turistice din or. Ungheni și împrejurimi elaborat Pliante, hărți turistice, CD-uri, materiale promoționale despre turism în Ungheni elaborare Cel puțin 200 pachete informative și promoționale diseminate, inclusiv persoanelor din categorii social-vulnerabile (persoane în etate, tinerilor, etc.)
1.3.5. Proiect de amenajare a unui mini sat de vacanță în parcul din preajma Palatului Culturii și includerea lui în circuitul turistic	200,0	2019-2025	AE, CCI Ungheni	APL, AE, CCI Ungheni, ADR Centru	Mini-sat de vacanță funcțional Cel puțin 10 vizitatori (număr proporțional de femei și bărbați)
1.3.6. Proiect transfrontalier de amenajare a unei zonei turistice de-a lungul râului Prut în mun. Ungheni	200,0	2019-2025	AE, CCI Ungheni	APL, AE, CCI Ungheni, ADR Centru	Zonă turistică de-a lungul râului Prut în mun. Ungheni amenajată Cel puțin 100 de vizitatori, inclusiv din categorii social - vulnerabile (număr proporțional de femei și bărbați, persoane în etate și tineri, persoane cu dizabilități, etc.)

2. Armonizarea serviciilor sociale cu standardele europene

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
O.S. 2.1. Promovarea educației vocaționale, incluzive și de performanță					
2.1.1. Actualizarea nomenclatorului de specialități conform necesităților pieței muncii	7,0	Trimestrul IV, 2019	Specialist APL, Oficiul forței de muncă	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC)	Nomenclator de specialități conform necesităților pieței muncii actualizat
2.1.2. Studiu privind programele educaționale alternative	15,0	Trimestrul I-II, 2020	Specialist APL, CR Ungheni	Centre educaționale Companie de consultanță	Studiu privind programele educaționale alternative elaborat Cel puțin 2 programe educaționale alternative oferite Cel puțin 100 de elevi informați, inclusiv din categorii social - vulnerabile
2.1.3. Program de orientare școlară și profesională pentru tinerii din clasele terminale sensibil la dimensiunea de gen și nu va promova profesii tradiționale „masculine” pentru băieți sau tradiționale „feminine” pentru fete, în scopul evitării segregării de gen pe piața muncii	5,0	Trimestrul III - IV, 2020	Specialist APL, CR Ungheni	Centre educaționale Companie de consultanță	Program de orientare școlară și profesională pentru tinerii din clasele terminale sensibil la dimensiunea de gen și nu va promova profesii tradiționale „masculine” pentru băieți sau tradiționale „feminine” pentru fete, în scopul evitării segregării de gen pe piața muncii elaborat Cel puțin 2 instituții și 5 instructori antrenați Cel puțin 100 persoane instruite, inclusiv din categorii social - vulnerabile (număr proporțional de femei și bărbați)
2.1.4. Dezvoltarea capacității pentru prevenirea și combaterea muncii la negru a copilului	20,0	2019-2022	Specialist APL, CR Ungheni, Directori instituții școlare și preșcolare	Departament migrațiune	Cel puțin 2 traininguri efectuate Cel puțin 10 specialiști instruiți, inclusiv 5 femei
2.1.5. Târguri de oferte educaționale	20,0	2019-2022	Specialist APL, CR Ungheni, Centre educaționale	Directorii școli	Cel puțin 2 târguri de oferte educaționale organizate Cel puțin 20 persoane antrenate în ofertele educaționale, inclusiv tineri și mame cu copii
2.1.6. Programe de parteneriat între unitățile școlare și instituțiile implicate în educația permanentă	50,0	2019-2022	Directorii instituții școlare și preșcolare, Centre educaționale	APL, CR	Programe de parteneriat între unitățile școlare și instituțiile implicate în educația permanentă Cel puțin 3 acorduri semnate

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
O.S. 2.2. Crearea condițiilor optime pentru educație în instituțiile preuniversitare și preșcolare					
2.2.1.Deschiderea unei grădinițe în incinta Centrului pentru Tineret	8000,0	2019-2020	Primăria Ungheni, Direcția Educație Ungheni	Bugetul local Ministerul Afacerilor Externe al Poloniei FISM; Orașe înfrățite din România cu mun. Ungheni	Clădire renovată și dotată cu echipamentul și mobilierul necesar Deschiderea a cel puțin 7 grupe de copii Copii de vârstă preșcolară, inclusiv din categorii social - vulnerabile încadrați în învățământul preșcolar
2.2.2.Asigurarea confortului termic în instituțiile educaționale	11000,0	2020-2025	Specialist APL, Directori Instituții de învățământ	ADR Centru, CR Ungheni, Organisme internaționale	Cel puțin 3 edificii izolate termic Sisteme de încălzire modernizate Temperatură conform normelor termice
2.2.3.Proiect de reabilitare a edificiului școlii "A. Mateevici" și transformarea în grădiniță	5000,0	2019-2020	Specialist APL, Directori Instituții de învățământ	CR Ungheni, Donatori	Proiect de reabilitare a edificiului școlii Mateevici și transformarea în grădiniță implementat Cel puțin 2 grupe copii formate, inclusiv cu copii din categorii social - vulnerabile
2.2.4.Proiect de construcție a unui stadion la școala de sport	1500,0	2021	Specialist APL, Centrul de Tineret; Grupul de Inițiativă Locală „Pyretus”	CR Ungheni, Donatori	1 caiet de sarcini elaborat 1 tender efectuat Cel puțin 2 oferte recepționate Proiect de construcție a unui stadion la școala de sport elaborat Teren multifuncțional care permite practicarea mai multor tipuri de sport: fotbal, baschet, volei, tenis de câmp
2.2.5.Modernizarea terenurilor de joacă, inclusiv în instituțiile preșcolare	1800,0	2019-2022	Specialist APL	Buget local, Donatori	Cel puțin 5 terenuri de joacă amenajate Cel puțin 100 beneficiari, inclusiv din categorii social - vulnerabile
2.2.6.Reabilitarea sistemelor ingineresti în instituțiile publice	Conform surselor financiare alocate	2020-2025	Specialist APL, Directori Instituții de învățământ	Buget local, Donatori	Sistemele ingineresti din instituțiile publice reabilite Cel puțin 100 beneficiari, inclusiv din categorii social - vulnerabile
O.S. 2.3. Promovarea valorilor cultural-artistice și istorice autohtone					

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
2.3.1. Atragerea de investiții pentru susținerea și promovarea grupurilor artistice	200,0	2020-2025	Specialist APL, Conducători formațiuni	ADR Centru, CR Ungheni, Donatori	Cel puțin 5 seturi costume populare procurate Cel puțin un concert organizat
2.3.2. Reinventarierea patrimoniului cultural și istoric	10,0	2020	Specialist CR, APL	MECC	Listă privind patrimoniul cultural și istoric elaborată Raport privind patrimoniul cultural și istoric diseminat
2.3.3. Renovarea și modernizarea muzeului	200,0	2020	Specialist APL, CR, ONG	MECC, ADR	Muzeu renovat Cel puțin 50 vizitatori, inclusiv din categorii social – vulnerabile Acces pentru persoanele cu necesități speciale (cu dizabilități, mamelor cu cărucioare, etc.)
2.3.4. Măsuri de eficiență energetică a Palatului de Cultură	2000,0	2019-2025	Director	MECC, ADR	Palatul de cultură termoizolat Cel puțin 50 m ² pavaj instalat
2.3.5. Program privind comunicarea culturală și educația continuă transfrontalieră	100,0	2022	Specialist CR, APL, Director instituții de învățământ	MECC	Program privind comunicarea culturală și educația continuă transfrontalieră elaborat Cel puțin 2 activități de relații de comunicare transfrontalieră Cel puțin 5 persoane antrenate
2.3.6. Restaurarea edificiilor de importanță istorică și a sculpturilor	1000,0	2020-2025	Specialist CR, APL	MECC	Cel puțin 10 edificii și sculpturi restaurate Cel puțin 2 meșteri implicați
O.S. 2.4. Susținerea socială și încurajarea grupurilor social-vulnerabile					
2.4.1. Acord cu agenții economici pentru oferirea cu prioritate a locurilor de muncă familiilor aflate în dificultate	Nu necesită	2019-2020	APL, CR Ungheni	AE	Cel puțin 3 Acorduri cu agenții economici pentru oferirea cu prioritate a locurilor de muncă familiilor aflate în dificultate semnate Cel puțin 5 persoane din categorii social-vulnerabile angajate
2.4.2. Instituirea Clubului Seniorilor	400,0	2019-2020	Specialist APL	Asociația "Reflectarea asupra Europei" Primăria Ungheni	Spațiu pentru întâlniri, comunicare, formare cluburi după interese și activități de socializare și dezvoltare pentru persoanele de vârstă a treia amenajat Cel puțin 500 de persoane în etate beneficiari a Clubului
O.S. 2.5. Dezvoltarea infrastructurii și creșterea calității serviciilor de sănătate					
2.5.1. Deschiderea Centrului de reabilitare "Șanse egale de viață pentru fiecare"	200,0	2020-2021	Specialist APL, CR, ONG	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS),	Centrul de reabilitare "Șanse egale de viață pentru fiecare" înființat Cel puțin 10 beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
				ADR, Organizații internaționale	
2.5.2. Dotarea Centrului medicilor de familie (CMF) cu echipamente moderne	250,0	2019-2023	Reprezentant CMF	MSMPS	CMF dotat Cel puțin 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
2.5.3. Dotarea și menținerea cabinetelor medicale școlare și preșcolare	300,0	2019-2025	CMF, CR, APL Directori Instituții de învățământ	MSMPS	Cel puțin 5 cabinete dotate Conținutul truselor medicale și echipament Cel puțin 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
2.5.4. Înființarea Centrului medical de excelență dotat cu computer- tomograf, aparatură pentru scintigrafie	2000,0	2019-2023	CMF, Spitalul Raion.	MSMPS	Centru medical funcțional Cel puțin 50 beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
2.5.5. Programe educaționale pentru sănătate în mediul școlar de prevenire a consumului de droguri și combatere a fumatului	25,0	2019-2025	APL, CR, ONG, CMF	MECC, MSMPS	Program educațional pentru sănătate în mediul școlar de prevenire a consumului de droguri și combatere a fumatului inaugurat Cel puțin 50 de copii (număr proporțional de fete și băieți), inclusiv din categorii vulnerabile instruiți

3. Modernizarea infrastructurii urbane și protecția mediului înconjurător

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
O.S. 3.1. Elaborarea documentației de urbanism					
3.1.1. Proiect de elaborare a Planului Urbanistic Zonal (PUZ) a zonei Centru a mun. Ungheni	120,0	2019	Specialist APL	Surse interne, externe	PUZ elaborat
3.1.2. Elaborarea Planului Urbanistic de Detaliu (PUD) a zonei Centru a mun. Ungheni	120,0	2020	Specialist APL	Surse interne, externe	PUD elaborat
O.S. 3.2. Modernizarea infrastructurii drumurilor din municipiu					
3.2.1. Studiu pentru amenajarea pistelor pentru bicicliști	40,0	2019-2021	Specialist APL	Surse interne, externe	Studiu pentru amenajarea pistelor pentru bicicliști elaborat Cel puțin 50 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile informați
3.2.2. Lucrări de modernizare a străzilor din municipiul Ungheni	Conform surselor financiare alocate	2019-2025	Specialist APL de nivelul I și II	Buget local, Donatori	Străzi reabilitate în mun. Ungheni
Modernizarea infrastructurii rutiere și de iluminat stradal în cartierul Ungheni Vale	2500,0	2019-2020	Primăria Ungheni, Centrul de Excelență Ungheni, Inspectoratul de Poliție	Bugetul Local Bugetul Raional Fundația Comunitară	Cel puțin 120 corpuri de iluminat 6 semafoare instalate Cel puțin 30 indicatoare și semne rutiere instalate Cel puțin 5 străzi cu marcaje rutiere Cetățeni informați care conștientizează importanța siguranței în trafic Cetățeni instruiți privind regulile de circulație
Reparația străzilor Unghiului și Arcașii lui Ștefan	6000,0	2021	Primăria Ungheni	Bugetul local Bugetul raional Fondul Rutier	Cel puțin 200 de cetățeni beneficiază de condiții îmbunătățite a transportului public str. Unghiului și Arcașii lui Ștefan reparată prin asfaltarea părții carosabile și reconstrucția trotuarelor accesibile tuturor grupurilor, în special persoanelor cu dizabilități, femei cu copii, persoane în etate
3.2.3. Proiecte zonale de reabilitare a zonei stradale și infrastructură adaptată pentru deplasarea persoanelor cu cărucior	40,0	2019-2021	Specialist APL	Surse interne, externe	Cel puțin 2 km zonă stradală și infrastructură reabilitată adaptată pentru deplasarea persoanelor cu cărucior

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
(persoane cu dizabilități, mame cu copii mici în cărucior) și bicicliști					(persoane cu dizabilități, mame cu copii mici în cărucior) și bicicliști Trafic fluidizat
O.S. 3.3. Optimizarea fluxului de transport local					
3.4.1. Studiu privind eficiența funcționării transportului rutier din municipiu	10,0	2019-2020	Specialist APL	ADR Centru	Studiu privind eficiența funcționării transportului rutier din municipiu elaborat. Studiul va analiza accesibilitatea transportului rutier pentru diverse categorii sociale, inclusiv persoane în cărucior, precum și siguranța orarului, a stațiilor de așteptare în special pentru fete tinere sau copii minori care călătoresc singuri de la școală în perioada cu luminozitate redusă. Cel puțin 100 exemplare diseminate Cel puțin 100 de persoane informate, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.4.2. Proiect de amenajare a stațiilor de așteptare urbane și interurbane	750,0	2019-2020	Specialist APL	Comunitatea Mea	Proiect de amenajare a stațiilor de așteptare urbane și interurbane elaborat, care va ține cont de nevoile grupurilor sociale, inclusiv persoane cu dizabilități, fete sau copii minori care călătoresc singuri de la școală în perioade cu luminozitate redusă
3.4.3. Amenajarea stațiilor de așteptare urbane și interurbane în locuri accesibile tuturor grupurilor, în special persoane cu dizabilități, femei cu copii, persoane în etate	12967,5	2019-2020	Specialist APL	Surse locale, Comunitatea Mea	Proiect tehnic de execuție pentru construcția stațiilor de așteptare elaborat 153 stații în locuri accesibile tuturor grupurilor, în special persoane cu dizabilități, femei cu copii, persoane în etate instalate în mun. Ungheni, satele Cetireni, Costuleni, Unțești, comunele Florișoia Veche, Mănoilești, Pîrlița, Zagarancea, Valea Mare Cel puțin 200 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.4.4. Construirea unui sistem integrat de mini parcuri publice	La moment nu este posibilă estimarea exactă (mai mulți factori	2019-2021	Specialist APL	Surse locale, Finanțări externe	Cel puțin 5 parcuri în cartiere amenajate Cel puțin 20 de locuri de parcare instituite Cel puțin 20 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
	care urmează a fi clarificați)				
3.4.5. Extinderea itinerarelor a rutelor de transport pasageri pentru locuitorii străzilor Alexandru cel Bun și Porumbescu, str. Unghiului și Arcașii lui Ștefan	-	2019	Agent economic	-	Itinerarul rutelor de transport pasageri pentru locuitorii străzilor Alexandru cel Bun și Porumbescu, str. Unghiului și Arcașii lui Ștefan extinse
O.S. 3.4. Extinderea rețelelor AAC					
3.4.1. Extinderea rețelelor de alimentare cu apă pentru mun. Ungheni (5,4 km)	8000,0*(*conform Studiului de Fezabilitate)	2019 - 2020	Specialist APL Ungheni	Surse locale, Finanțări externe	Asigurarea a 235 de gospodării cu servicii de alimentare cu apă. Cel puțin 500 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile Creșterea acoperirii cu servicii de alimentare cu apă de la 82% la 84%
3.4.2. Înlocuirea a cca 12,4 km rețele de aprovizionare cu apă în mun. Ungheni	21700,0*	2019 - 2020	APL Ungheni, operatorul de apă	Surse locale, Finanțări externe	~ 12,4 km rețele noi, reducerea pierderilor și costurilor de exploatare Cel puțin 1000 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.4.3. Înlocuirea rețelelor de apă confecționate din oțel 20,8 km	36400,0*	2021	APL Ungheni, operatorul de apă	Surse locale, Finanțări externe	~ 20,8 km rețele noi, reducerea pierderilor și costurilor de exploatare Cel puțin 500 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.4.4. Extinderea sistemului de alimentare cu apă din mun. Ungheni spre și în localitatea Petrești (4,7 km)	6800,0*	2020-2021	APL Ungheni, operatorul de apă	Surse locale, Finanțări externe	Conectarea satului Petrești la sistemul centralizat al mun. Ungheni Cel puțin 500 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.4.5. Extinderea sistemului de alimentare cu apă din mun. Ungheni spre alte localități posibile, stabilite de Studiul de fezabilitate	La moment nu este posibilă estimarea exactă (mai mulți factori care urmează a fi clarificați)	2021-2025	APL Ungheni, operatorul de apă	Surse locale, Finanțări externe	Localități conectate, în special gospodării conduse de un singure părinte, persoane în etate și alte categorii social-vulnerabile
O.S. 3.5. Îmbunătățirea sistemului de epurare					

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
3.5.1. Reabilitarea rețelelor de canalizare existente în mun. Ungheni pentru a reduce infiltrările în sistemul de canalizare (20,4 km)	67300,0*	2022 – 2023+	Specialist APL Ungheni, GIZ	Surse locale, Finanțări externe	20,4 km rețele de canalizare reabilite Cel puțin 500 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.5.2. Reabilitarea colectoarelor sub presiune până la stația de epurare (19,3 km)	60100,0*	2021-2022+	Specialist APL Ungheni, GIZ	Surse locale, Finanțări externe	Colectoare reabilite
3.5.3. Extinderea rețelelor de canalizare pentru mun. Ungheni (5,6 km)	27100,0*	2019-2020	Specialist APL Ungheni, GIZ	Surse locale, Finanțări externe	Racordarea 460 gospodării. Cel puțin 800 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile Creșterea gradului de conectare a consumatorilor de la 55 la 59%
3.5.4. Extinderea rețelelor de canalizare pentru mun. Ungheni (41 km) + 3 stații de pompare a apelor uzate	192300,0*	2019-2020	Specialist APL Ungheni	Surse locale, Finanțări externe	Racordarea 2406 gospodării. Cel puțin 5000 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile Creșterea gradului de conectare a consumatorilor de la 59% la 100%
3.5.5. Extinderea rețelei de canalizare din mun. Ungheni în localitățile rurale-satelit (Semeni, Zagarancea și Petrești – 45,4 km) și 5 stații de pompare a apelor uzate	201500,0*	2020-2025+	Specialist APL Ungheni	Surse locale, Finanțări externe	Racordarea 2190 gospodării. Cel puțin 5000 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.5.6. Soluționarea problemei epurării apelor uzate din mun. Ungheni și localitățile rurale ce urmează să formeze un sistem comun de canalizare	Nu poate fi cuantificat la moment (depinde de soluția identificată în cadrul Studiului de Fezabilitate)	2019-2025+	Specialist APL Ungheni	Surse locale, Finanțări externe	Asigurarea epurării calitative a apelor uzate în mun. Ungheni
O.S. 3.6. Crearea în spațiile publice a unor condiții prietenoase de socializare și relaxare pentru toți cetățenii, inclusiv din categorii social-vulnerabile					
3.6.1. Program de amenajare a scuarurilor din cartierele municipiului	250,0	2019-2025+	Specialist APL Ungheni	Buget local, Surse externe	Cel puțin 7 scuaruri amenajate luând în considerație necesitățile persoanelor cu dizabilități, femeilor cu copii, persoanelor în etate Cel puțin 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile: în special persoane cu dizabilități, femei cu copii, persoane în etate

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
3.6.2. Extinderea suprafețelor de spații verzi și dezvoltarea perdelelor de protecție și aliniamentelor stradale	100,0	Anual	Specialist APL	CR Ungheni, ADR Centru, Agenția Moldsilva	Programe de înverzire a orașului elaborate Cel puțin 5 campanii de informare a populației efectuate Cel puțin 50 m ² spații verzi extinse
3.6.3. Program multianual de plantări arbori	50,0	Anual	Specialist APL	CR, ADR Centru, Agenția Moldsilva	Cel puțin 50 de arbori plantați și protejați
3.6.4. Reabilitarea și amenajarea parcului din preajma Palatului Culturii	500,0	2021-2025	Specialist APL Ungheni	Buget local, Surse externe	Cel puțin 50 m ² din suprafața de spații verzi reabilitate Cel puțin 20 pomi sădiți Cel puțin 5 măsuri de întreținere și protejare
3.6.5. Reparația digului și curățirea lacului Delia	10000,0	2021-2025	Specialist APL Ungheni	Buget local, Surse externe	Digul lacului Delia consolidat Lacul Delia curățat
3.6.6. Reparația digului râului Prut	30000,0	2021-2025	Specialist APL Ungheni	Buget local și raional Fondul Ecologic, Uniunea Europeană	Digul râului Prut consolidat
3.6.7. Amenajarea plajei lacului Delia	1000,0	2020-2025	Specialist APL Ungheni, Agenția Apele Moldovei	Buget local, Surse externe	Cel puțin 100 m ² plajă amenajată 35 bănci instalate 70 felinare cu lămpi led instalate Rețea de wi – fi instalată pentru locuitorii urbei și vizitatori Drumuri de acces către zona turistică amenajate Cel puțin 2 agenți economici prestatori de servicii Cel puțin 100 de beneficiari din mun. Ungheni și din proxima vecinătate, inclusiv din categorii social-vulnerabile: în special persoane cu dizabilități, femei cu copii, persoane în etate
3.6.8. Program de reconstrucție și reabilitare a spațiilor verzi	50,0	2019-2021	Specialist APL și CR, AE	Agenția Moldsilva	Program de reconstrucție și reabilitare a spațiilor verzi elaborat
3.6.9. Reabilitarea și amenajarea parcului central	2000,0	2019-2025	Specialist APLAE	Buget local, Surse externe, Agenția Moldsilva	Cel puțin 50 m ² din suprafața de spații verzi reabilitate Cel puțin 20 pomi sădiți 1 Sală polivalentă – complex sportiv de tip închis construită
3.6.10. Reabilitarea și amenajarea curților blocurilor de locuit	5000,0	2019-2025	Specialist APL	Buget local, surse externe	Cel puțin 10 curți amenajate Cel puțin 120 de beneficiari, în special persoane cu dizabilități, femei cu copii, persoane în etate

O.S. 3.7. Utilizarea energiei regenerabile și sporirea eficienței energetice

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
3.7.1. Proiect de reabilitare, extindere și eficientizare a iluminatului public	1000,0	2019-2021	Specialist APL	CR Ungheni, ADR Centru	Sistem modernizat de iluminat public Stație fotovoltaică amenajată Cel puțin 200 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.7.2. Sporirea eficienței energetice a locuințelor multietajate	5000,0	2021-2025	Specialist APL, Asociații de locatari	Buget local, Fondul de eficiență energetică, Contribuția locatarilor	Cel puțin 3 edificii reparate și izolate termic Cel puțin 120 de beneficiari, în special persoane cu dizabilități, femei cu copii, persoane în etate
O.S. 3.8. Eficientizarea sistemului de management al deșeurilor					
3.8.1. Evaluarea situației privind salubritatea din localitate și elaborarea unui Raport privind starea lucrurilor	30,0	2019	Specialist APL	CR Ungheni	Raport privind salubritatea elaborat și diseminat către cel puțin 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.8.2. Asigurarea unui sistem integrat de management al deșeurilor urbane în mun. Ungheni	2000,0	2019-2025	Specialist APL, CR	ADR Centru, AE, Locuitorii	Sistemul integrat de management funcțional Cel puțin 100 de pubele procurate pentru colectarea selectivă a deșeurilor
3.8.3. Program de informare a populației privind beneficiile unei stări salubre	150,0	2019-2025	Specialist APL	CR Ungheni, AE	Program de informare a populației privind beneficiile unei stări salubre elaborat Cel puțin 500 de locuitori informați, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.8.4. Proiect de modernizare a parcului de autospeciale	5000,0	2019-2025	Specialist APL	CR Ungheni, AE,	Cel puțin 2 autospeciale înlocuite
3.8.5. Proiect privind colectarea separată a deșeurilor și valorificarea industrială a acestora	500,0	2019-2025	Specialist APL	CR Ungheni, AE, Agenția ecologică, ADR Centru	Practici de colectare separată a deșeurilor implementate Cel puțin 5 contracte de valorificare industrială a deșeurilor menajere semnate Cel puțin 5 gunoiști spontane lichidate
3.8.6. Sistem integrat de gestionare a deșeurilor spitalicești, inclusiv un incinerator ecologic	1500,0	2025	Specialist APL, AE	CR Ungheni, ADR Centru	Sistem integrat de gestionare a deșeurilor funcțional
3.8.7. Amenajarea și extinderea platformelor de colectare a deșeurilor prin cooperare intercomunală	450,0	2019-2025	Specialist APL	Externe, Buget local	Cel puțin 60 de platforme amenajate Cel puțin 500 de locuitori beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.8.8. Construcția unui depozit de deșeuri ecologic	Nu poate fi cuantificat la moment (depinde	2020-2022	Specialist APL	Externe, Buget local	Proiect implementat

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
	de soluția identificată în cadrul Studiului de Fezabilitate)				

4. Creșterea capacităților APL și a rolului cetățenilor în procesul de dezvoltare durabilă integrată a localității

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
O.S. 4.1. Crearea instrumentelor inovative pentru o gestionarea publică eficientă a localității					
4.1.1. Asistență în elaborarea/actualizarea cadrului regulatoriu la nivel local	Nu necesită	Iulie-Septembrie 2019	Specialist APL	Programul CM	Statutul localității, Regulamentul de funcționare a Consiliului local și a Regulamentului de organizare și funcționare a aparatului Primăriei elaborate/actualizate Cel puțin 200 de locuitori informați, inclusiv din categorii social-vulnerabile
4.1.2. Studiu analitic privind identificarea serviciilor potențiale de a fi prestate electronic	70,0	2019-2020	Specialist APL	Surse externe	Studiu realizat și diseminat către cel puțin 2 instituții Cel puțin 5 servicii electronice identificate Cel puțin 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile informați
4.1.3. Sistem geografic complex pentru gestionarea bunurilor publice	41,0	2019-2020	Specialist APL	Locale, externe	Sistem informațional geografic Bunuri publice gestionate
4.1.4. Elaborarea unui Registru de evidență a Patrimoniului public	150,0	2020-2022	Specialist APL	Externe	1 Registru de evidență a Patrimoniului public elaborat
4.1.5. Crearea Asociațiilor de locatari	550,0	2019-2022	ONG	Surse externe	Studiu privind inventarierea blocurilor de locuit din mun. Ungheni elaborat Regulament pentru crearea Asociației de locatari elaborat Plan de acțiuni privind construcțiile neautorizate elaborat Cel puțin 1 Asociație de locatari creată Cel puțin 1 ascensor modern instalat Cel puțin 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
O.S. 4.2. Diversificarea serviciilor informaționale și de comunicare cu cetățenii în vederea implicării active în procesul decizional					
4.2.1. Crearea și menținerea unei aplicații de comunicare APL- cetățeni	80,0	2019-2020	Specialist APL	Externe	1 Aplicație de comunicare APL- cetățeni elaborată Dialog cetățeni – APL instituit Cel puțin 10 beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
4.2.2. Extindere rețele de panouri informative	250,0	2019-2022	Specialist APL	Externe	Cel puțin 2 panouri informative noi instalate luând în considerație accesibilitatea pentru diverse categorii sociale, inclusiv persoane în cărucior Cel puțin 50 de cetățeni informați, inclusiv din categorii social-vulnerabile
4.2.3. Completarea chestionarului “Implicarea cetățenilor”	Nu necesită	Trimestrial	Specialist APL	Programul CM	Chestionarul “Implicarea cetățenilor” elaborat și distribuit Cel puțin 100 de cetățeni chestionați, inclusiv din categorii social-vulnerabile
4.2.4. Dinamizarea și responsabilizarea Grupurilor cu Inițiative Locale (GIL) pentru dezvoltarea municipiului	70,0	2019-2023	Specialist APL	Externe	Cel puțin 2 Grupuri cu Inițiative Locale active Cel puțin 5 inițiative implementate Cel puțin 2 granturi atrase
4.2.5. Achiziționarea unui program SOFT intern de monitorizare privind executarea corespondenței	150,0	2019-2022	Specialist APL	Externe	Program SOFT intern de monitorizare privind executarea corespondenței achiziționat și utilizat Cel puțin 2 specialiști din primărie instruiți
O.S. 4.3. Asigurarea creșterii și dezvoltării profesionale continue a personalului APL					
4.3.1. Instruiri continue/traininguri tematice	100,0	2019-2025	Specialist APL, APC	Locale, externe	Cel puțin 3 instruiri tematice efectuate Cel puțin 10 funcționari publici instruiți Servicii publice îmbunătățite
Instruire privind planificarea financiară multianuală	Nu necesită	2019	Specialist APL	Programul CM	Cel puțin 2 funcționari publici instruiți
Instruire privind controlul financiar public intern și auditul	Nu necesită	2019	Specialist APL	Programul CM	Cel puțin 2 funcționari public instruiți
Instruire privind planificarea impozitelor și taxelor locale	Nu necesită	2019	Specialist APL	Programul CM	Cel puțin 1 funcționar public instruit
Instruire privind bugetarea transparentă bazată pe metodologia bugetării pe programe	Nu necesită	2019	Specialist APL	Programul CM	Cel puțin 2 funcționari publici instruiți

Obiectiv Specific/Proiect/Acțiune	Cost, mii lei	Perioada de implementare	Responsabil	Sursa de finanțare	Indicatori de rezultat
Instruiri cu privire la legislația achizițiilor publice și participarea la sistemele electronice de achiziții publice	Nu necesită	2019	Specialist APL	Programul CM	Cel puțin 3 funcționari publici instruiți
4.3.2. Asistență în elaborarea planului financiar multianual	Nu necesită	2019	Specialist APL	Programul CM	Plan financiar multianual elaborat
4.3.3. Elaborare și implementare politici și strategii bugetare pe termen lung	120,0	2019-2020	APL	Locale, externe	Cel puțin 5 politici și strategii bugetare pe termen lung elaborate Cel puțin 2 politici implementate
4.3.4. Elaborare și implementare a Planului de Investiții Capitale	80,0	2019-2020	APL, ONG	Externe	Plan de Investiții Capitale elaborat și aprobat Cel puțin 2 fonduri identificate Finanțări externe atrase Cel puțin 2 proiecte investiționale planificate
4.3.5. Schimb de experiență cu orașe înfrățite	150,0	2019-2020	APL, AAP	Locale, externe	Cel puțin 1 vizită de studiu efectuată Cel puțin 5 bune practici preluate Cel puțin 3 activități realizate Cel puțin 1 proiect implementat
Participarea la vizite de studiu pentru îmbunătățirea serviciilor administrative	Nu necesită	2019	Specialist APL	Programul CM	Cel puțin 1 vizită de studiu efectuată Cel puțin 2 bune practici preluate

IV. IMPLEMENTAREA ȘI MONITORIZAREA STRATEGIEI

Etape de implementare:

Succesul realizării Strategiei mun. Ungheni depinde, în mare măsură, de participarea tuturor locuitorilor la procesul de implementare și monitorizare a acesteia, de prezenta unei coaliții încheiate în societate. În procesul realizării Strategiei de dezvoltare socio-economică vor fi implicați mai mulți actori, îndeplinind rolul de implementator al acțiunilor planificate. Aceștia sunt:

1. Administrația publică locală (Consiliul Municipal, Primarul, Primăria)
2. Locuitorii municipiului
3. Societatea civilă (ONG, femeile, tineretul, persoanele în etate, voluntarii, organizațiile profesionale și profesionale)
4. Agenții economici
5. Structuri externe (Consiliul raional, Guvernul, Organizațiile internaționale).

Implementarea Strategiei de Dezvoltare socio-economică a mun. Ungheni poate fi divizată convențional în 3 etape:

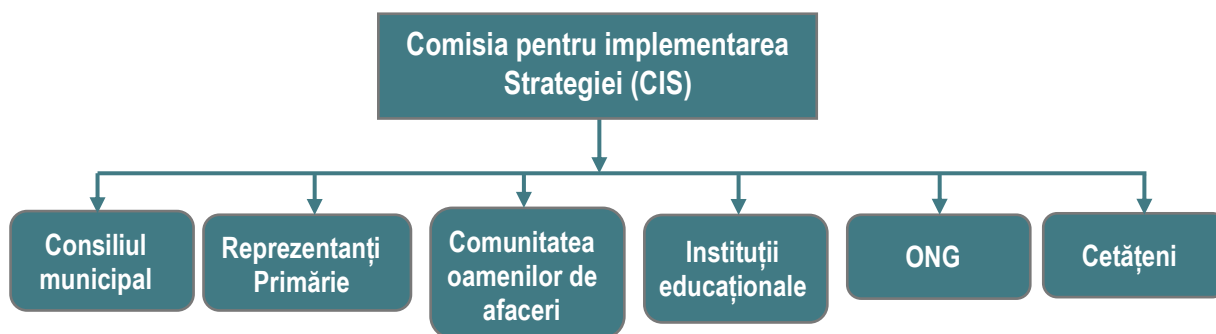
1. **Adoptarea** Strategiei de dezvoltare. În cadrul acestei etape Strategia de dezvoltare va fi supusă Audierii publice. După Audiere și ajustarea propunerilor și recomandărilor făcute, Strategia va fi înaintată Consiliului municipal spre aprobare. După aprobarea strategiei, Primăria va coordona elaborarea planurilor de acțiuni privind realizarea strategiei în conformitate cu Planul Strategic de Acțiuni.
2. **Implementarea** Strategiei de dezvoltare se va efectua prin realizarea acțiunilor concrete de implementare. Pentru fiecare acțiune, proiect sunt stabilite obiective, planul activităților necesare, perioada de desfășurare (durata), responsabilii și partenerii care vor realiza proiectul. De asemenea, vor fi identificate și asigurate sursele de finanțare a proiectelor propuse spre implementare.
3. **Monitorizarea** Strategiei de dezvoltare. În perioada de implementare responsabilii de realizarea Planului de acțiuni vor raporta îndeplinirea acțiunilor, proiectelor și atingerea obiectivelor specifice. Monitorizarea acțiunilor, proiectelor și direcțiilor strategice se va efectua prin intermediul Indicatorilor de implementare stabiliți. În cazul în care se vor identifica devieri de la Planul de acțiuni se vor iniția măsuri de corectare sau ajustare a acestui plan.

Procesul de monitorizare a strategiei constă în:

- (i) evaluarea atingerii direcțiilor strategice și obiectivelor specifice care va fi realizată prin intermediul indicatorilor de implementare și
- (ii) raportarea rezultatelor evaluării.

Monitorizarea implementării strategiei se va efectua de Comisia pentru Implementarea Strategiei (în continuare CIS). CIS va fi creată prin Dispoziția Primarului cu statut de Comisie obștească pe lângă Consiliul Local și Primărie în componența căreia va fi asigurată reprezentarea tuturor factorilor implicați în dezvoltare:

- Consiliul municipal (președinții comisiilor consultative de specialitate sau consilieri municipali)
- Reprezentanți Primărie (Primarul, 2 – 3 specialiști)
- Comunitatea oamenilor de afaceri
- Instituții educaționale (directori instituții de învățământ)
- Organizații non-guvernamentale (reprezentanți ai ONG-ilor ce activează în domeniul protecției mediului, social, apărarea drepturilor omului și de tineret, etc.).
- Cetățeni (grupul va fi reprezentativ și va include tineri, persoane dezavantajate, număr proporțional de femei și bărbați, reprezentanți ai diverse grupuri sociale sau etnice).

În implementarea strategiei responsabilitățile de bază ale CIS vor fi:

- Planificarea implementării acțiunilor
- Elaborarea și promovarea adoptării deciziilor privind acțiunile de implementare
- Coordonarea activităților de implementare a acțiunilor și proiectelor de dezvoltare
- Coordonarea activităților de atragere a surselor financiare alternative în scopul realizării problemelor identificate
- Monitorizarea implementării planului de acțiuni
- Elaborarea rapoartelor și prezentarea lor către Consiliul Municipal
- Acordarea asistenței tehnice și consultative în toate domeniile
- Elaborarea și dezbateră proiectelor prioritare de dezvoltare
- Analiza deciziilor privind diverse probleme ale comunității
- Elaborarea și inițierea modificărilor în strategie
- Elaborarea studiilor și proiectelor de dezvoltare, etc.

CIS își va desfășura activitatea în ședințe care se vor desfășura cel puțin o dată în 12 luni.

Un rol important în procesul de implementare a strategiei îl are Consiliul Municipal, care se va ocupa nemijlocit de monitorizarea și evaluarea procesului de implementare a Planului de acțiuni. Competențele Consiliului Municipal se vor axa pe:

- Coordonarea activităților de antrenare a populației în acțiunile de realizare a proiectelor
- Promovarea dialogului permanent cu locuitorii, asigurarea transparenței în activitatea APL
- Încurajarea Voluntarilor în diverse activități publice
- Stimularea și coordonarea conlucrării actorilor comunității în realizarea obiectivelor comune ale Strategiei
- Parteneriatul cu APL, ONG, agenții economici în cea ce privește implementarea, monitorizarea și evaluarea Planului de acțiuni a Strategiei.

Raportarea implementării strategiei se va efectua prin elaborarea și prezentarea de către responsabilii de implementare a rapoartelor către CIS privind realizarea Planului de acțiuni și a obiectivelor specifice. Anual CIS va prezenta Consiliul Municipal raportul de evaluare a implementării Strategiei.

Obiect Monitoring	Elaborator/ Destinatar	Raport	Descriere
Realizarea obiectivelor	CIS și Consiliul Municipal	Rapoarte semestriale/ anual	Raport bazat pe analize, sondaje a locuitorilor pentru evaluarea impactului implementării strategiei
Realizarea acțiunilor, proiectelor	Responsabili de implementare	Raport semestrial sau după finisarea activității	Rapoarte prezentate de responsabilii de implementare privind îndeplinirea acțiunilor, proiectelor

Evaluarea implementării Strategiei se va efectua prin analiza indicatorilor de dezvoltare. Pentru fiecare acțiune planificată sunt stabiliți anumiți indicatori de implementare. În baza informațiilor furnizate de la responsabilii de implementare, beneficiari sau instituții specializate se vor stabili nivelul și gradul de implementare a acțiunilor și atingere a obiectivelor fixate.

Riscuri și Impedimente de Implementare

Realizarea efectivă a acțiunilor propuse în Strategia de dezvoltare poate fi împiedicată de prezența anumitor riscuri și impedimente de implementare. Riscurile și impedimentele aferente implementării strategiei de dezvoltare pot fi divizate în două categorii: (i) interne și (ii) externe.

Domeniu	Descriere
Riscuri și impedimente interne	
Managementul implementării strategiei	<ul style="list-style-type: none">• Confruntări de interese privind implementarea strategiei• Prevalarea intereselor personale• Resurse financiare limitate• Lipsa capacităților de atragere a investițiilor
Parteneriat	<ul style="list-style-type: none">• Neconlucrarea autorităților publice locale cu sectorul de afaceri și comunitatea• Indiferența și neimplicarea populației în susținerea activităților• Lipsa de experiență a structurilor societății civile și neimplicarea lor• Neimplicarea partenerilor internaționali
Dezvoltarea economică	<ul style="list-style-type: none">• Lipsa interesului din partea comunității de afaceri în dezvoltarea bazei economice locale
Social	<ul style="list-style-type: none">• Resurse limitate pentru acordarea asistenței sociale• Pauperizarea continuă a populației• Imigrarea forței de muncă
Mediu	<ul style="list-style-type: none">• Populație neconștientizată privind efectele poluarea mediului
Riscuri și impedimente externe	
Cadru politico-juridic	<ul style="list-style-type: none">• Instabilitatea cursului politic• Contradicția și instabilitatea legislației în vigoare
Relații parteneri externi	<ul style="list-style-type: none">• Lipsa conlucrării cu autoritățile publice raionale și centrale• Neimplicarea partenerilor internaționali
Starea economiei	<ul style="list-style-type: none">• Potențial investițional redus• Inaccesibilitatea piețelor de desfacere de peste hotare• Infrastructură de afaceri nedezvoltată• Risc de țară.

V. PORTOFOLIUL PROIECTELOR PRIORITARE. FIȘE DE PROIECT

Fișa de proiect 1.

Titlul proiectului:	Cooperare intercomunitară pentru condiții mai bune de transport public în comunitățile raionului Ungheni
Obiectiv:	Modernizarea infrastructurii urbane și protecția mediului înconjurător Optimizarea fluxului de transport local
Localizare:	Municipiul Ungheni și satele Cetireni, Costuleni, Unțești, comunelor Florițoaia Veche, Mănoilești, Pîrlița, Valea Mare, Zagarancea
Succintă descriere proiect:	<p>Stațiile de așteptare sunt vechi și într-o situație deplorabilă atât pe teritoriul municipiului Ungheni, cât și în localitățile din proxima vecinătate a municipiului. Pasagerii sunt nevoiți să aștepte microbuzele în locuri deschise și în condiții meteo nefavorabile (cad precipitații sub formă de ploaie, ninsoare, lapoviță, bate vântul sau arde soarele puternic) și în locuri neamenajate, chiar lângă partea carosabilă a drumului, riscând să fie loviți de autovehicule. Aceiași problemă se atestă și în localitățile din împrejurimile orașului Ungheni, locuitorii cărora nu au locuri special amenajate pentru așteptarea transportului public.</p> <p>Chiar dacă în unitățile administrativ-teritoriale menționate mai sus sunt amenajate 1-2 stații de așteptare pentru călători, acestea nu sunt suficiente, deoarece nu acoperă întreg teritoriu al localității, pasagerii fiind nevoiți să parcurgă distanțe lungi până la punctul de oprire a transportului public, ceea ce creează incomodități.</p> <p>Astfel, pentru îmbunătățirea calității serviciilor de transport de pasageri și deservirii populației este necesară amplasarea pavilioanelor moderne de așteptare pentru pasageri. Stațiile de așteptare trebuie să fie dotate cu elemente de informare privind ruta și timpul de sosire a microbuzului, pentru a-și putea programa activitățile cât mai eficient și a nu irosi timpul așteptând unitatea de transport public.</p>
Activități cheie:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificarea locațiilor în dependență de traseul public 2. Elaborare Proiect tehnic de execuție pentru construcția stațiilor de așteptare 3. Clasificarea stațiilor după categorii, modele și capacitate 4. Achiziții publice 5. Construcții/amenajare stații publice moderne de așteptare pentru pasageri
Rezultate așteptate:	<ul style="list-style-type: none"> • Memorandum de cooperare intercomunitară semnat • Locații stabilite • Scheme / hărți coordonate • Modele stații de așteptare stabilite • Companie de proiectare selectată • Rețea stații de așteptare inteligente în 20 localități din raionul Ungheni • 153 de stații în mun. Ungheni și localități rurale instituite • Cel puțin 200 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
Statutul proiectului: (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.)	Stații de așteptare din mun. Ungheni și localitățile Cetireni, Costuleni, Unțești, comunelor Florițoaia Veche, Mănoilești, Pîrlița, Valea Mare, Zagarancea
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	Primăria municipiului Ungheni
Durată estimativă:	Proiectare și Achiziții publice - 100 zile Instalare și amenajare stații publice moderne de așteptare pentru pasageri – 12 luni
Costuri estimative:	12967,5 mii lei
Potențiale surse de co-finanțare (publice și private):	<ul style="list-style-type: none"> • Contribuții: Comunitatea Mea

	<ul style="list-style-type: none"> • APL: mun. Ungheni, satelor Cetireni, Costuleni, Unțești, comunelor Florișoia Veche, Mănoilești, Pîrlița, Valea Mare, Zagarancea
--	---

Fișa de proiect 2.

Titlul proiectului: Crearea platformei pe bază GIS și menținerea sistemului	
Obiectiv:	Creșterea capacităților APL și a rolului cetățenilor în procesul de dezvoltare durabilă integrată a localității Crearea instrumentelor inovative pentru o gestionarea publică eficientă a localității
Localizare:	Municipiul și primăria Ungheni
Succintă descriere proiect:	Crearea unei platforme pentru gestionarea eficientă a patrimoniului public.
Activități cheie:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Accept CM/APL de aderare la platforma WEB 2. Instruirea personalului responsabil 3. Achiziționarea utilajului de măsurare 4. Instruirea în utilizarea instrumentelor de măsurare 5. Colectarea informației și introducerea în sistem 6. Întreținerea platformei.
Rezultate așteptate:	<ul style="list-style-type: none"> • Acces la platformă • Echipament achiziționat • Certificate calificare persoane instruite • Bază creată • Platformă actualizată.
Statutul proiectului: (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.)	N/A
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	<ul style="list-style-type: none"> • Primăria municipiului Ungheni, • Consiliul raional, • ARFC
Durată estimativă:	Crearea platformei pe bază GIS - 100 zile Menținerea platformei pe bază GIS - permanent
Costuri estimative:	41.0 mii lei
Potențiale surse de cofinanțare (publice și private):	<ul style="list-style-type: none"> • Contribuții: Fonduri europene; • APL Ungheni.

Fișa de proiect 3.

Titlul proiectului:	Amenajarea turistică a zonei lacului Delia
Obiectiv:	Modernizarea infrastructurii urbane și protecția mediului înconjurător Crearea condițiilor decente de odihnă și acces către lacul Delia pentru locuitorii municipiului Ungheni
Localizare:	Municipiul Ungheni
Succintă descriere proiect:	Scopul proiectului vizează crearea condițiilor decente de odihnă și de acces către lacul Delia a tuturor locuitorilor mun. Ungheni și din proxima vecinătate, inclusiv din categorii social – vulnerabile.
Activități necesare:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Formare grup de lucru 2. Delimitare suprafață 3. Pregătirea documentației de proiectare și execuție și obținerea avizelor legale 4. Efectuare de achiziții publice 5. Amenajare plajă 6. Procurarea și instalarea băncilor și felinarelor cu lămpi led 7. Procurarea și plantarea materialului săditor 8. Amenajarea drumurilor de acces către zona turistică 9. Promovarea pe piața turistică.
Rezultate așteptate:	<ul style="list-style-type: none"> • Cel puțin 100 m² plajă amenajată • 35 bănci instalate • 70 felinare cu lămpi led • Rețea de wi – fi instalată pentru locuitorii urbei și vizitatori • Drumuri de acces către zona turistică amenajate, inclusiv pentru persoanele cu necesități speciale • Cel puțin 2 agenți economici prestatori de servicii • Cel puțin 100 de beneficiari din mun. Ungheni și din proxima vecinătate, inclusiv din categorii social-vulnerabile • Mun. Ungheni promovat pe piața turistică.
Statutul proiectului: (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.)	Spațiu alocat pe malul lacului Delia
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	<ul style="list-style-type: none"> • Primăria • Agenți economici • Donatori
Durată estimativă:	6 luni
Costuri estimative:	1 000.0 mii lei
Potențiale surse de co-finanțare (publice și private):	<ul style="list-style-type: none"> • Donatori • Agenți economici.

Fișa de proiect 4.

Titlul proiectului:	Amenajarea stațiilor urbane cu panouri de informare turistică
Obiectiv:	Modernizarea infrastructurii urbane și protecția mediului înconjurător Promovarea mun. Ungheni în calitate de destinație turistică culturală
Localizare:	Municipiul Ungheni
Succintă descriere proiect:	Stațiile urbane pentru pasageri sunt vechi și într-o situație deplorabilă. Astfel, pentru îmbunătățirea aspectului estetic și promovarea monumentelor și clădirilor istorice, potențialului artistic și natural al mun. Ungheni este necesară renovarea și amplasarea pavilioanelor moderne de așteptare pentru pasageri. Stațiile de așteptare vor fi amenajate în afara carosabilului, în spații concepute, marcate și semnalizate corespunzător.
Activități cheie:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificarea locațiilor în dependență de traseul public 2. Elaborarea schemei/hărții transportului public de pasageri și și stațiile de așteptare propuse 3. Elaborare și avizare proiect tehnic 4. Achiziții publice 5. Elaborare pliante, hărți turistice, materiale promoționale despre turism în Ungheni 6. Construcții/amenajare stații publice moderne de așteptare pentru pasageri cu panouri electronice și de informare.
Rezultate așteptate:	<ul style="list-style-type: none"> • Locații stabilite • Scheme / hărți coordonate • Modele stații de așteptare stabilite • Companie de proiectare selectată • Pliante, hărți turistice, materiale promoționale despre turism în Ungheni elaborate • 20 de stații moderne în mun. Ungheni.
Statutul proiectului: (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.)	Stații de așteptare existente din mun. Ungheni
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	<ul style="list-style-type: none"> • Primăria municipiului Ungheni, • Agenți economici
Durată estimativă:	100 zile
Costuri estimative:	100.0 mii lei
Potențiale surse de co-finanțare (publice și private):	<ul style="list-style-type: none"> • Contribuții: Fonduri europene; • APL Ungheni

Fișa de proiect 5.

Titlul proiectului:	
Obiectiv:	Reabilitarea și amenajarea parcului central Modernizarea infrastructurii urbane și protecția mediului înconjurător Crearea în spațiile publice a unor condiții prietenoase de socializare și relaxare
Localizare:	Municipiul Ungheni
Succintă descriere proiect:	Parcul central din mun. Ungheni reprezintă un loc distinct și atractiv din arealul urban. În scopul reabilitării zonelor distruse din parc se impune replantarea cu puieti a unor specii cu creștere intensă. Pentru mărirea efectului decorativ prin crearea de compoziții peisagere valoroase și funcției de recreere parcul se va amenaja cu specii decorative, încet crescătoare și specii de foioase. Pe teritoriul parcului se preconizează construcția unei Săli polivalente – complex sportiv de tip închis (fotbal, tenis de masă și de câmp, etc.).
Activități cheie:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Elaborarea schemei de plantare a puietilor 2) Achiziții publice 3) Plantare puieti 4) Elaborare și avizare proiect tehnic a complexului sportiv de tip închis 5) Elaborare caiet de sarcini și efectuare achiziții publice contractare companie de construcții 6) Construcția complexului sportiv de tip închis.
Rezultate așteptate:	<ul style="list-style-type: none"> • Locații plantare puieti stabilite • Scheme / hărți coordonate • Cel puțin 50 m² din suprafața de spații verzi reabilitate • Cel puțin 20 pomi sădiți • Companie de proiectare și de construcții a complexului sportiv de tip închis selectată • 1 Sală polivalentă – complex sportiv de tip închis.
Statutul proiectului: (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.)	Spațiu alocat
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	<ul style="list-style-type: none"> • Primăria municipiului, • Donatori internaționali
Durată estimativă:	Plantare puieti - 100 zile Construcția Sălii polivalente – complex sportiv de tip închis (fotbal, tenis de masă și de câmp, etc.) – 24 luni
Costuri estimative:	2000,0 mii lei
Potențiale surse de cofinanțare (publice și private):	<ul style="list-style-type: none"> • Contribuții: Fonduri europene; • APL Ungheni

VI. ANEXA 1. ANALIZA DIAGNOSTIC

1. INTRODUCERE

Dezvoltarea durabilă și descentralizarea administrației publice reprezintă astăzi un obiectiv major al managementului public național, activități chemate să avantajeze o dezvoltare economică și socială echilibrată a localităților, prin exploatarea eficientă a tuturor resurselor (umane, materiale și instituționale) și prin eficientizarea activităților la nivel local.

Planificare strategică integrată la nivel local reprezintă un instrument esențial prin intermediul căruia se stabilesc obiectivele de dezvoltare a localității pe termen scurt, mediu și lung, precum și modalitățile de realizare a acestora. În acest sens, Strategia de dezvoltare socio-economică (SDSE) locală constituie cadrul în care se va realiza dezvoltarea integrată și armonioasă a comunității, iar calitatea vieții locuitorilor se va ameliora pe parcursul implementării acesteia. Acest cadru servește atât intereselor private, cât și celor publice, datorită menținerii și îmbunătățirii elementelor de ordin economic, social și de mediu de care cetățenii și firmele au nevoie pentru a prospera pe termen lung.

Cadru metodologic

- **Contextul elaborării strategiei**

Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Ungheni (SDSE) reprezintă prin sine un document complex de politici, elaborat în cadrul Proiectului de Susținere a Autorităților Locale din Moldova (LGSP), cu asistența experților Institutului de Dezvoltare Urbană (IDU). Proiectul este implementat în 32 localități urbane din Republica Moldova, fiind finanțat de USAID pentru a promova:

- i. principiile Dezvoltării Durabile la nivel local
- ii. consolidarea capacităților beneficiarilor în Planificarea Participativă
- iii. promovarea unei guvernări locale eficiente și responsabile și a unui proces decizional participativ.

Ținând cont de obiectivele enunțate și conținutul documentului, prezenta Strategie de dezvoltare socio-economică a orașului Ungheni este succesoarea de drept a Agendei Locale 21 elaborate în anul 2000, și devine instrumentul principal de planificare strategică a dezvoltării pentru perioada de până în anul 2020.

- **Activitățile realizate pentru elaborarea SDSE**

În cadrul procesului de elaborare SDSE, Primăria orașului Ungheni a fost sprijinită de echipa de consultanți IDU și experți LGSP, care în comun au realizat următoarele activități:

- **Etapa 1. Diagnosticul situației existente/Elaborarea profilului**
- **Etapa II. Elaborarea Strategiei**
- **Etapa III. Discutarea și aprobarea documentului strategic**

Elemente de brand ale localității

Unul dintre cele mai importante elemente de brand al orașului Ungheni este legat de amplasarea geografică a sa. Fiind amplasat în poziția de centru-vest al republicii, pe malul stâng al râului Prut, care desparte Republica Moldova de România (membră a UE), acesta se consideră drept poarta de vest a republicii, și singurul nod feroviar, care leagă Republica Moldova cu statele din Vest.

Gara feroviară internațională, inaugurată în anul 1875, reprezintă un element de brand, și o carte de vizită a republicii pentru persoanele care călătoresc cu trenul, intrând în Republica Moldova din vest. Aceasta face parte din patrimoniul monumentelor de importanță culturală și istorică națională.

Un monument de importanță culturală și istorică, care poate fi inclus în lista elementelor de brand a orașului este **biserica „Sf. Alexandru Nevski”**, proiectată de celebrul arhitect A. Bernardazzi, în anul 1903, inclusă și ea în patrimoniul monumentelor de importanță culturală și istorică națională.

Ungheni păstrează memoria aflării aici a vestitului arhitect francez Alexandre Gustave Eiffel, care a construit, în anul 1877, **podul de cale ferată** peste râul Prut, legând astfel cele două maluri ale râului. Acesta poate reprezenta o important obiectiv de atracție turistică.

Un alt element de brand este reprezentat de prezența unui număr mare de agenți economici cu renume național și internațional, concentrați în zona economică liberă, amplasată în oraș.

Fiind un oraș în care spațiilor verzi li se acordă o atenție deosebită, Ungheni a fost atestat ca oraș cu cea mai lungă alee de castani din Europa.

2. ORAȘUL UNGHENI ÎN CONTEXTUL POLITICILOR DE DEZVOLTARE TRANSFRONTALIERE, NAȚIONALE, REGIONALE, RAIONALE

Strategia de Dezvoltare a orașului Ungheni reprezintă un document de politici publice care are în vizor dezvoltarea orașului pe termen mediu. Ea este coerentă cu cele mai importante documente de politici în domeniul dezvoltării naționale și regionale, printre care:

- *Strategia Națională de Dezvoltare (SND) „Moldova 2020” în care se identifică dezvoltarea națională și cea regională, drept una din cele cinci priorități naționale și exprimă responsabilitatea asumată de Guvern la implementarea politicilor de stat în domeniul dezvoltării regionale.*
- *Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR) care este principalul document sectorial de planificare a politicii de dezvoltare regională elaborat sub responsabilitatea Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (MDRC).*
- *Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Ungheni (2012-2020) în care sunt identificate prioritățile dezvoltării domeniilor sociale și economice la nivelul raionului Ungheni.*
- *Strategia de dezvoltare Economică și Socială a Euroregiunii Siret-Prut Nistru, care vizează dezvoltarea armonioasă a comunităților componente, reducerea decalajelor economico-sociale dintre acestea și asigurarea unui trai decent și sigur.*

3. PREZENTARE GENERALĂ A LOCALITĂȚII

3.1. Caracteristici fizico – geografice

Orașul Ungheni este centru de reședință a raionului Ungheni. Localitatea este situată pe malul estic al Prutului, în dreptul satului omonim din România, cu care a alcătuit în trecut aceeași localitate. Situația geografică specială, la răscruce de drumuri, a constituit cheia pentru ascensiunea Ungheniului la statutul de urbe. Datorită unei așezări favorabile, în anii 70 ai secolului XIX, s-a decis construcția căii ferate care leagă orașul Ungheni de Iași. Ungheni se află la o distanță de 105 km de municipiul Chișinău, la 85 de km de municipiul Bălți și la 45 de km de municipiul Iași (pe traseul auto) și 21 kilometri pe calea ferată.

Date generale despre localitate

Data și anul atestării:	20 august 1462
Poziția geografică:	105 km la Nord-Vest de m. Chișinău, Coordonate: 47°14'N 27°50'E
Suprafața totală:	16,43 km²
Numărul de locuitori:	38,2 mii locuitori (01/01/2013)
Densitatea populației:	cca. 2329,3 loc./km²
Numărul de gospodării:	4457
Rețeaua stradală:	132,4 km
Primarul orașului:	Alexandru AMBROS primar.ungheni@gmail.com

3.2. Repere istorice¹

Numele inițial al localității a fost Unghiul. Astfel s-a numit localitatea între anii 1462-1587. Toponimicul respectiv își are originea în aspectul geografic al teritoriului pe care s-a constituit inițial așezarea, râul Prut formând aici, printr-o cotire bruscă, un unghi perfect. Alte denumiri n-a mai avut, exceptând perioada interbelică în care purta denumirea de "Ungheni Târg".²

Așezarea geografică favorabilă precum și fertilitatea deosebită a solului, a condiționat întemeierea vechiului sat. Ungheniul a fost din totdeauna așezat în imediata vecinătate a unor importante căi comerciale din trecut, cum au fost Marea Drum Comercial Moldovenesc și Drumul Pescarilor. Cele mai timpurii urme ale existenței umane, de pe teritoriul actual al orașului, datează din perioada mijlocie a paleoliticului (mileniile LXX-XL î.e.n.). În acea perioadă exista o așezare pe locul căreia au fost descoperite oase de animale, așchii și unelte de muncă din cremene. Pe moșia Unghenilor se află și 10 movile funerare, ce confirmă staționarea a unor popoare nomade.³

Prima atestare documentară a Ungheniului o avem într-un hrisov de la Ștefan cel Mare datat cu **20 august 1462**. Numele inițial al localității a fost Unghiul. Ungheni-Vale este satul istoric, care constituie nucleul orașului. Apelativul și l-a luat de la așezarea sa geografică, în valea Prutului, față de celelalte zone ale orașului.

¹<http://ro.wikipedia.org/wiki/Ungheni>

²<http://romaniainterbelica.memoria.ro/iudete/iasi/>

³Hâncu, Ion. Vetre strămoșești din Republica Moldova. Material arheologic informativ-didactic. -Chi.: Editura Știința, 2003. - 508 p. ISBN 9975-67-297-3

Despre familiile boierești care au stăpânit se cunosc următoarele: în anul 1462 Pan Bratul, fiul Procelnicului, stăpâna localitatea. Acest Procelnicul era Stoian, boier în sfatul domnesc a lui Alexandru cel Bun și participant la bătălia de la Grünwald în 1422. Alte rude ale acestui războinic, stăpâneau așezarea la 1490. Neamul acestora s-a stins la Ungheni prin secolul XVII. Începând cu domnia lui Vasile Lupu, vărul acestuia, postelnicul Iorga, cumpără aici părți de moșii. După moartea sa el a lăsat moștenire partea de sat surorilor sale Alexandra și Creata. Viața acestora s-a stins la Ungheni la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Dinastia următoare a fost cea a boierilor moldoveni Buznea. Mihai, ultimul descendent al acestei familii, se stinge din viață ruinat de avere în anul 1914.

Cele mai de seamă familii boierești care au trăit la Ungheni a fost cea a lui Paul Gore și Petre Cazacu. Paul Gore a lăsat pentru colectivitatea locală, drept moștenire, un frumos parc din specii deosebite de arbori, dar care a fost distrus în perioada sovietică. Următoarea personalitate importantă din localitate a fost prințul Constantin Moruzi, vărul domnitorului moldovean Alexandru Moruzi. Constantin a cîtorit aici biserică Sfântul Nicolae. El este tatăl romancierului Dumitru Moruzi.

După anexarea Basarabiei în 1812, Ungheniul face parte din ținutul Iași (redenumit în 1887 în Bălți), fiind centrul unei plase omonime⁴.

La mijlocul secolului al XIX-lea, stăpânul așezării, Mihai Buznea, a înființat în centrul Ungheniului de astăzi un târg de produse agricole. În jurul acestuia, s-a așezat treptat populație alogenă, mai cu seamă după construirea căii ferate și a podului peste Prut după planurile alsacianului Gustave Eiffel în 1871-1875, partea respectivă a satului urmând să se numească, pînă prin anii 1970, Ungheni Târg. Potrivit datelor recensămîntului din anul 1897, aici locuiau 1136 evrei, 456 români, 72 ucraineni, 58 ruși și 17 polonezi.

La începutul secolului XX în Ungheni erau 580 case, cu o populație de 2898 persoane: români, evrei și ruși. Țăranii posedau pământ de împrumut 409 desetine. Vechiul proprietar al satului, C. Buznea, avea 912 desetine. Vama de la Ungheni a înregistrat în cursul anului 1901 un import de 341.852 puduri, mărfuri în valoare de 849.760 ruble și 12.274 vite mari și mici; iar exportul în același an a fost de 47.217 puduri marfă, în valoare de 154.515 ruble și 736 vite mari și mici⁵.

În 1918, are loc unirea Basarabiei cu România, iar Ungheniul este inclus în Județul Iași. În 1924 populația localității constituia 2.400 locuitori. În anii 30 sex XX, în Ungheni funcționau trei bănci, o fabrică de cărămidă și una de prelucrarea lemnului, câteva mori, manufacturi și brutării. Populația localității a crescut pînă la 4250 persoane.

La data de 29 iunie 1972, Ungheni devine oraș de subordonare republicană, peste 2 ani este aprobată stema. La recensămîntul populației din anul 1989 în Ungheni erau 40.000 de locuitori.

Actualmente orașul Ungheni are circa 39 mii de locuitori, fiind în grupul celor 4 orașe de mărime mijlocie din republică.

3.3. Planificarea spațială

Planul Urbanistic General. Ungheni este primul oraș în Republica Moldova care a beneficiat de un nou Plan Urbanistic General după proclamarea independenței. Acesta a fost elaborat ca urmare a acordului dintre guvernele Moldovei și României, fiind adoptat în septembrie 1996. Ineditul noului PUG constă în faptul că, spre deosebire de planurile sovietice, care presupuneau o planificare concretă, de exemplu unde și cum să fie amplasate școala, grădinița, sau o eventuală întreprindere, planul nou pune accent pe zonare, adică pe crearea unor zone locative, zone industriale, zone de agrement, parcuri, etc.

Suprafața orașului este de 16,4 km², acesta fiind extins pe o lungime de 9 km pe malul stîng al râului Prut, incluzând în sine 5 cartiere:

- cartierul Dănuțeni, de la localitatea de altădată, inclusă în an. 1958 în componența orașului;
- cartierul Berești, de la alte 2 localități (Berești și Mînzăteștii-Vechi), inclusă în an. 1972 în componența orașului;
- Ungheni-Deal, parte a orașului, altădată sat cu numele Delești;

⁴Poștarencu, Dinu. Organizarea administrativ-teritorială a Basarabiei în perioada țaristă. Tyragetia, s.n., vol. III [XVIII], nr. 2, 2009, p. 203-212.

⁵Zamfir Ralli-Arbore. Dicționarul geografic al Basarabiei. Reeditare după ediția: București 1904. Editura Museum Chișinău, Fundația Culturală Română. 2001. 235 p.

- Ungheni-Vale, satul istoric, care constituie nucleul orașului;
- Cartierul Tineretului, de la vârsta sa, acesta fiind construit recent, în anii 80.

Topografia și relieful. Ungheniul este așezat în centrul Moldovei vechi. Acest spațiu face parte din extrema sudică a depresiunii (văii) Prutului mijlociu. Aici se află depresiunea de contract, adică o succesiune de văi colinare, care sfârșesc în aval și sunt întretăiate de bătrânul fluviu, acesta fiind și hotarul de vest al municipiului. Înălțimea asupra nivelului mării este de 62 de metri. Municipiul este extins pe o lungime de 9 km pe malul stâng al râului Prut.

Suprafata totala a orașului este de 2009 ha, dintre care:

- teren arabil 348,0 ha;
- suprafețe sub culturi multi-anuale 19,0 ha;
- teren proprietate a statului 326,0 ha;
- teren proprietate APL 792,0 ha;
- teren proprietate privata 524,0 ha.

Parcelarea și zonarea funcțională. Fondul funciar al orașului reprezintă:

- terenuri din intravilanul localității 1004 ha;
- terenuri destinate industriei, transportului și cu alte destinații 224 ha;
- terenurile fondului silvic 87 ha;
- terenurile fondului apelor 153 ha;
- terenurile fondului de rezervă 175 ha.

4. POTENȚIALUL NATURAL

4.1. Resursele naturale

Clima orașului Ungheni este temperat continentală, ca și în întreaga republică. Iarna este blândă și scurtă, vara este caldă și lungă, cu temperatura medie de +20-25°C. Temperatura medie anuală a anului este pozitivă și oscilează între 8 °C și 9 °C. Cantitatea medie anuală de precipitații oscilează între 350 și 380 mm. Așternutul de zăpadă este de 10-15 cm în perioada decembrie-martie, dar nu este stabil. Vânturile, predominant de Nord-Vest, viteza medie de 3-5 m/c, care aduce vara precipitații, iar iarna înghețuri. Adâncimea înghețului de sol este de 0,7-0,8 m. Zilele în care apare chiciura sunt preponderent în lunile decembrie și ianuarie. Umiditatea relativă în perioada de iarnă este de 75-85%, în perioada de vară de 50-70%. Orașul Ungheni, conform hărții seismice, se află în zona cu seismicitatea de 7 grade.

Hidrografia⁶. Orașul se află așezat pe malul râului Prut, al doilea râu după mărime din Moldova. Debitul multianual al Prutului la Ungheni este de 83,2 m³/sec [6]. Prin oraș trec și două râulețe Delia și Băilești. Hidronimul Delia (numit în documente medievale Deală, fiindcă-și începe cursul din șiragul de dealuri ale Basarabiei centrale) ar putea fi un nume de sorginte turanică. Râul Băilești trece prin sudul municipiului, vărsându-se în Prut. Numele său se explică prin cel al văii din care izvorăște, Valea Băilești, atestată documentar în secolul XVII.

Afară de râuri în localitate mai sunt trei lacuri cu o suprafață totală de 125 ha: Delia – 104 ha, Ceachir – 5 ha, Berești – 16 ha. Lacul Delia se află la 1 km de la gura de vărsare râul și este închis cu un baraj de 400 m lungime. Lungimea lacului de acumulare este de 3,2 km, adâncimea maximă – 4,0 m. Suprafața oglinzii apei este de cca 90 ha, volumul – 2,5 mln. m³.

Solul. Principalele tipuri de sol sînt: cernoziomul, soluri de tipuri cenușii, de pădure și calcaros. Predomină solurile de cernoziom – 75-80 %. Bonitatea medie a terenurilor agricole după structura solului e de 61 puncte. Rezervele de humus în stratul de sol au o grosime de peste 1 metru.

Floră și faună. În apropierea orașului Ungheni, pe o suprafață de 373 ha se întinde aria protejată „Valea Mare” cu vegetație valoroasă din lunca Prutului. Această arie a fost declarată Monument al naturii din Basarabia în perioada interbelică, prin Hotărârea Consiliului de Miniștri al României din 19 iulie 1937⁷.

Pentru a conserva și proteja natura și diferitele specii de plante și animale aflate pe cale de dispariție, a fost concepută rezervația din codrii satului Rădenii Vechi. Aceasta impresionează prin abundența și frumusețea peisajelor, a poienelor fascinante și a lacurilor. Întregul areal este un adevărat muzeu sub cerul liber. Aici se întâlnesc peste 77 specii de plante rare, iar fauna este reprezentată de 200 specii.

4.2. Factorii de poluarea mediului

Ritmul rapid al schimbărilor climatice regionale reprezintă una dintre marile amenințări la adresa dezvoltării durabile și constituie una dintre cele mai mari probleme de mediu, cu consecințe negative asupra calității vieții cetățenilor în general și a economiei naționale, ținând cont de orientarea agrară a Republicii Moldova.

Emisiile de gaze cu efect de seră (GES) reprezintă un pericol major pentru atmosferă. Datele statistice prezentate în Raportul Național de Inventariere al RM de către Oficiul “Schimbarea Climei” (Ministerului Mediului) denotă, că emisiile totale de GES cu efect direct, exprimat în echivalentul CO₂, s-au diminuat în această perioadă (2005) cu circa 68% față de anul de referință (1990).

Schimbările climatice din Republica Moldova se încadrează în tendința globală de încălzire, având însă particularități regionale legate de poziția pe glob (în partea sud-estică a Europei) și de caracterul reliefului accidentat. Aceste schimbări includ evoluția principalilor parametri climatici (temperatură, precipitații, regimul vînturilor etc.), existența unor fenomene extreme etc.

Este de menționat lipsa unei abordări integrate, în scopul adaptării la efectele schimbărilor climatice, precum și în scopul prevenirii eficiente a riscurilor. Este destul de deficitar și sprijinul mediului de afaceri pentru adaptarea activităților la o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon și dezvoltarea unei conduite eficiente din punct de vedere al utilizării resurselor

⁶Cazac, V.; Bejenaru, Gh. Afluenții Prutului de pe teritoriul Republicii Moldova. Regimul hidrologic și parametrii morfometrici principali. Mediul ambiant, NR. 5 (29), octombrie 2006, p. 19-21.

⁷Postolache, Gh.; Teleuță, A.; Mirona, A.; Covali, V. Conservarea diversității vegetației din lunca Prutului. Mediul ambiant, NR. 5 (29), octombrie 2006, p. 26-30.

Aerului atmosferic În republică se efectuează controlul calității aerului atmosferic (după un număr limitat de parametri) în mod planificat și în cazurile poluării accidentale, însă măsurători continue cu utilizarea echipamentelor automate, nu se efectuează. Calitatea aerului este reprezentată prin indici de calitate, stabiliți pe baza valorilor concentrațiilor poluanților atmosferici măsurați. O stație de monitorizare furnizează date despre calitatea aerului care sunt reprezentative pentru o anumită arie în jurul stației. De aceea, este necesară organizarea monitorizării continue cu respectarea ariei de reprezentativitate, raza căreia este cuprinsă între 100 m -1 km și după un număr mai mare de poluanți, inclusiv compuși organici volatili (COV), pulberi în suspensie PM10, poluanți organici persistenti, benzen, hidrocarburi aromatice policiclice, precum și parametrii meteo (direcția și viteza vântului, presiune, temperatură, radiația solară, umiditatea relativă, cantitatea de precipitații), conform prevederilor Directivei UE nr.2008/50/CE " Privind calitatea aerului înconjurător" și Programului de Cooperare EMEP.

În orașul Ungheni nu există focare majore de poluare a aerului, deoarece densitatea capacităților industriale este moderată. Singurele surse de poluare mai consistentă sunt rugurile de toamnă și cele de primăvară, în care populația degajează deșeurile de pe terenurile agricole.

Calamitățile naturale sunt fenomene naturale primejdioase, apărute în urma proceselor geofizice, geologice, hidrologice, de atmosfera, biosfera și alta origine, care aduc după sine situații catastrofale, urmate de dereglarea activității vitale umane, distrugerea bunurilor materiale, rănirea, vătămarea sau moartea oamenilor.

Teritoriul Moldovei și implicit, cel al orașului Ungheni, prin amplasarea geografică și particularitățile naturale este afectat mai frecvent de următoarele hazarduri: cutremure de pământ, alunecări de teren, inundații, ploi torențiale însoțite uneori de grindină și furtuni puternice, temperaturi caniculare de lungă durată vara ori prea scăzute iarna, secete, ninsori abundente, înghețuri timpurii de toamnă ori tardive de primăvară, cazuri de formare excesivă a chiciurii, epidemii, epizootii și invazii.

5. POTENȚIALUL SOCIO-UMAN AL ORAȘULUI UNGHENI

5.1. Resursele umane

5.1.1. Efectivul și dinamica populației

Populația. La 01 ianuarie 2010 în or. Ungheni a fost înregistrat un efectiv al populației stabile de cca 38 mii locuitori, efectiv care este mai mare decât dublu față de dimensiunea medie a unei localități urbane (15,6 mii loc. pentru 40 de orașe din republică de până la anul 2000). Deja la începutul anului 2013 or. Ungheni număra cca 38,2 mii locuitori, plasând-se, după numărul de locuitori, pe locul 2, în lista celor 51 de orașe din Republica Moldova (tab.1).

Tabelul 1. Rating-ul orașelor din Republica Moldova după efectivul populației⁸

Rating	Orașe	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ritm (%)
1	or.Cahul	42,4	41,2	41,2	41,1	41,0	40,8	40,7	39,2	39,0	39,4	39,4	39,7	39,8	39,8	-6,1
2	or.Ungheni	40,1	40,2	40,1	40,2	40,0	40,0	39,9	37,9	37,8	37,9	38,0	38,1	38,1	38,2	-4,7
3	or.Soroca	39,1	39,0	38,9	38,9	38,7	38,7	38,4	37,3	37,2	37,2	37,2	37,4	37,5	37,7	-3,6
4	or. Orhei	37,4	37,2	37,1	37,0	36,9	36,7	36,6	33,7	33,1	33,2	33,3	33,5	33,5	33,5	-10,4
5	or.Comrat	25,3	25,6	25,6	25,6	25,5	25,4	25,4	25,4	25,0	25,0	25,0	25,3	25,6	25,7	1,6
...																
49	or.Marculesti	2,1	2,1	2,1	2,0	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2	2	2	-4,8
50	or.Ghindesti	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	-5,0
51	or.Frunza	2,0	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	-15,0

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

În perioada postbelică fiind centru raional, situat în apropierea celui mai important punct de acces spre România, din zona de Nord-Vest, or. Ungheni a cunoscut o dezvoltare condiționată de procesul de urbanizare din perioada sovietică (fig.1). Astfel, numai în perioada anilor 1980-1990 efectivul de locuitori ai orașului Ungheni a sporit cu mai mult de 12 mii locuitori (cca +45%). Recesiunea economică și socială, care a demarat la începutul anilor 90 ai secolului trecut, însoțită de structura defavorabilă după vârste a populației, au condiționat un început de stabilizare a situației demografice din oraș, proces care poate fi sesizat și în prezent. Față de alte orașe din republică în care recesiunea demografică a fost mai accentuată, în Ungheni reducerea efectivului populației s-a produs mult mai lent, încât în perioada 2001-2013 populația orașului s-a redus numai cu 2 mii locuitori, sau cu cca 5%, ceea ce plasează localitatea printre orașele cu o dinamică recesivă moderată (poziția 22 dintre orașele Republicii Moldova), în timp ce în unele localități reducerea populației a fost mai pronunțată (ex. or. Râșcani și Lipcani cu -25,3% și respectiv -20,3%), iar în altele populația a înregistrat o creștere pronunțată (ex. or. Sângera și Cricova din componența mun. Chișinău cu creșteri de 21,7% și respectiv 18,1%, și or Otaci cu +16,4%).

În general, dinamica efectivului populației or. Ungheni, în perioada 2000-2013 a fost determinată atât de sporul natural negativ cât și de aflulul de migrație specifică acestei perioade. Descreșterea consistentă a populației, care s-a produs în 2007 se explică prin modificările teritorial administrative operate în acea perioadă. Unele succese în dezvoltarea social-economică a orașului dar și structura demografică favorabilă din ultimii șase ani au determinat o creștere a numărului populației (fig.1).

⁸<http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/02%20POP/POP01/POP01.asp>

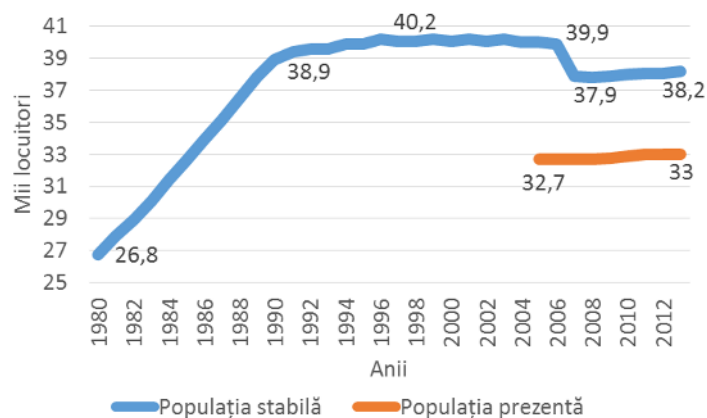

Figura 1. Populația stabilă și cea prezentă a or. Ungheni, în perioada 1980-2013

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Incertă este până la moment distorsiunea mare dintre numărul populației stabile și cel al populației prezente, ultima fiind preluată de către administrația drept efectiv de reper pentru diverse deduceri și utilități urbanistice.

În baza criteriului dimensional (număr de locuitori), și al rolului social-economic pe care orașul îl are în dezvoltarea republicii, APL din or. Ungheni depune eforturi considerabile pentru modificarea statutului din oraș în municipiu.

5.1.2. Structura populației după sexe și vârste

Pentru cunoașterea diverselor aspecte calitative capabile să impună un anumit curs evoluției populației, va fi importantă punerea în evidență a diverselor aspecte ale structurii populației după sexe și vârste. În toată perioada pentru care sunt disponibile date statistice efectivul bărbaților a fost inferior celui al femeilor (fig.2; tab.2).

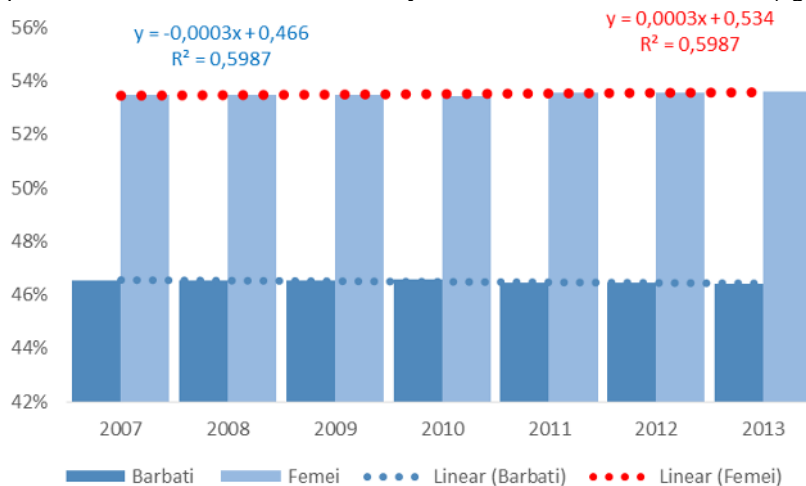

Figura 2. Structura populației or. Ungheni, pe sexe (2007-2013)

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

În general, structura populației orașului după sexe pare a fi destul de dezechilibrată, aici predominând femeile cu o proporție medie (pentru 2007-2013) de cca 53,5%, bărbaților revenindu-le o cotă medie de cca 46,5%, diferențele dintre ponderile celor două sexe depășind nivelul general pe republică. Astfel, între cele două sexe există o distorsiune accentuată, de cca 7,2 pp (2013) sau o diferență medie de cca 7,0 pp (2007-2013), acesta tinzând să se accentueze în ultimii trei ani. Situația respectivă a determinat o rată de masculinitate subunitară, încât la începutul anului 2013 la 100 de femei reveneau cca 86,5 bărbați (tab.2), ceea ce se plasează mult sub nivelul general pe republică.

Tabelul 2. Efectivul și structura populației stabile a orașului Ungheni, pe sexe, în perioada 2007-2013

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013

Bărbați	17638	17592	17640	17701	17690	17701	17722
Femei	20262	20208	20260	20299	20410	20399	20478
Ambele sexe	37900	37800	37900	38000	38100	38100	38200

Structura

Bărbați	46,5%	46,5%	46,5%	46,6%	46,4%	46,5%	46,4%
Femei	53,5%	53,5%	53,5%	53,4%	53,6%	53,5%	53,6%
Rata de masculinitate	87,0%	87,1%	87,1%	87,2%	86,7%	86,8%	86,5%

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Fiind caracterizați de o mortalitate mai mare, dar și fiind implicați mai puternic în procesele migraționale, bărbații de la o pondere majoritară la nivelul grupei tinere de vârstă, trec în inferioritate la nivelul grupei de vârste următoare (20-60 ani).

Cel mai mare dezechilibru dintre sexe poate fi sesizat în populației vârstnice, unde predomină femeile cu o cotă apropiată de 2/3 din populație. Într-o astfel de situație se solicită o extindere a oportunităților de muncă pentru bărbați, dar și o atenție sporită față de nevoile femeilor vârstnice.

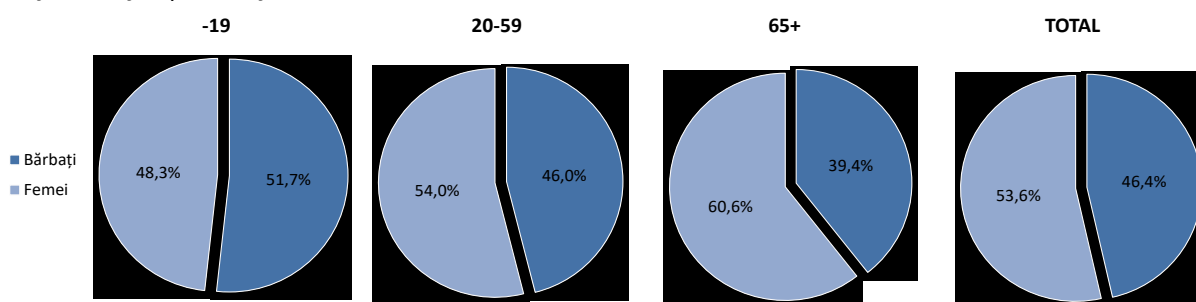

Figura 3. Structura populației or. Ungheni, pe sexe și grupe mari de vârste (2012)

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Populația din oraș este în prag de îmbătrânire demografică, ponderea populației vârstnice fiind de cca 13%, îmbătrânirea fiind mai pronunțată în cazul sexului feminin (15%). În acest context situația demografică din orașul Ungheni, constatată în prezent poate fi calificată drept una favorabilă, cu o tendință lentă de înrăutățire în următorii 15-20 de ani.

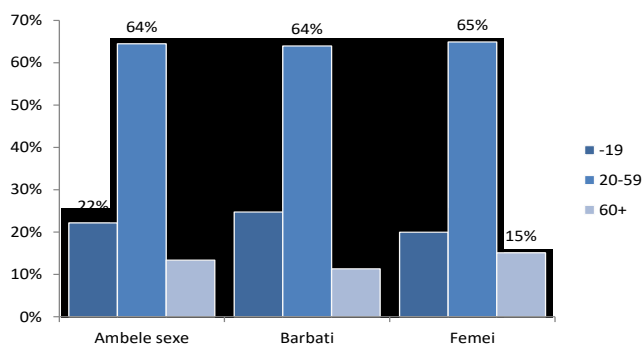

Figura 4. Structura populației or. Ungheni, pe grupe mari de vârste (2012)

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Vârsta medie a populației din oraș este una comparabilă cu situația generală din mediul urban al republicii, ceea ce denotă o populație relativ tânără în raport cu populația de la sate (tab.3). Un alt indice care pune în evidență situația demografică a unei colectivități este speranța de viață la naștere, sau durata medie a vieții la o anumită vârstă, indicatori care-și au proveniența din tabelele de mortalitate. Astfel, asociată situației populației urbane, speranța medie de viață a populației din orașul Ungheni poate fi estimată la 69,3 ani, pentru bărbați, și la 78 ani pentru femeile, acestea fiind într-o creștere în întreaga perioadă studiată.

Tabelul 3. Vârsta medie a populației stabile a Republicii Moldova și a orașului Ungheni, în perioada 2008-2012

	Total pe republica			Urban			Rural			Orașul Ungheni	
	Ambele sexe	Bărbăți	Femei	Ambele sexe	Bărbăți	Femei	Ambele sexe	Bărbăți	Femei	Bărbăți	Femei
2008	35,6	33,9	37,0	35,3	33,8	36,7	35,7	34,0	37,3	32,14	35,55
2009	35,8	34,2	37,2	35,7	34,2	37,1	35,9	34,2	37,5	32,49	35,96
2010	36,0	34,4	37,6	36,1	34,5	37,5	36,0	34,3	37,6	32,81	36,34
2011										33,16	36,80
2012	36,3	34,6	37,8	36,4	34,8	37,9	36,1	34,5	37,7	33,50	37,25

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Ungheniul dispune de o structură etnică în care predomină Moldovenii (Românii) cota cărora este de cca 68%. Celorlalte entități etnice le revine o cotă de cca 32% dintre care etniilor slave le revine o cotă destul de mare de cca 30%.

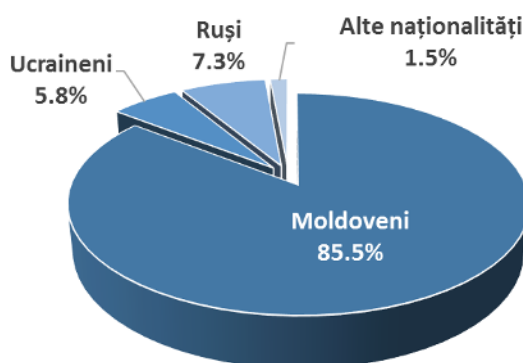

Figura 5. Structura populației or. Ungheni, după etnii la recensământul populației RM din 2004

5.1.3. Mișcarea naturală și cea migratorie a populației

Dinamica populației se produce sub incidența mișcării naturale, exprimate prin sporul natural (diferența dintre nașteri și decese), și a celei migratorii caracterizată de sporul migrator (diferența dintre imigranți și emigranți).

Mișcarea naturală în orașul Ungheni, ca factor de creștere a numărului populației, se manifestă destul de favorabil. Astfel în întreaga perioadă cuprinsă în studiu efectivul nașterilor l-a depășit pe cel al deceselor (cu excepția anului 2008), încât sporul natural în aproape întreaga perioadă a fost pozitiv, contribuind la sporirea numărului populației (tab.2, anexe).

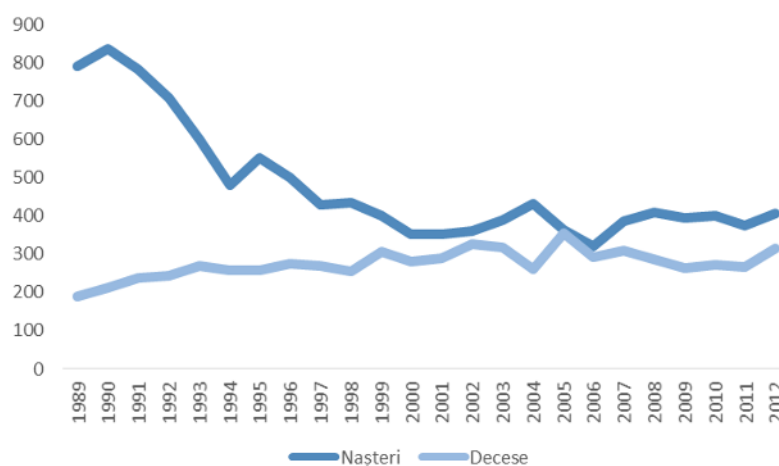

Figura 6. Natalitatea și mortalitatea populației orașului Ungheni (1989-2012)

Rata brută de natalitate, în perioada analizată a performat cu valori suficient de mari, care pentru perioada 1989-1996 s-au plasat peste nivelul general pe republică specific perioadei date de cca 12,0 (media pentru perioada (1989-1996), iar perioada 2000-2012 a înregistrat o situație degradată (9,7 promile) comparativ cu situația generală pe republică (11,6 promile).

În același timp, ratele brute de mortalitate se situează cu mult sub media pe republică (12,3 promile), fiind și mai mici decât ratele brute de mortalitate din mediul urban, media cărora pentru perioada 2000-2012 a fost de cca 7,5 promile.

5.2. Forța de muncă

Reducerea efectivului populației Republicii Moldova, în ultimii 20 de ani a afectat grav evoluția pieței forței de muncă din republică, activitatea economică și calitatea vieții populației. Polarizarea socială și emigrația forței de muncă au devenit fenomene curente pentru republică.

Efectele nocive ale recesiunii economice au avut o incidență negativă puternică mai ales asupra situației forței de muncă din alte localități decât municipiile Chișinău și Bălți. Astfel, în ultimii 11 ani, populația activă, care reprezintă potențialul forței de muncă a statului, s-a redus cu cca 25%. Aceleași tendințe pot fi constatate și în cazul populației ocupate. Cu regret, dar în republică se manifestă din ce în ce mai amplu fenomenul inactivității economice. Numai în ultimii 11 ani efectivul populației inactive din republică a sporit cu cca 56%, în timp ce în mediul urban creșterea a fost de cca +32%. Fenomenele defavorabile se manifestă cu intensitate mai mare dincolo de limitele municipiului Chișinău, în care s-a concentrat mai mult de jumătate din activitățile economice din republică.

În aceste împrejurări, în anul 2012 (an pentru care a fost posibilă deducerea indicatorilor ocupaționali), în orașul Ungheni s-a înregistrat un efectiv al populației economic active de 20 mii persoane, în condițiile unui efectiv de 32,3 mii persoane în vârstă de muncă. Dintre persoanele economic active cca 19,2 mii de persoane erau ocupate iar 798 persoane se aflau în șomaj (tab.4).

Tabelul 4. Populația de 15 ani și peste, din orașul Ungheni, după relația cu piața forței de muncă, (2012)

Indicatori	2012
Total populație	38100
Total populație în vârstă de muncă	32283
Populația economic activă	20015
Populație ocupată în economie	19217
Total șomeri, din care	798
Populație inactivă	12268
Rata generală de activitate	62,0%
Rata generală de ocupare	59,5%
Rata șomajului	4,0%
Rata generală de inactivitate	38,0%

Sursa: Primăria or. Ungheni

Indicatorii activității economice a populației din Ungheni se manifestă mai favorabil ca indicatorii similari pe republică. Rata generală a activității economice în Ungheni (62,0%) a depășit semnificativ media pe republică (41,6%), situându-se și peste rata generală de activitate înregistrată în mediul urban din republică (47,2%). Rata de ocupare a populației din localitate înregistrează valori superioare situației generale pe republică (59,5% față de 38,5%). Această situație vorbește despre o funcționalitate mai mare a economiei din localitate, comparativ cu situația din celelalte orașe din republică.

Rata șomajului înregistrat din Ungheni (4%) este net inferioară față de rata generală pe republică (7,4%), fiind cu mult mai mică decât rata șomajului din localitățile urbane (9,6%).

Prin urmare, pe piața muncii din orașul Ungheni se atestă o situație puternic favorabilă decât media pe republică.

Schimbările în profilul activităților din localitate au determinat o structură a ocupării deosebită de perioada anterioară, în care marea majoritate a populației era ocupată în agricultură și industrie. lucru valabil și pentru alte localități din republică (fig.7).

Ocuparea în activitățile tradiționale a republicii, în care real se produc bunurile este suficient de mare (mai mult de 40%). Un aspect destul de favorabil pentru localitate este ocuparea în industrie, care a reprezentat aproape 30% din ocuparea totală (fig.7). Activitățile de sănătate și asistență socială au o cotă de cca 12,8% din populație ocupată, iar în celelalte domenii de activitate sunt antrenate cca 1/4 din populația ocupată a orașului.

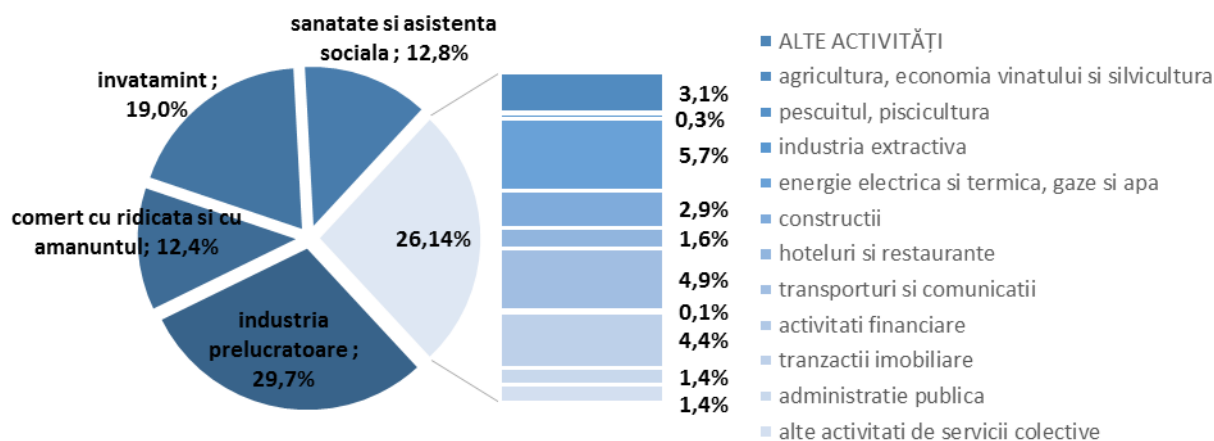

Figura 7. Structura ocupării populația din orașul Ungheni, după activitățile economice, (2012)

6. SERVICIILE SOCIALE

6.1. Educația

În prezent în oraș funcționează 5 licee, 1 școală primară și 6 grădinițe de copii. În grădinițele de copii sunt antrenați 1933 copii, ceea ce depășește capacitatea nominală a grădinițelor. Astfel, în oraș se resimte un deficit de cca 320 de locuri, care poate fi acoperit cu deschiderea unei grădinițe.

Școala primară numără 316 elevi. În cele 5 licee sunt înscriși 4255 elevi.

Școlile și grădinițele sunt acoperite integral cu cadre didactice.

Activitățile extracuriculare din oraș sunt organizate în 2 școli sportive, o școală de muzică și o școală de arte plastice.

6.2. Cultura, agrementul și sportul

Activitățile culturale din oraș se desfășoară prioritar în Palatul de cultură și în Clubul Berești. Palatul de cultură a fost renovat recent, în două etape, prin eforturile comune ale Primăriei, Consiliului raional, FISM și a Agenției de dezvoltare Centru, valoarea proiectului de renovare în anul 2009 fiind de 3990 mii lei, dintre care 990 mii lei fiind alocate din bugetul local, restul 3 mil lei fiind alocate de FISM. Lucrările de renovare, care au continuat în anul 2012, au fost finanțate integral de FNDR, iar valoarea proiectului de renovare fiind de 3,998 mil lei.

Anual, la Ungheni sunt organizate mai multe evenimente culturale, printre care pot fi amintite:

Zilele orașului Ungheni: tradiția de a sărbători Zilele orașului Ungheni a luat naștere în anul 2002, când Primăria a decis să marcheze în mod oficial 540 de ani de la prima atestare documentară a localității. Timp de șapte ani consecutiv, Zilele orașului au fost organizate între 20 și 25 august, iar pe 12 septembrie se sărbătorea Hramul orașului.

Sărbătoarea Recoltei și Promovării Tradițiilor Naționale, organizată în octombrie, pe Piața Primăriei orașului Ungheni. În cadrul sărbătorii participă localitățile raionului Ungheni cu expoziții de genul: „Casa mare”, „Beciul vechi”, „Ograda gospodarului”, „La gura beciului”,

meșteșuguri populare, atribute de prelucrarea și fabricarea vinului, bucate naționale, producție viticolă și agricolă.

Festivalul raional al obiceiurilor și tradițiilor de iarnă „După datina străbună” se desfășoară anual, începând cu anul 1986, în lunadecembrie, pe Piața Primăriei din orașul Ungheni. Are drept scop promovarea datinilor și obiceiurilor de iarnă. Participă colective artistice de amatori din localitățile raionului Ungheni.

Festival folcloric Efim Junghietu, însoțit de un simpozion științific, expoziții și lansări de carte. Este organizat în memoria folcloristului Efim Junghietu, originar din satul Petrești, raionul Ungheni, laureat al premiului Simion Florea Marian al Academiei Române pentru lucrarea „Cît îi Maramureșul”. Efim Junghietu (18.10.1939, Petrești, Ungheni, 05.01.1993, Chișinău) s-a afirmat ca folclorist în trei direcții de bază: culegerea creațiilor populare, editarea lor științifică și studierea moștenirii etnofolclorice.

Festivalul “Mărțișor” Mărțișorul este o sărbătoare specifică în sud-estului Europei, care semnifică sosirea primăverii și este marcată anual la 1 martie. În aceeași zi, în întreaga republică, inclusiv la Ungheni, demarează Festivalul de muzică “Mărțișor”, care durează zece zile.

Tabăra de Sculptură Ungheni, ce se desfășoară bienal în lunile august-septembrie, la care participă cei mai valoroși sculptori din țară și de peste hotare. Al treilea eveniment de importanță națională este Târgul Național de Ceramică, desfășurat anual la 20 august și având la bază tradiția olăritului din regiune. Participă ceramiști din toată țara.

În oraș activează două grupuri artistice: Ansamblul de Cântece și Dansuri Populare „Struguraș” și Ansamblul de Dans Popular „Muguraș”. Ansamblul de Cântece și Dansuri Populare „Struguraș” activează din 1946. De-a lungul existenței sale a întreprins turnee în Ucraina, Bulgaria, Grecia, Belarus, Armenia, Coreea de Sud, Țările Baltice, România, China, Egipt, Grecia, Irak, Germania, fiind apreciat cu mențiuni și diplome. Este medaliat cu aur la Festivalul Unional de Folclor (în cadrul URSS), ediția I.

Obiective și monumente arhitecturale Numărul total al lucrărilor monumentale de importanță culturală, istorică și arhitecturală locală și națională aflate pe teritoriul or. Ungheni este destul de apreciabil - 60 de piese. Printre obiectivele și monumentele arhitecturale din oraș se regăsesc mai multe lucrări artistice de importanță culturală locală, realizate în cadrul celor cinci simpozioane de sculptură, desfășurate la Ungheni în perioada 2000 – 2012. De-a lungul timpului orașul Ungheni a acumulat și un valoros patrimoniu cultural și istoric monumental local și național. Acesta numără cca 12 monumente, printre care:

MONUMENTE DE IMPORTANȚĂ CULTURALĂ ȘI ISTORICĂ LOCALĂ

Nr	Denumire	Autor	Anul instalării	Locul instalării
1.	Bustul poetului „M. Eminescu	Ion Zderciuc, sculptor, Chișinău	1993	Str. Națională nr. 7
2	Bustul clasicului literar „Gh. Asachi”	Dumitru Verdianu, Sculptor, Viena, Austria	1991	Curtea Liceului Teoretic „Gh. Asachi”
3.	Biserica „Sf. Nicolae” cu cavoul prințului Constantin Moruzi	Necunoscut. Biserica s-a ridicat prin contribuția celebrului prinț C. Moruzi	1882	Str. Ștefan cel Mare, cartierul Dănuțeni
4	„Troia Martirilor Neamului”	Gh. Vieru, meșter popular, Ungheni. Piesa este o copie după originalul aflat în Muzeul Ungheni.	1994	Str. Națională, Scuarul Memorialului celor căzuți în cel de al doilea război mondial
5	Memorialul celor căzuți în Războiul Doi Mondial	neprecizat	Anii 50, sec. XX	Str. Națională
6.	Obelisc închinat ostașilor căzuți în războiul din Afganistan	Victor Vieru, arhitect, or. Chișinău	1994	Str. Națională, scuarul Memorialului celor căzuți în Războiul Doi Mondial
7	Memorial dedicat bolșevicilor din Sovietul Garnizoanei militare din	Lucrare de diplomă a unui grup de studenți de la Politehnica Chișinău	1985	Scuarul întreprinderii municipale „Apă-canal”

Nr	Denumire	Autor	Anul instalării	Locul instalării
	Ungheni în a. 1917-1918.			
8	Stelă comemorativă dedicată Diviziei militare sovietice 54 angajată în operațiile de luptă împotriva germanilor pe teritoriul or. Ungheni	Improvizație a autorităților comuniste locale		Str. Națională, Scuarul sediului Poliției Raionale.
9	Podul feroviar peste r. Prut.	G. Eiffel, inginer, Franța	1876	Rîul Prut
10	Clădirea consiliului raional		1954	Piața Independenței

MONUMENTE DE IMPORTANȚĂ CULTURALĂ ȘI ISTORICĂ NAȚIONALĂ

Nr	Denumire	Autor	Anul Realizării	Locul Amplasării
1.	Biserica „Sf. Alexandru Nevski”	Celebrul arhitect A. Bernardazzi	1903	Str. Națională
2.	Gara feroviară Internațională		1875	

La moment, multe dintre elementele patrimoniului istoric necesită lucrări de restaurare și protecție.

6.3. Sănătate și asistență socială

Infrastructura sănătății din oraș este reprezentată de IMSP Spitalul raional Ungheni cu o capacitate de 320 paturi, în care activează 641 de angajați dintre care:

- personal medical superior 101 persoane;
- personal medical mediu 267 persoane;
- personal medical inferior 185 persoane;
- alt personal 88 persoane.

La fel, din infrastructura de sănătate a orașului fac parte IMSP Centrul medicilor de familie Ungheni și de Centrul Sănătate Dănuțeni.

Sistemul asigurărilor medicale obligatorii din localitate cuprindea în anul 2012 cca 27815 persoane, ceea ce reprezenta cca 89% din populația totală sau cca 98,2% din populația în vârstă de 15 ani și peste.

Fondul local de susținere socială a populației din orașul Ungheni reprezintă cca 2% din bugetul local total. În diferite perioade de timp din mijloacele acestui fond au fost asistate social diverse categorii vulnerabile ale populației, printre care: persoane vârstnice, familiile cu mulți copii, mamele solitare cu copii, persoane cu dezabilități. Astfel, în anul 2012, au fost asistate social cca 50 de familii și care au beneficiat de ajutorul public, numărul acestora fiind în continuă scădere față de perioada anterioară, situație determinată nu de scăderea solicitărilor de asistență socială, ci de austeritatea bugetară, din ce în ce mai dură.

7. SECTORUL ECONOMIC AL ORAȘULUI UNGHENI

7.1. Economia locală

Ungheni este unul din cele mai active orașe din Republica Moldova, în ce privește atragerea resurselor financiare din proiecte, alocarea granturilor și investițiilor pentru dezvoltarea economiei și infrastructurii orașului. Au fost create zone libere privind activitatea de antreprenariat, întreprinderi mixte cu participarea investițiilor străine. Avantajul plasării geografice constă în căile de tranzit și vamale de ieșire spre Europa Centrală, condiții pentru dezvoltarea unei zone agricole ecologic pure. Problema care există în regiune este criza de cadre calificate necesare la condițiile economiei de piață

Sectorul economic al orașului Ungheni în anul 2012 a fost reprezentat de cca 697 de agenți economici, dintre care 8% erau reprezentate de întreprinderile cu drept de persoane fizice, iar 92% din întreprinderi au fost întreprinderile cu drept de persoane juridice. Printre cele mai răspândite forme organizatorico-juridice ale activităților economice din localitate, au fost societățile cu răspundere limitată (80,3%) și întreprinderile individuale, cu 7,8% din numărul total de întreprinderi, ponderi valabile pentru întreaga perioadă analizată.

În general, numărul de întreprinderi din localitate și formele organizatorico-juridice se înscriu într-o situație favorabilă, specifică localităților urbane moderne. Diversificarea sectorului economic și a modalității de finanțare a afacerilor a determinat dinamici accelerate de creștere a activităților întreprinderilor cu drept de persoane juridice în care predomină societățile cu răspundere limitată.

Tabelul 5. **Agenții economici din or. Ungheni, după forma organizatorico-juridică (2009-2012)**

Agenți economici	2012	Structura
Total:	697	100,0%
Întreprinderi cu drept de persoane fizice, inclusiv:	56	8,0%
- întreprinderi individuale	55	7,9%
- gospodării țărănești	1	0,1%
- patentă		
Întreprinderi cu drept de persoane juridice, inclusiv:	641	92,0%
- societăți pe acțiuni	29	4,2%
- societăți cu răspundere limitată	560	80,3%
- cooperative	10	1,4%
- întreprinderi de stat	3	0,4%
- întreprinderi municipale	6	0,9%
- asociații de gospodării țărănești		
Uniuni de întreprinderi (necomerciale)	5	0,7%
Instituții și organizații neguvernamentale	28	4,0%

Sursa: Primăria orașului Ungheni

Forma preponderentă de proprietate a subiecților economici este cea privată (cca 92,3% din numărul total de întreprinderi), în cadrul căreia își face apariția și i-a ampolare proprietate mixtă cu participare străină (2,5%). De fapt atragerea investițiilor străine constituie o prioritate și pentru administrația publică locală.

Cea mai consacrată activitate economică în localitatea în 2012, a fost cea de comerț. Astfel, ponderea numărului de întreprinderi de comerț a fost de cca 44,3% (fig.2-1). Situația dată a fost determinată de creșterea masivă a numărului de agenți economici care se profilează în comerț.

Tabelul 6. **Agenții economici din or. Ungheni, după activități economice (2012)**

Cod	Denumire	Nr. Întreprinderi	Structura
M	Invatamint/Educație	1	0,1%
C	industria extractiva	3	0,4%
B	pescuitul, piscicultura	4	0,6%
J	activitati financiare	5	0,7%
E	energie electrica si termica, gaze si apa	9	1,3%

Cod	Denumire	Nr. Întreprinderi	Structura
N	sanatate si asistenta sociala	11	1,6%
A	agricultura, economia vinatului si silvicultura	23	3,3%
H	hoteluri si restaurante	28	4,0%
F	constructii	29	4,2%
O	alte activitati de servicii colective	41	5,9%
I	transporturi si comunicatii	47	6,7%
D	industria prelucratoare	86	12,3%
K	tranzactii imobiliare	101	14,5%
G	comert cu ridicata si cu amanuntul	309	44,3%
	Total	697	100%

Sursa: Primăria oraşului Ungheni

A doua pondere, după întreprinderile comerciale, a fost deţinută de întreprinderile din domeniul tranzacţiilor imobiliare (cca 14,5% din numărul de întreprinderi). O pondere destul de favorabilă o deţin şi întreprinderile din industria de prelucrare (cca 12,3%). Aceste activităţi cuprind cca 33% din numărul total de angajaţi din localitate, şi realizează cca jumătate din cifra de afaceri agregată din localitate.

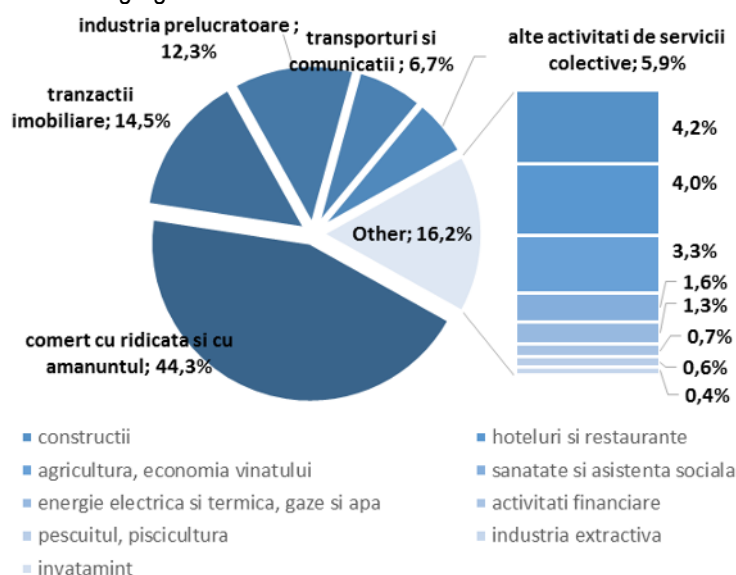

Figura 9. Structura agenţilor economici din or. Ungheni, după activitatea economică (2012)

Industria oraşului. Oraşul are o industrie diversificată, fiind reprezentat de întreprinderi din industria alimentară, uşoară, de confecţii şi a materialelor de construcţie. În sectorul industrial activează peste 38 de întreprinderi.

În industria alimentară principalele întreprinderi sunt: „Ungheni Vin” care se ocupă cu producerea vinului, S.A. „Ecovit” – producător al conservelor şi sucurilor, Fabrica de conserve, S.A. „Cereale-Pruţ”, S.R.L. „Danova-Prim”. În industria uşoară şi de confecţie activează: S.R.L. „Moldabela”, producător de covoare, ÎCS „Lear Corporation” S.R.L. care se ocupă cu confecţionarea huselor avînd circa 700 de angajaţi.

Industria uşoară este una din subramurile cele mai reprezentative ale oraşului. În 1980 e a fost fondată întreprinderea „Covoare-Ungheni” este cea mai mare fabrică de covoare din Moldova cunoscută de către cumpărătorii din ţară şi de peste hotare pentru calitate şi originalitatea lor. În 2001, fabrica „Covoare Ungheni” a fost divizată în două întreprinderi separate: „Moldabela”, care produce covoare şi „Covoare Ungheni”, care produce fibre textile – materie primă pentru covoare. Cifra de afaceri a fabricii „Moldabela” pentru anul 2006 a constituit 21 milioane de dolari. Produsele „Moldabela” sunt exportate în aproximativ 30 de state din întreaga lume: Uniunea Europeană, CSI, America şi Asia. S.R.L. „Pro Style” care se ocupă cu confecţionarea îmbrăcăminte, avînd 200 de angajaţi, iar cifra de afaceri constituie peste 4 mln. lei.

În domeniul construcţiei activează 2 întreprinderi ce confecţionează materiale de construcţie: „Javelin N.A.” S.R.L. şi „BNV” S.R.L. În domeniul ceramicii: „Ceramica-Ungheni” S.A., unica întreprindere de ceramică din republică. În domeniul transporturilor activează 3 întreprinderi, cea mai principală fiind: „Rincor Prim” S.R.L. – transportul comunal.

ZEL „Ungheni–Business”

Pe data de 25.07.2002 s-a înființat Zona Economică Liberă “Ungheni–Business” pe un termen de 25 ani cu o suprafață de 42,34 ha, amplasată în partea de nord-vest, în zona industrială a orașului Ungheni cu acces la calea ferată, care face posibilă legătura cu nordul, centrul, și sudul Republicii, cât și cu exteriorul. Zona este creată pe baza a 13 întreprinderi de diferite ramuri, unde exista deja toată infrastructura necesară pentru dezvoltarea afacerii (acces la drumuri auto locale și internaționale, acces la calea ferată de tip european și rusesc, apeducte, canalizare, sisteme de telecomunicații și termificare, gazificare, energie electrică, depozite).

La 1 ianuarie 2011, pe teritoriul zonei libere erau înregistrați 34 de rezidenți, dintre care întreprinderi cu capital din Italia, Austria, România, Rusia și Belgia. Numărul angajaților constituie peste 1800 de persoane. În cadrul întreprinderilor rezidenți activau 1846 de persoane, iar volumul total de investiții în zona liberă a atins nivelul de 31,4 mil. dolari SUA. Principalul gen de activitate al rezidenților este producția industrială (91,8% din vânzările totale)⁹. Unul dintre cei mai mari rezidenți în ZEL „Ungheni-Business”, corporația americană „Lear”, produce huse și alte articole din textile pentru industria de automobile. Cea mai mare parte a producției industriale, circa 78%, a fost exportată, iar pe teritoriul Republicii Moldova a fost livrat 7%.

Dezvoltarea cu succes a ZEL Ungheni-Business se datorează mai ales proximității graniței cu Uniunea Europeană, în care după aderarea României la UE s-au stabilit mai multe companii din România, UE și Turcia, în căutare de facilități și forță de muncă mai ieftină.

Cel mai mare volum al vânzărilor este înregistrat de întreprinderile comerciale, care în anul 2012 au reprezentat cca 56% din volumul total al cifrei de afaceri din oraș, în timp ce industria a deținut cca 18,5% din vânzări.

8. INFRASTRUCTURA LOCALĂ

Rețeaua de drumuri. Lungimea totală a drumurilor din oraș este de 130 km, dintre care 89 km (68,4%) sunt drumuri cu acoperire rigidă. **Starea drumurilor** este una dintre preocupările APL și a populației din localitate, încât în ultimii 5 ani au fost reparate cca 14 km de drumuri. Cu toate acestea în localitate există drumuri destul de importante care se află într-o stare deplorabilă, și necesită intervenții urgente.

Transportul. Ungheniul are o rețea de drumuri de importanță națională și locală bine dezvoltată, fiind un important nod feroviar și punct de frontieră vamal ce conectează rețeaua internă cu exteriorul. Stația de cale ferată Ungheni este punct internațional de trecere; se efectuează transport de mărfuri și de pasageri. Reprezintă cel mai mare nod de cale ferată din centrul țării.

În Ungheni își desfășoară activitatea 3 transportatori de pasageri, care acoperă integral nevoile de transport a populației, atât în limitele orașului cât și în afara acestuia. O dificultatea cu care se confruntă transportatorii de pasageri este parcul de mașini învechit moral și fizic.

Se preconizează construcția autostrăzii Ungheni-Iași-Târgu Mureș, conectându-se cu Autostrada Transilvania.

Orașul dispune și de un port fluvial pe Prut care se află în gestiunea Întreprinderii de Stat “Portul Fluvial Ungheni”¹⁰. Portul fluvial Ungheni este unul din cele patru porturi fluviale existente în prezent în Republica Moldova. În ultimii ani a continuat amenajarea râului Prut. Recent, în acest sens pentru întreținerea sectorului tehnic Ungheni, au fost efectuate lucrări de adâncime și îndreptare a albiei râului Prut pe un sector cu lungimea de 385-405 km.

Telecomunicații. Telefonie este asigurată pe toată suprafața municipiului de către S.A. „Moldtelecom”, iar cea mobilă de către operatorii „Orange” SA „Moldcell” SA și parțial de „Vodafone România” SA, „Cosmote Romanian Mobile Telecommunications” SA, „Orange România” SA.

În 2010 compania StarNet a inaugurat un centru regional în Ungheni pentru acordarea serviciilor de internet, telefonie și televiziune interactivă.¹¹

Fondul locativ și condițiile de trai. Localitatea numără 12037 de case (locuințe). Marea majoritate a caselor (apartamentelor) se află în proprietate privată, iar numărul total de gospodării (curți) este de 4457. Suprafața totală a

⁹Tomea, Ion; Chivriga, Viorel. Problemele și perspectivele zonelor economice libere în Republica Moldova. – Ch.: IDIS “Viitorul”, 2011 (Tipogr. “MS Logo” SRL). – 48 p. – (Politici Publice; Nr 5, 2011, ISBN 978-9975-4007-6-3) ISBN 978-9975-4193-9-0

¹⁰Zaharia, Igor. Reanimarea flotei fluviale moldovenești. Revista apelor, nr. 5, 2009, p. 13-16. ISSN 1857-2774

¹¹2 ani de Internet, Telefonie și Televiziune în Ungheni. Timpul, 18 aprilie 2012. Accesat 20 aprilie 2012

fondului locativ la 01.01.2012 a fost de 678604 m², inclusiv spațiu locativ– 421363 m². Prin urmare, localitatea dispune de un număr mediu de cca 2,5 persoane per casă/apartament, sau unei persoane îi revine în mediu o suprafață totală de cca 21 m² din care cca 14 m² de suprafață locativă.

O reflecție asupra stării fondului locativ pune în evidență o stare satisfăcătoare din punct de vedere a înzestrării acestuia, cu apeduct (93,5%) cu rețeaua de canalizare (85,4%), și a celor gazificate.

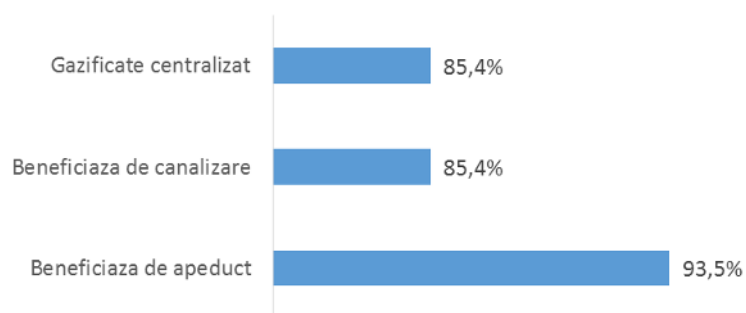

Figura 10. **Structura fondului locativ al or. Ungheni după dotarea edilitara**

Apeduct și canalizare.

Cadrul național și regional

Planificarea dezvoltării sectorului de alimentare centralizată cu apă și canalizare în mun. Ungheni este subordonată mai multor reglementări și prevederi strategice, care se conțin într-un șir de documente de politici publice aprobate la nivel național și regional, prevederile cărora trebuie luate în considerație:

- Strategia de alimentare cu apă și sanitație a Republicii Moldova (2014-2028);
- Strategia de mediu a Republicii Moldova (2014-2023);
- Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova (2016-2020);
- Strategia de dezvoltare regională Centru (2016-2020);
- Programul regional sectorial de alimentare cu apă și canalizare pentru regiunea de dezvoltare Centru (2014-2020);
- Planul de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru (2017-2022).

Totodată au fost aprobate un șir de studii de fezabilitate și memorandumuri de cooperare cu impact major, de care trebuie de ținut cont în planificarea dezvoltării sectorului AAC pentru următoarea perioadă:

- Studiul de Fezabilitate pentru mun. Ungheni și localitățile învecinate (Zagarancea, Semeni și Petrești), elaborat de GIZ (2016);
- Acordul de Colaborare între Consiliul Municipal și Raional Ungheni, Consiliul Județean Iași în domeniul serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare (2014);
- Acordul de Colaborare în domeniul serviciilor publice de alimentare cu apă și de canalizare Ungheni – Iași (2016);
- Memorandumul de Înțelegere între Consiliul Municipal Ungheni și Consiliul raional Ungheni privind regionalizarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare al Î.M. "Apă-Canal" (2016)
- Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Ungheni pentru perioada 2014-2020, inclusiv capitolul Apă și canalizare actualizat în anul 2018.

Prevederile specifice și cu tangență ale documentelor menționate sunt prezentate mai jos:

Strategia de alimentare cu apă și sanitație (2014-2028)¹² reprezintă principalul documentul de politici în domeniul AAC în Republica Moldova. Obiectivul general al Strategiei îl constituie asigurarea graduală a accesului la apă de calitate și canalizare adecvată pentru toate localitățile din Republica Moldova. În particular, conform prevederilor strategiei [aliniate la ODM ale Organizației Națiunilor Unite], minim 65% din populația Republicii Moldova urmează să fie asigurată cu servicii de alimentare cu apă până în anul 2020 și canalizare până în 2025. Totodată, Strategia a definit mai multe obiective strategice de reformare și modernizare a sectorului, care trebuie luate în considerație:

- *Descentralizarea completă a serviciilor publice de AAC*: APL de nivelul I sunt principalele entități responsabile de înființarea, organizarea și controlul funcționării serviciilor publice de AAC;
- Promovarea principiilor economiei de piață și atragerea capitalului privat în sector prin *reorganizarea întreprinderilor municipale în societăți comerciale*;
- *Promovarea oportunităților de regionalizare* în sector pentru reducerea costurilor și creșterea calității serviciilor prestate. În special, se va urmări (de perspectivă) crearea unor operatori regionali, care să furnizeze servicii de alimentare cu apă și canalizare pentru cel puțin 100 mii de locuitori, iar scopul final constituie crearea a 3-5 companii regionale, care să furnizeze servicii de alimentare cu apă și canalizare pentru întreaga populație din Republica Moldova, cu excepția satelor mici.
- *Profesionalizarea serviciilor de AAC* prin introducerea obligativității licențierii operatorilor din domeniu;
- *Obligativitatea armonizării cadrului legal național cu prevederile acquis-ului comunitar* [e.g. Directivele # 2000/60/CE - Cadru Apa, # 91/271/ - epurarea apelor uzate, # 98/83/CE – standardele de calitate a mediului în folosirea apelor], inclusiv revizuirea și armonizarea normelor și regulilor tehnice de construcție;
- Introducerea *corelării strânse și etapizate dintre planificare, proiectare și finanțare* în sectorul AAC: elaborarea Planurilor de Aprovizionare cu Apă și Sanitație (PAAS) - includerea investițiilor prioritare în CBTM – pregătirea Studiului de Fezabilitate (SF) – alocarea finanțării;
- *"Depolitizarea" procesului de aprobare a tarifelor*, prin transferul competenței de reglementare tarifară de la APL la Agenția Națională de Reglementare în Energetică (ANRE).

¹² <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=352311>

Strategia de Mediu (2014-2023)¹³ prevede ca obiectiv asigurarea accesului a circa 80% din populație la servicii centralizate de alimentare cu apă și a circa 65% la servicii de canalizare până în anul 2023. De asemenea, Strategia prevede elaborarea programelor tehnice și investiționale pentru implementarea cerințelor privind epurarea apelor reziduale urbane, în conformitate cu prevederile Directivei 91/271/EEC a Consiliului din 21 mai 1991 privind tratarea apelor reziduale urbane (cu un buget de 2,8 mlrd lei, asigurat din surse publice și din partea donatorilor internaționali).

Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru perioada 2016-2020¹⁴ prevede inclusiv următoarele:

- Investițiile publice se vor orienta în precădere spre proiecte cu impact regional, nu local,
- Pe toate căile urmează să fie promovate principiile de regionalizare în organizarea prestării serviciilor de AAC.

Programul Regional Sectorial de Alimentare cu Apă și Canalizare pentru Regiunea de Dezvoltare Centru¹⁵ fixează niște ținte de dezvoltare până în anul 2020: cel puțin 58% din populație urmează a fi asigurate cu servicii de apă îmbunătățite (93% - urban și 50% - rural) și minim 36% cu servicii de canalizare (76% - urban și 27% - rural). Principalele direcții strategice și organizatorice ale Programului sunt următoarele:

- *Utilizarea prizelor existente de captare a apei de suprafață*, cu reabilitări necesare și ajustările capacităților la consumuri curente și cele prognozate;
- *Extinderea zonelor de acoperire a stațiilor de tratare a apei de suprafață și conductelor regionale*, în baza analizei cost-opțiune (studiului de fezabilitate), cu asigurarea unui nivel accesibil de tarife;
- *Reabilitarea și optimizarea hidraulică a rețelelor existente*; optimizarea stațiilor de pompare, care se va face prin efectuarea auditurilor energetice, contorizarea tuturor consumatorilor;
- *Reabilitarea și extinderea sistemelor de canalizare existente în zonele urbane*;
- *Reabilitarea/extinderea SE existente din aglomerări urbane* pentru a acoperi număr mai mare de generatori de ape uzate din localitățile învecinate;
- *Regionalizarea serviciilor de AAC*.

În baza direcțiilor de dezvoltare a sectorului AAC și criteriilor definite în Programul Regional Sectorial, Agenția de Dezvoltare Regională Centru a definit o listă de Concepte de Proiecte Posibile pentru dezvoltarea și finanțarea ulterioară. Unul din aceste concepte a vizat mun. Ungheni - "Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare în or. Ungheni, s. Zagarancea, Semeni și Petrești". În acest context, cu sprijinul GIZ, în 2015 a fost elaborat și aprobat **Studiul de Fezabilitate pentru mun. Ungheni și localitățile învecinate (Zagarancea, Semeni și Petrești)**. Studiul de Fezabilitate a determinat direcția optimă privind extinderea ariei de acoperire și ratei de conectare a populației din zonă la serviciile de AAC: pentru serviciile de alimentare cu apă aria de acoperire va crește cu 14% (de la 86% la 100%), iar rata de conectare va crește cu 14% (de la 69% până la 83%) pentru serviciile de canalizare aria de acoperire va crește cu 31% (de la 65% la 96%), iar rata de conectare va crește cu 19% (de la 44% până la 63%).

Totodată, în contextul eforturilor de regionalizare a serviciilor de AAC și valorificare a investițiilor din partea GIZ, la 22.08.2016 a fost semnat **Memorandumul de Înțelegere dintre Consiliul Municipal Ungheni și Consiliul raional Ungheni privind regionalizarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare al Î.M. "Apă-Canal"**, care reglementează relațiile dintre părți pentru buna pregătire a etapelor de regionalizare și funcționare a serviciului de alimentare cu apă și de canalizare al Î.M. "Apă-Canal" în raionul Ungheni. Memorandumul semnat presupune realizarea următoarelor activități:

- Elaborarea conceptului de regionalizare a serviciului de alimentare cu apă și de canalizare în raionul Ungheni;
- Consolidarea parteneriatului între Î.M. "Apă-Canal", Consiliul Raional Ungheni și Consiliul Local Zagarancea;
- Delegarea gestiunii serviciului de alimentare cu apă și canalizare Î.M. "Apă - Canal" din Ungheni;
- Dezvoltarea și modernizarea serviciului de întreținere și reparații apeduct și canalizare Î.M. "Apă - Canal" din Ungheni;
- Dezvoltarea și modernizarea parcului auto și sectorului energetic Î.M. "Apă - Canal" din Ungheni;
- Dezvoltarea și modernizarea stației de epurare a apei (s. Valea Mare), stației de pompare a apelor uzate, stației de tratare a apei (Berești).

Amplasarea municipiului Ungheni în proximitatea municipiului Iași (care a beneficiat recent de investiții europene majore în dezvoltarea sectorului) dictează exploatarea oportunităților de cooperare transfrontalieră, în vederea

¹³ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=352740>

¹⁴ Aprobată prin Legea # 239 din 13.10.2016 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=368696>

¹⁵ Aprobat prin Decizia Consiliului Raional pentru Dezvoltare Centru # 02-01 din 06.06.2014.

eficientizării investițiilor și folosirii mai raționale a resurselor naturale. În acest sens, pe parcursul ultimilor 4 ani au fost semnate un șir de acorduri-memoranduri de colaborare.

Astfel, la 30 iunie 2014, a fost semnat **Acordul de Colaborare dintre Consiliul Raional Ungheni, Consiliul Municipal Ungheni și Consiliul Județean Iași în domeniul serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare**. Acest acord prevede sprijin reciproc în sectorul serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare. Părți semnatare al acestui Acord de Colaborare au fost SC APAVITAL SA Iași, Î.M. "Apă-Canal" or. Ungheni, Î.M. "Apă-Ungheni" Raionul Ungheni. Planul de Acțiuni aferent Acordului a prevăzut realizarea următoarelor măsuri:

- Preluarea la stația de epurare a municipiului Iași a apelor uzate menajere și industriale ale orașului Ungheni în beneficiul râului Prut și a mediului înconjurător;
- Servicii de asistență tehnică, proiectare, asigurate de SC APAVITAL SA;
- Transferul de know-how în privința de tehnologiilor noi de tratare și epurare a apelor, în privința operării, exploatarea și dezvoltării sistemelor de alimentare cu apă și de canalizare gestionate de păți;
- Elaborarea unui studiu de fezabilitate cu participarea părților și atragerea partenerilor din domeniu și suportul companiilor de investiții și guvernelor țărilor UE.

Totuși, părțile nu au reușit să avanseze în implementarea acestui acord. La moment, acest Acord de Colaborare este deja nul, expirând pe data de 31 decembrie 2015.

Ulterior, pe data de 17.08.2016 la Iași a fost semnat **un nou Acord de Colaborare în domeniul serviciilor publice de alimentare cu apă și de canalizare Ungheni – Iași** la care a aderat și administrația publică din Raionul Nisporeni. Acest acord prevede sprijin reciproc în sectorul serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare. Planul de Acțiuni pentru dezvoltarea și optimizarea viitoare a sistemelor de alimentare cu apă și canalizare aferente Județului Iași (România) și raionului Ungheni, mun. Ungheni și Raionului Nisporeni (Republica Moldova), ce constituie parte a Acordului, prevede:

- *Preluarea la stația de epurare a municipiului Iași a apelor uzate menajere și industriale ale mun. Ungheni și alte localități în beneficiul râului Prut și a mediului înconjurător;*
- *Servicii de asistență tehnică, proiectare, asigurate de SC APAVITAL SA;*
- *Crearea unei asociații între companiile de alimentare cu apă pentru operarea/exploatarea și transfer de know-how în privința tehnologiilor noi de tratare și epurare a apelor;*
- *Alimentarea cu apă a comunităților Ungheni, Măcărești, Costuleni, Brătuleni, Boldurești, Valea Trestieni, Nisporeni – prin servicii complexe de proiectare, execuție, livrare de apă potabilă din sistemele Iași;*
- *Dezvoltarea unor Strategii de dezvoltare a sistemelor pentru companiile de apă, etc.*

Totodată, este cazul de menționat că persistă mai multe inconsecvențe și contradicții dintre diferite acorduri semnate și care sunt în vigoare. Majoritatea dintre acestea se referă la alegerea alternativei optime: conectarea la infrastructura fizică de epurare și aprovizionare cu apă potabilă a mun. Iași sau realizarea de investiții pentru dezvoltarea și modernizarea propriei infrastructuri.

Mun. Ungheni dispune de **Plan Urbanistic General 2015 – 2030 (PUG)**, elaborat în anul 2014, cu asistența financiară din partea Uniunii Europene. În cadrul PUG a fost specificată viziunea de dezvoltare orașului și au fost stabilite obiective, programe și proiecte de dezvoltare. Obiectivul General din PUG – Modernizarea infrastructurii urbane de transport și utilități și îmbunătățirea condițiilor de viață în toate cartierele orașului, prevede un Obiectiv Specific – Reabilitarea rețelelor de alimentare cu apă, canalizare, a sistemelor de epurare. Documentul nu presupune extinderea teritorială a orașului în perioada de până în 2030.

Prin elaborarea recentelor Studii de Fezabilitate, mun. Ungheni practic și-a ajustat cadrul strategic și tehnic de fundamentare a deciziilor ulterioare de dezvoltare a sectorului. Această situație solicită o actualizare și ajustare a viziunii și obiectivelor strategice de dezvoltare.

Context general

Municipiul Ungheni este centrul de reședință a raionului Ungheni. Localitatea este situată pe malul estic al Prutului, în dreptul satului omonim din România, cu care a alcătuit în trecut aceeași localitate. Ungheni se află la o distanță de 105 km de municipiul Chișinău, la 85 de km de municipiul Bălți și la 45 de km de municipiul Iași (pe traseul auto) și 21 kilometri pe calea ferată.

Date generale despre localitate

Data și anul atestării: **20 august 1462**
 Poziția geografică: **105 km la Nord-Vest de m. Chișinău,**
Coordonate: 47°14'N
27°50'E
 Suprafața totală: **16,43 km²**
 Numărul de locuitori: **38300 locuitori**
(01/01/2018)
 Densitatea populației: **cca. 2329,3 loc./km²**
 Numărul de gospodării: **13696**
 Rețeaua stradală: **132,4 km**
 Primarul municipiului: **Alexandru AMBROS**
primar.ungheni@gmail.com

Suprafața municipiului este de 16,4 km², acesta fiind extins pe o lungime de 9 km pe malul stâng al râului Prut, incluzând în sine 5 cartiere:

- cartierul Dănuțeni, de la localitatea de altădată, inclusă în anul 1958 în componența municipiului;
- cartierul Berești, de la alte 2 localități (Berești și Mînzăteștii-Vechi), inclusă în anul 1972 în componența municipiului;
- Ungheni-Deal, parte a municipiului, altădată sat cu numele Delești;
- Ungheni-Vale, satul istoric, care constituie nucleul municipiului;
- cartierul Tineretului, de la vîrsta sa, acesta fiind construit recent, în anii 80.

La 01 ianuarie 2018 în mun. Ungheni a fost înregistrat un efectiv al populației prezente de 32,6 mii locuitori, efectiv care este mai mare decât dublu față de dimensiunea medie a unei localități urbane din Republica Moldova (15,6 mii loc. pentru 40 de orașe din republică de până la anul 2000).

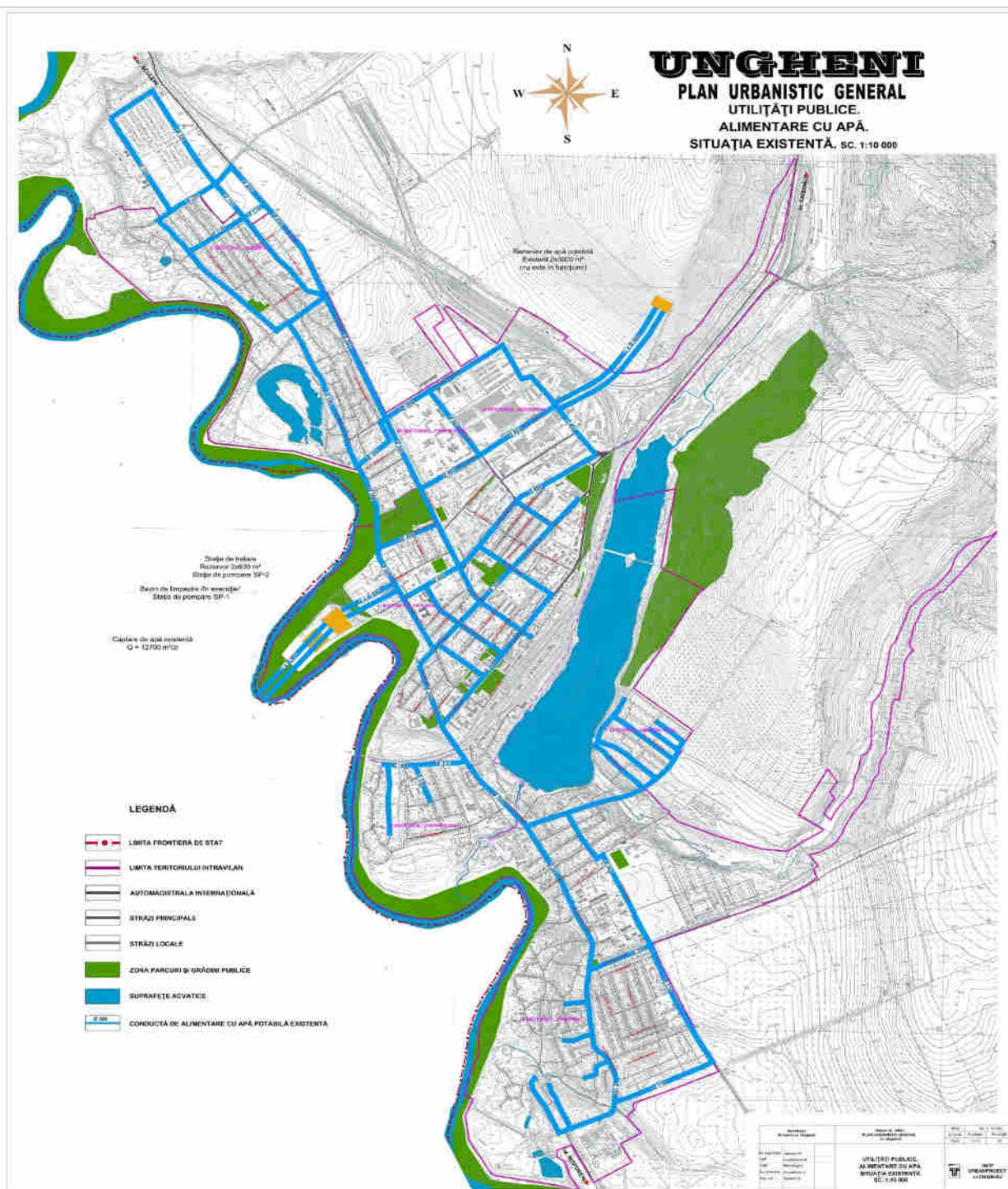
8.1.1. Acoperirea cu servicii

Alimentarea cu apă

Per total, la data de 01.06.2018, circa 54% din populația raionului Ungheni au acces la **sisteme centralizate de alimentare cu apă**, inclusiv 77% în zona urbană și 41% - în zona rurală. După acest indicator, raionul se apropie de media națională (54,6%) și depășește media pe Regiunea de Dezvoltare Centru (47%).

Evident, cel mai ridicat nivel de asigurare cu servicii de alimentare centralizată cu apă se înregistrează în **mun. Ungheni**, care este cea mai mare localitate urbană din Regiunea de Dezvoltare Centru și al șaselea după mărime oraș din Republica Moldova (după Chișinău, Tiraspol, Bender, Bălți și Cahul). Acoperirea cu servicii de alimentare cu apă în municipiul Ungheni constituie cca 82% (31394 persoane), ceea ce este peste media pe orașe din Regiunea de Dezvoltare Centru (75%) și cei naționali (54,2%). Toți agenții economici (499) și instituțiile publice (76) din Ungheni (492 AE și 73 instituții publice), Zagarancea (7 AE și 2 instituții publice) și s. Semeni (1 IP) sunt conectați la sistemul public centralizat de alimentare cu apă.

Figura 1. Sistemul de aprovizionare cu apă și canalizare în mun. Ungheni, situația 2018

Sursa: PUG Ungheni

Principala sursă de alimentare centralizată cu apă în orașul Ungheni și localitățile din proxima vecinătate (Zagarancea și Semeni) constituie apele de suprafață – râul Prut¹⁶ și apele subterane. Conform datelor CSP Ungheni în mun. Ungheni există 226 de fântâni de mină și 6 izvoare, dintre care sunt amenajate 96% din fântâni și 67% din izvoare folosite ca și sursă de apă pentru necesitățile gospodăriilor particulare. Calitatea apei din aceste fântâni nu corespunde normelor sanitare la parametrii conținut de fluor și duritate.

Alimentarea cu apă din râul Prut este reglementată de mai multe acte legale naționale și internaționale. În acest sens, Republica Moldova a semnat Convenția Apă UNECE și are acorduri transfrontaliere internaționale pentru gestionarea resurselor de apă cu România și Ucraina. Acordurile date se referă la problemele de gestionare a resurselor de apă la

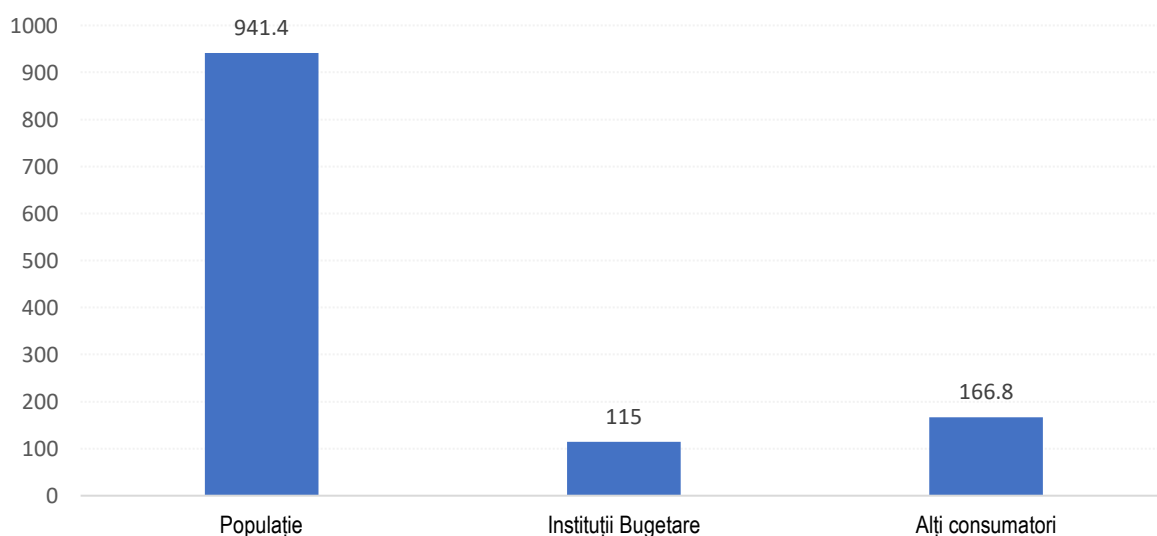
¹⁶ Râul Prut este ultimul afluent major al Dunării, înainte de Delta Dunării. Suprafața bazinului este de 28.395 km², și acoperă părți din Ucraina, la nord-estul României, și la est Republica Moldova.

nivel strategic și permit cooperarea și schimbul de date între țări. Acordurile implică faptul că Republica Moldova ar trebui să informeze și să coordoneze cu vecinii săi privind orice proiecte transfrontaliere de dezvoltare a resurselor de apă, care ar putea avea un impact semnificativ asupra cantității sau calității râului.

Consumul de apă

Conform indicilor principali al activității de producție și financiare Î.M. "Apă-Canal" Ungheni pentru anul 2017 (operator de servicii din mun. Ungheni, care de asemenea prestează servicii de alimentare cu apă în localitățile Zagarancea și Semeni) a captat din surse de suprafață (rîul Prut) 1847.1 mii m³ de apă. Volumul apei realizate consumatorilor a constituit 1223.2 mii m³ sau 66%, iar apa neaducătoare de venit a constituit 34% din volumul captat. Volumul apei utilizate în procesele tehnologice și pentru necesități proprii a constituit 240,9 mii m³ sau 13%.

Figura 2. Volumul de facturat de către Î.M. "Apă-Canal" din Ungheni, mii m³/an, 2017

Sursa: Datele AMAC

Conform datelor furnizate cca 66% din producția de apă este facturată consumatorilor, dintre care 77% populației (96% sau 892,8 mii m³ din Ungheni, 2% sau 19,5 mii m³ Semeni și 3% sau 29,1 mii m³ Zagarancea) și 9% instituțiilor bugetare.

Sistemul actual de alimentare cu apă nu asigură și furnizarea de apă industrială, ceea ce duce, evident la consumarea de către agenții economici în scopuri tehnice a apei potabile.

Canalizare

Doar 19% din populația raionului Ungheni au acces la **sisteme centralizate de canalizare**, inclusiv 53% în zona urbană și 0,4% - în zona rurală. După acest indicator, raionul se clasează sub media națională de 23,1%, dar peste media pe Regiunea de Dezvoltare Centru (9,1%).

În prezent, doar municipiul Ungheni este parțial conectat la sistemul de canalizare existent, în timp ce celelalte două localități Zagarancea (1.557 locuitori) și Sinești (1.321 locuitori) nu dispun de sisteme de canalizare, dar sunt planificate de a fi conectate la sistemul de canalizare al mun. Ungheni. Acoperirea cu servicii centralizate de canalizare în municipiul Ungheni constituie cca 54% (20680 persoane) ceea ce constituie 65% din gospodăriile și este peste media pe orașe din Regiunea de Dezvoltare Centru (44%). În dinamică, comparativ cu anul 2013 rata creșterii asigurării cu servicii centralizate de canalizare a gospodăriilor a constituit 4%.

La sistemul de canalizare sunt conectate toate blocurile cu mai multe etaje (8841 apartamente), în timp ce casele particulare (curțile) beneficiază de canalizare în proporție de numai 9,8 la sută. Această situație duce la un grad mare de poluare a solului și la agravarea progresivă a situației sanitaro-epidemiologice.

În mun. Ungheni la sistemul public de canalizare sunt conectați 313 agenții economici sau 64% din cei conectați la serviciul public de alimentare cu apă și 73 instituții publice sau 100% din cele conectate la apă. În celelalte două localități Zagarancea și s. Semeni instituțiile publice și agenții economici nu sunt conectați la serviciul public de canalizare.

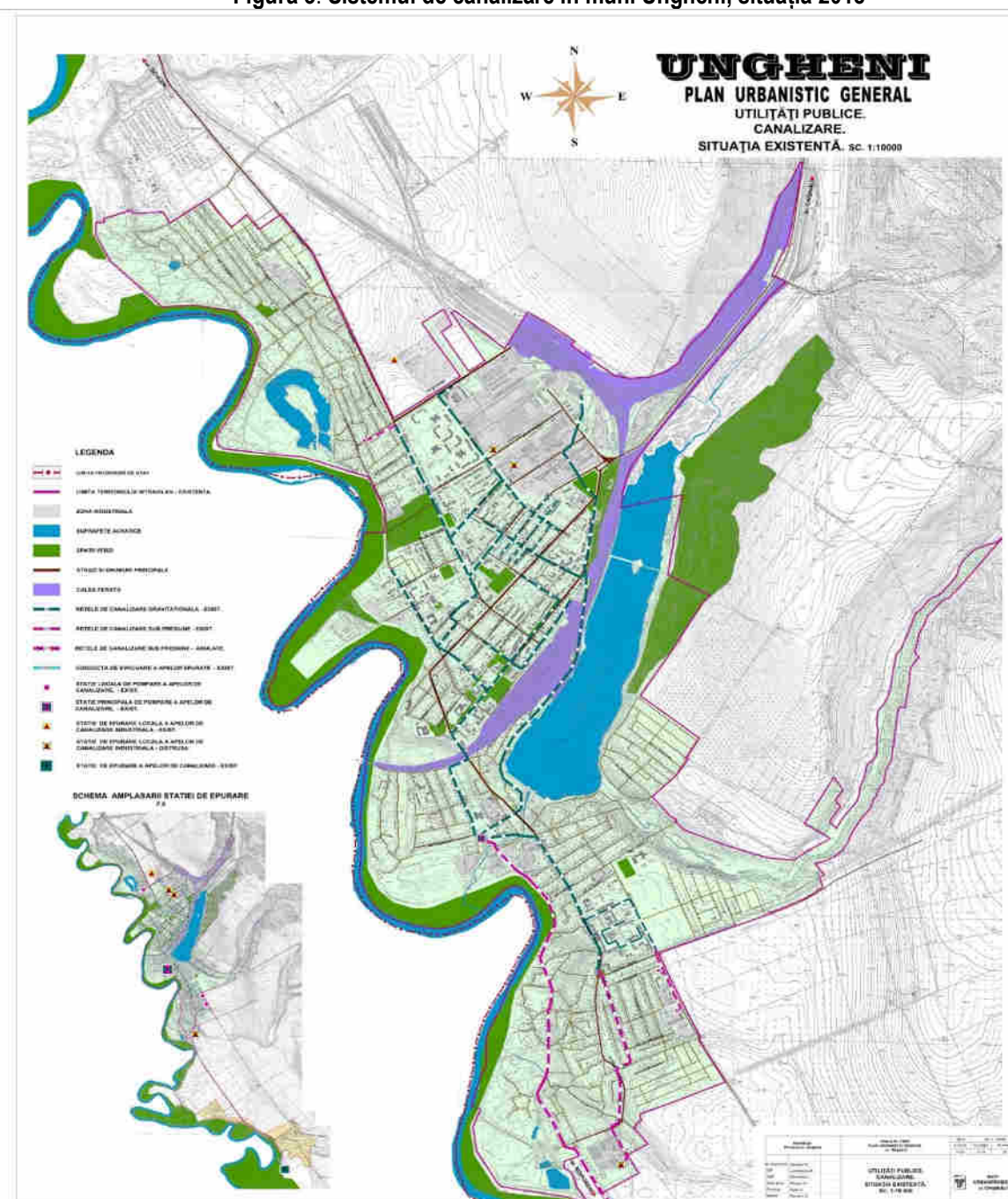
Dinamica evoluției numărului de utilizatori ai rețelei de canalizare se prezintă după cum urmează.

Tabelul 1. Dinamica evoluției numărului de utilizatori rețea de canalizare, mun. Ungheni

Indicatori	2008	2009	2010	2011	2012	2013
număr utilizatori, inclusiv:	8399	8430	4436	8446	8492	8595
case particulare (curți)	200	238	268	300	332	352

Sursa: APL Ungheni

Figura 3. Sistemul de canalizare în mun. Ungheni, situația 2018

Sursa: PUG Ungheni

Stația de epurare

Stația de epurare este amplasată la sud de or. Ungheni la o distanță de 10 km, în com. Valea Mare și a fost dată în exploatare în a. 1975. Suprafața bazinului de epurare e de 6,08 ha cu o capacitate de 15 mii m³ pe zi. Ea este destinată eliminării sau reducerii concentrațiilor a două categorii de substanțe poluante:

- insolubile de proveniență minerală și organică, numite materii în suspensie;
- organice, majoritar solubile, caracterizate printr-un indicator-consum biochimic de oxigen CBO.

Pe parcursul procesului de epurare se reduce parțial și concentrația altor poluanți: grăsimi, detergenți, săruri de azot și fosfor ș.a.

Stația de epurare a apelor uzate nu dispune de debitmetre pentru măsurarea apelor uzate recepționate, respectiv, volumele apelor uzate epurate se determină prin metode indirecte. Volumul apelor uzate recepționate și epurate în anul 2017 se estimează la 812,6 mii m³ și corespunde cu volumul serviciilor de canalizare facturate. Din cauza lipsei debitmetrelor de apă uzată la stația de epurare nu se poate afirma cu certitudine că în sistemul de canalizare menajer nu pătrund ape pluviale, subterane sau de altă proveniență.

În 2017, **volumul apelor uzate deversate** în mun. Ungheni constituie 812,6 mii m³ sau 66% din volumul apei facturate (1223,2 mii m³). Această diferență este argumentată de lipsa conectării a localităților rurale Zagarancea și Semeni la sistemul de canalizare, dar conectate la sistemul de aprovizionare cu apă. **Consumatorii non casnici** (instituțiile publice și agenții economici) dețin o pondere de circa 32% din toate apele uzate deversate în sistemul public de canalizare sau 256,8 mii m³, ceea ce este aproape similar cu media națională (33,2%). De la **populație** au fost recepționate 555,8 mii m³ sau 68% din ape uzate evacuate de la abonați.

8.1.2. Calitatea serviciilor

Alimentarea cu apă

Conform informațiilor obținute, calitatea apei brute (din râul Prut) este potrivită, după tratarea ei, pentru alimentarea cu apă potabilă a consumatorilor și corespunde standardelor în vigoare în Republica Moldova (HG nr.934 din 15.08.2007 cu privire la instituirea Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al apelor minerale naturale, potabile și băuturilor nealcoolice îmbuteliate”). Analizele apei potabile livrate se efectuează de către Î.M. din Ungheni zilnic și lunar sunt plasați pe pagina web a întreprinderii¹⁷. Indicii de calitate a apei brute și a apei potabile (data prelevării 18.09.2018) a fost prezentată de către Î.M. “Apă-Canal” Ungheni:

Tabelul 2. Parametri fizico - chimici a apei potabile, luna septembrie 2018

#	Parametri fizico-chimici	Valoarea concentrației maxim admisibile (CMA)	Unitatea de măsură	Valori obținute
1.	Aluminiu	200	μg/l	63,4
2.	Amoniu	0,5	mg/l	<0.05
3.	Alcalinitatea	nu se normează	mgechiv/l	2,6
4.	Cloruri	250	mg/l	22,6
5.	Clor rezidual liber	1,0	mg/l	0,97
6.	Conductivitate	2500	microS/cm la 20°C	430
7.	Concentrația ionilor de hidrogen	>/=6,5;</=9,5	unități de pH	7,69
8.	Culoare	Acceptabilă consumatorilor și nici o modificare anormală		Acceptabilă consumatorilor
9.	Calciu	nu se normează	mg/l	45,1
10.	Reziduu sec solubil total	1500	mg/l	286,0
11.	Duritatea totală, minim	5	grade germane	10,4
12.	Fier	0,3	mg/l	0,02
13.	Gust	Acceptabilă consumatorilor și nici o modificare anormală		Acceptabilă consumatorilor
14.	Mangan	50	μg/l	0

¹⁷ <https://apaungheni.files.wordpress.com/2018/10/scan20002.png>

#	Parametri fizico-chimici	Valoarea concentrației maxim admisibile (CMA)	Unitatea de măsură	Valori obținute
15.	Magneziu	nu se normează	mg/l	17,6
16.	Miros	Acceptabilă consumatorilor și nici o modificare anormală		Acceptabilă consumatorilor
17.	Nitrați	50	mg/l	2,1
18.	Nitriți	0,5	mg/l	<0.003
19.	Oxidabilitate	5	mgO ₂ /l	1,7
20.	Sulfat	250	mg/l	78,2
21.	Temperatura	-	°C	20
22.	Turbiditate	<1=5	UNT	<0.5

Sursa: Î.M. "Apă – Canal" Ungheni

Tabelul 3. Parametrii microbiologici

#	Parametrii microbiologici	Valoarea admisă	Unitatea de măsură	Valori obținute
1.	Bacterii coliforme	0	Număr/100 ml	0
2.	Escherichia coli (E.coli)	0	Număr/100 ml	0
3.	Enterococi (Streptococi fecali)	0	Număr/100 ml	0
4.	Clostridium perfringens	0	Număr/100 ml	0

Sursa: Î.M. "Apă – Canal" Ungheni

Stația de tratare a apei a fost construită în anul 1972. În anul 2012 a fost reabilitată clădirea și instalațiile stației de tratare a apei. Capacitatea de proiect a stației de tratare fiind de 12,7 mii m³/zi, care se utilizează la valoare de 4 - 6 mii m³/zi.

Procesul de tratare a apei include coagularea, sedimentarea particulelor solide, filtrarea și dezinfectarea. Schema tehnologică de tratare a apei include următoarele instalații:

- Amestecătoare verticale tronconice (2 unități);
- Decantoare orizontale longitudinale (4 unități);
- Filtre rapide (4 unități);
- Stația de clorinare;
- Gospodăria de reactivi;
- Două (2) rezervoare subterane de apă potabilă de capacitatea 600 m³ fiecare;
- Blocul administrativ; cazangerie; depozit și atelier; clădiri și structuri auxiliare.

Procesul de tratare este clasic pentru sursele de suprafață. Apa se amestecă cu reactivi pentru coagulare în 2 amestecătoare verticale, se decantează în 4 decantoare longitudinale și se filtrează în 4 filtre rapide. După tratare apa potabilă este înmagazinată în rezervoare de apă potabilă, unde are loc procesul de dezinfecție cu clor. Starea tehnică a stației de tratare este satisfăcătoare datorită întreținerii și reparațiilor permanente. Un nivel înalt de uzură au conductele din metal, care necesită a fi înlocuite. Pe termen mediu și lung sunt necesare investiții considerabile pentru înlocuirea elementelor din metal, vane, pompe, etc. Operatorul estimează un necesar de investiții de circa 16 mil. lei pentru stația de tratare.

În mun. Ungheni apa livrată în sistemul centralizat de alimentare cu apă este supusă dezinfectării cu clor în cadrul instalației de clorare amplasată în clădirea Stației de tratare a apei din orașul Ungheni.

În mun. Ungheni există o stație de tratare a apei subterane în Cartierul Berești cu o capacitate de 2,76 mii m³/zi. Din cauza stării tehnice precare și faptului că sistemul de alimentare cu apă de suprafață asigură în totalitate necesarul mun. Ungheni, fântânile arteziene și stația de tratare menționată sunt conservate și nu se utilizează.

În localitățile deservite de către Î.M. "Apă – Canal" Ungheni (mun. Ungheni și satele Semeni și Zagarancea) continuitatea serviciilor centralizate de alimentare cu apă este asigurată 24 din 24 ore. Deși partea centrală a mun. Ungheni este asigurată cu apă în continuu, unele părți marginalizate ale orașului practică întreruperi dese de alimentare din cauza avariilor, scurgerilor și presiunii insuficiente în rețea. Astfel, în 2017, la furnizarea serviciului centralizat de alimentare cu apă au fost înregistrate 26 de întreruperi planificate cu o durată medie de 3,83 h și 247 neplanificate cu o durată de 2,82 h.

Epurarea apei uzate de materialele în suspensie decurge în treapta mecanică (primară) în următoarele instalații:

- deznisipatoare tangențiale (4buc.) – înlăturarea substanțelor în suspensie de proveniență minerală;
- decantoare (8 buc.) – sedimentarea materiilor în suspensie de origine organică.

Etapa biologică este finală în procesul de epurare a apei uzate. Pentru evitarea răspândirii bolilor infecțioase datorită prezenței bacteriilor Coli și diferitor viruși, apa uzată este supusă dezinfectării. La moment însă etapa biologică nu funcționează pe motiv că bazinele cu nămol activat și construcțiile metalice a decantoarelor secundare sunt în stare avariată.

Conform informațiilor obținute, **calitatea apelor uzate efluente** de la stația de epurare a apelor uzate deversate în râul Varșavca nu corespund cerințelor normative în vigoare în Republica Moldova (HG nr. 950 din 25.11.2013 pentru aprobarea Regulamentului privind cerințele de colectare, epurare și deversare a apelor uzate în sistemul de canalizare și/sau în corpuri de apă pentru localitățile urbane și rurale) pentru următorii indicatori: azot amoniacal (NH₄⁺), nitriți și nutriți, reziduu uscat și produse petroliere. Indicii de calitate a apelor uzate a fost prezentată de către Î.M. „Apă – Canal” Ungheni:

Tabelul 4. Indicii de calitate a apelor uzate

#	Indici	Unitate de măsură	Concentrația influentului	Concentrația efluentului	Concentrația maxim admisibilă a efluentului conform HG nr. 950 din 25.11.2013
1.	Materii în suspensie (MS)	mg/dm ³	349,1	37,4	35,0
2.	Consumul biochimic de oxigen 5 zile (CBO ₅)	mgO ₂ /dm ³	251,1	95,5	25,0
3.	Consumul chimic de oxigen (CCO)	mgO ₂ /dm ³			125,0
4.	Azot amoniacal (NH ₄ ⁺)	mg/dm ³	36,6	35,2	7,56
5.	Nitriți (NO ₂)	mg/dm ³	-	0,04	0,98
6.	Nitrați (NO ₃)	mg/dm ³	-	0,56	25,0
7.	Cloruri	mg/dm ³		100	300,0
8.	Detergenți sintetici anionici activi biodegradabili	mg/dm ³		0,51	0,5
9.	Grăsimi	mg/dm ³	-	0,27	25
10.	Reziduu uscat	mg/dm ³		783,3	1500
11.	Produse petroliere	mg/dm ³		0,1	nu se admit
12.	Ptotal			2,0	2,0

Sursa: Î.M. "Apă – Canal" din Ungheni

Bazinele de contact (2 buc) au scopul de a realiza contactul dintre soluția de clor și apele uzate timp de 30 min.

La Stația de epurare a apei uzate se formează în principal 2 tipuri de nămol ce necesită tratare:

- nămol brut sau primar la treapta mecanică ;
- nămol biologic sau secundar din treapta biologică.

Tratarea nămolurilor include stabilizarea substanței organice instabile conținută în aceste nămoluri, deshidratarea și dezinfectarea lor. După curățare, apa este evacuată în r. Varșavca, iar nămolul pe platoul de nămol.

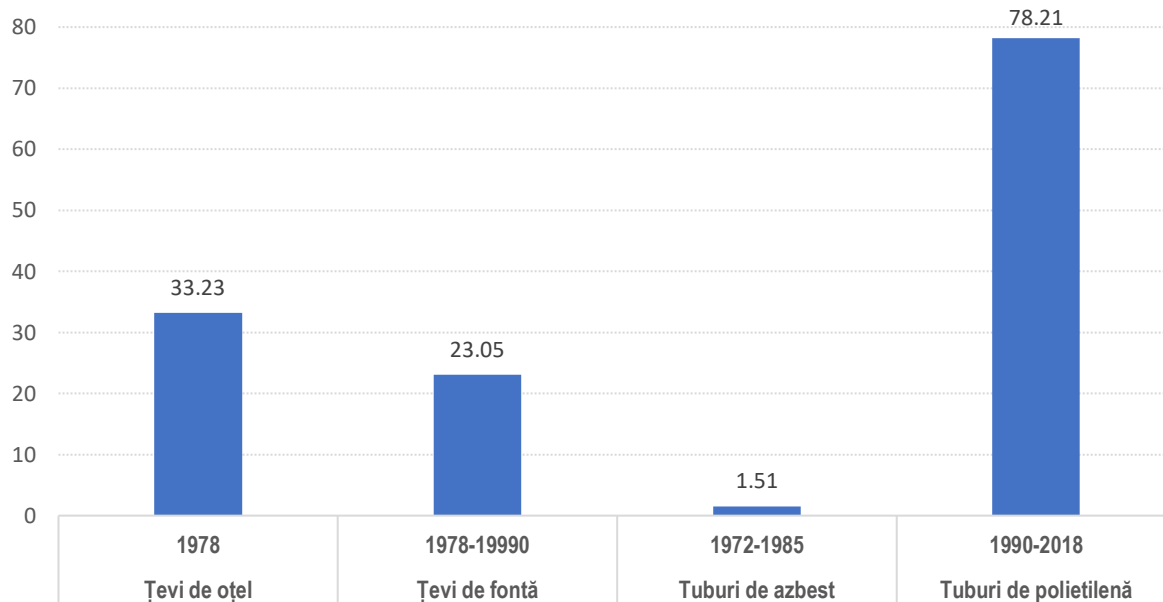
În 2017 s-au efectuat 2 întreruperi planificate a furnizării serviciului publice de canalizare și 170 întreruperi neplanificate.

8.1.3. Starea infrastructurii

Alimentarea cu apă

Lungimea **rețelelor de transport și distribuție a apei** în mun. Ungheni este de 136 km, înregistrând în dinamică o creștere de 94 puncte procentuale față de anul 2013. În localitățile rurale Zagarancea și Semeni lungimea rețelei centralizate de aprovizionare cu apă constituie câte 8,6 km și respectiv 16,3 km. Rețelele sunt construite din diferite materiale: oțel, fontă, azbociment și HDPE, cele mai vechi rețele fiind construite în anii 70-80 ai secolului trecut din oțel, azbociment și fontă. În localitățile Semeni și Zagarancea rețelele sunt construite din polietilenă de înaltă densitate (HDPE). Diametrul maxim al conductelor este de 600 mm. Gradul de uzură a rețelei de alimentare cu apă în mun. Ungheni poate fi apreciat la moment ca satisfăcător.

Figura 4. Starea rețelelor de alimentare cu apă în mun. Ungheni, km

Sursa: Î.M. "Apă – Canal" din Ungheni

Evident, uzura¹⁸ cea mai mare o au conductele din oțel (24%), fontă (17%) și azbest (1%) ce au un grad sporit de coroziune, fapt ce duce la un grad sporit de impurificarea a apei și produc cele mai multe pierderi. Una din măsurile de remediere a acestei situații și de mentenanță a rețelelor este înlocuirea țevilor din materiale tradiționale învechite cu cele din polietilenă care au un termen mai mare de exploatare și parametri igienico – sanitari superiori. În mun. Ungheni necesită a fi **reabilitate** 15,2 km și **extinse** 5,4 km a rețelelor de apeduct. (Anexa 1)

Alimentarea cu apă a localității Zagarancea se efectuează printr-o conductă cu diametrul de 200 mm (HDPE), iar alimentarea cu apă a localității Semeni se realizează printr-o conductă cu diametrul 140 mm (HDPE).

La moment în mun. Ungheni a demarat proiectul investițional "Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în or. Ungheni, s. Zagarancea, s. Semeni și s. Petrești". În Faza I al acestui proiect, finanțat de GIZ în sumă de €2,9 mln. se preconizează să se reabiliteze 12,4 km de apeduct, să se extindă cu 5,4 km rețele de apă și 5,6 km rețelele de canalizare.

Sistemul public centralizat de alimentare cu apă potabilă din municipiul Ungheni (Anexa 3) este comun și pentru localitățile rurale Zagarancea și Semeni și este compus din:

- Stație de captare a apei brute;
- Stație de tratare a apei;
- 2 stații de pompare a apei (brută și potabilă);
- 2 rezervoare de apă potabilă cu volum de 600 m³;
- 2 rezervoare de apă potabilă cu volum de 3 mii m³ (nefuncționale).

¹⁸ Un indice ce caracterizează gradul de uzură a rețelei este Indicele Liniar de Reparații (ILR), ce prezintă numărul de reparații/km/an. În mun. Ungheni ILR este de 2 reparații/km/an. Un alt indice ce caracterizează eficiența rețelei este Indicele Liniar de Pierderi (ILP), ce prezintă volumul apei nefacturate raportată la un kilometru pe zi. În mun. Ungheni ILP este de 12,6 m³/km/zi, ceea ce se consideră relativ înalt. Acest indice poate fi tolerat numai dacă resursele sunt abundente și ieftine, nu și în cazul mun. Ungheni

Mun. Ungheni este asigurat cu apă prin intermediul unei **stații de captare** a apei din râul Prut. Stația de captare, construită în anul 1972 și reconstruită în anul 2004, are o capacitate de 12,7 mii m³/zi. Apa se captează prin intermediul a 2 conducte de absorbție cu diametrul de 500 mm și se pompează cu ajutorul SP-1 spre stația de tratare prin 2 conducte de refulare din oțel cu diametrul de 400 mm. În SP-1 sunt instalate pompe FA 15.84 DEMI-250/20 (2 buc.), SEWATEC K200-4006-SEN 225M04 (1 buc.) și pompă SD 250/22,5 (1 buc.). Din cauză că consumul de apă diferă semnificativ în diferite perioade ale anului, pe parcursul anului se utilizează diferite agregate de pompare.

Stațiile de pompare. Pe lângă stația de pompare a apei brute SP-1 mai există și o stație de pompare (SP-2), care pompează apa potabilă din rezervoarele de 600 m³ de pe teritoriul stației de tratare în rețeaua de distribuție a apei. Această stație de pompare este dotată cu 4 grupe de pompe. Cele mai recent instalate sunt pompele de tip WILO NP 80/200 (5 buc.). Acest grup de pompe asigură presiunea în rețeaua de distribuție pentru majoritatea consumatorilor din mun. Ungheni și localitatea Zagarancea. Grupul de pompe WILO a fost montat în anul 2004 și în termen mediu va necesita înlocuire.

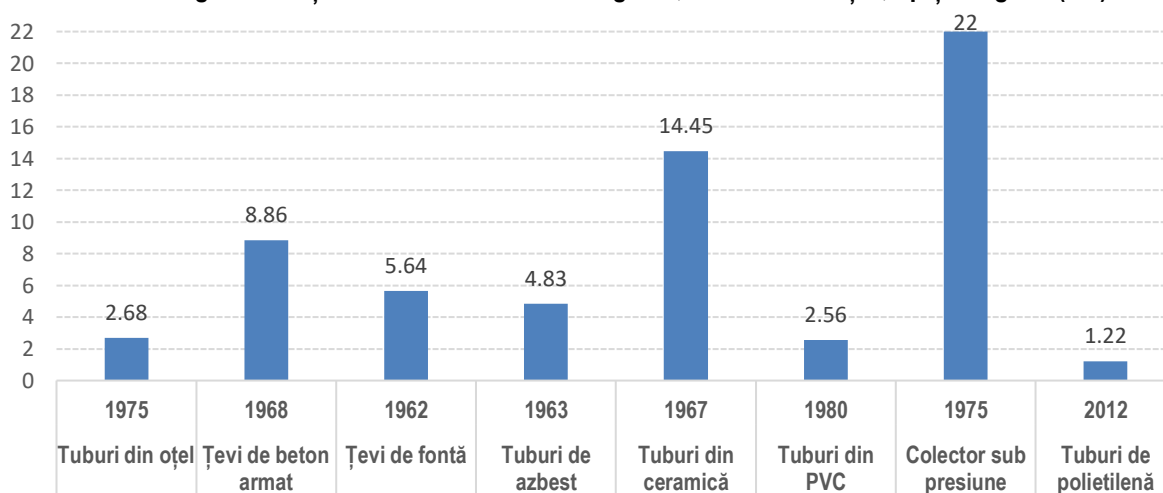
Pentru unii consumatori din blocurile mai înalte sau situate la cote mai ridicate sunt prevăzute 11 stații de pompare hidrofor. Asigurarea cu apă a consumatorilor din localitatea Semeni trebuie să se efectueze prin intermediul unei stații de pompare, construită în anul 2016. Din cauza că stația de pompare respectivă nu a fost dată în exploatare, localitatea Semeni este asigurată cu apă numai datorită funcționării SP-2. Din această cauză, în timpul verii, presiunea apei în sistemul de alimentare cu apă în Semeni este redusă.

Rezervoarele de apă potabilă de pe teritoriul stației de tratare sunt singurele rezervoare în funcțiune (2X600 m³). Starea tehnică a acestora este satisfăcătoare. În sistemul de alimentare cu apă a mun. Ungheni mai există încă 2 contrarezervoare subterane de acumulare a apei cu volum de 3000 m³ fiecare, amplasate în localitatea Elizavetovca și care nu se exploatează la moment. În localitatea Semeni este construit un turn de apă cu volum de 50 m³.

Canalizare

Rețeaua de canalizare din mun. Ungheni cu o lungime de 66 km este cu scurgere gravitațională și este compusă din țevi din beton armat, ceramică, azbociment, fontă, PVC și oțel, înregistrând o creștere de 4 puncte procentuale față de 2013. Rețelele de canalizare sunt construite preponderent pe parcursul anilor 1962 – 1980 (36,46 km sau 59% din rețele) și au un grad relativ înalt de uzură.

Figura 5. Rețele de canalizare mun. Ungheni, anul construcției, tip și lungime (km)

Sursa: Î.M. "Apă – Canal" din Ungheni

Astfel, la nivel local, conform datelor colectate necesită a fi **reabilitate** 22,74 km a rețelelor de canalizare, dintre care 22 km a colectorilor sub presiune (or. Ungheni - s. Valea Mare) și 0,74 km a colectorilor sub presiune ce transportă apa uzată la stația de epurare, respectiv 0,23 km (str. Caragiale 3, 5 –str. P. Rares) și 0,51 km (O. Ungureanu 15 - str. Decebal). Cele mai vechi colectoare au fost construite cu peste 40 ani în urmă și parțial traversează terenuri private, ceea ce îngreunează procesul de exploatare și întreținere.

Necesitatea reabilitării rețelelor de canalizare pe termen lung în mun. Ungheni este de 20,4 km, iar de **extindere** 5,6 km rețele de canalizare. (Anexa 2)

În mun. Ungheni există 3 **stații de pompare** locale a apelor uzate (SPAU-1 din str. Ungureanu, SPAU- 2 din str. Caragiale, SPAU-3 din str. Burebista), care pompează apele uzate la stația principală de pompare. La stația principală de pompare (str. Unghiului), care a fost construită în anul 1974, au fost montate (în anul 2005) 2 pompe de marcă WILO EMU FA 10.94E-318-180. La SPAU-1 sunt montate pompe vechi CM 100/65-250, la SPAU-2 sunt montate pompe de tip WILO EMU FA05.32RFE, iar la SPAU-3 pompe WILO EMU FA05.32E112.

Starea tehnică a stațiilor de pompare este satisfăcătoare, cu excepția bazinului de recepție de la stația principală de pompare, care necesită a fi curățat de nămolul acumulat (de prevăzut o sistemă ce ar împiedica colmatarea rezervorului). De asemenea, este necesar de analizat oportunitatea înlocuirii pompelor CM cu altele noi la SPAU-1.

Epurarea apelor uzate din mun. Ungheni este prevăzută la o stație de epurare amplasată lângă localitatea Valea Mare, construită în anul 1975 cu o capacitate de 15 mii m³/zi și utilizată la capacitatea de 2,226 m³/zi. Stația de epurare preia apele uzate doar de la consumatorii din mun. Ungheni (74 instituții publice, 314 agenți economici și 8,929 gospodării casnice).

Starea fizică a SEAU din mun. Ungheni precară. La moment funcționează doar treapta mecanică de epurare. Respectiv, apele uzate parțial epurate și deversate în r. Prut prezintă o sursă de poluare pentru râu. Stația de epurare nu dispune de debitmetre la intrare în stație, de aceea nu se poate stabili volumul exact de ape uzate epurate la stație. În anul 2017, se estimează că volumul mediu de ape uzate epurate a fost de 2,2 mii m³/zi. Procesul de epurare prevăzut la SEAU era convențional, ce prevedea treapta mecanică și biologică, cu dezinfectarea apei tratate. Pentru deshidratarea nămolului erau prevăzute platforme de nămol. Actualmente instalațiile SEAU au un grad de uzură foarte înalt. La SEAU funcționează doar treapta mecanică. Respectiv, calitatea apelor uzate deversate nu corespunde cerințelor normative în vigoare. Apele uzate parțial epurate sunt deversate în r. Prut.

Localitățile rurale Zagarancea și Semeni, care se află în aria de deservire a Î.M. "Apă-Canal" din Ungheni nu dispun de sisteme centralizate de canalizare, dar sunt elaborate proiecte de execuție pentru construcția sistemelor centralizate de canalizare. Majoritatea gospodăriilor folosesc fose septice cu infiltrarea apei în sol, ce prezintă o sursă de poluare pentru sol și apele freatice.

Proiecte în execuție și în pregătire

La moment în mun. Ungheni a demarat un proiect investițional cu finanțare de la Uniunea Europeană:

Tabelul 5. Proiecte investiționale în desfășurare (anul 2018)

#	Proiect	Perioada de implementare	Sursa de finanțare	Descriere
1	Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în or. Ungheni, s. Zagarancea, s. Semeni și s. Petresti	2018-2020	Uniunea Europeană	Implementarea Planului de Investiții Prioritare – Faza I

Sursa: Î.M. "Apă - Canal" din Ungheni

De asemenea, autoritățile municipale au elaborat pentru depunere pentru finanțare donatorilor naționali și internaționali:

Tabelul 6. Proiecte investiționale elaborate și în căutare de finanțare

#	Proiectul	Descriere
1.	Instalarea unui colector de canalizare menajer-fecaloidă în regiunea Palatului Culturii Ungheni	Instalarea unui colector de canalizare menajer-fecaloidă în regiunea străzilor Prutului, D. Cantemir, Livezilor, M. Eminescu, N. Bălcescu

Sursa: Î.M. "Apă - Canal" din Ungheni

8.1.4. Eficiența operațională

Tabelul 7. Date generale Întreprinderea Municipală "Apă-Canal" Ungheni

Denumire completă	Întreprinderea Municipală "Apă - Canal"
Denumirea prescurtată	Î.M. "Apă - Canal"
Forma juridică de organizare	Întreprindere municipală
IDNO	1002609000747
Data înregistrării de stat	23.09.2000
Contacte	MD 3606, RI Ungheni, or. Ungheni, str. Națională, 2 telefon: (236) 2-36-85, e-mail: apa_canalungheni@mail.ru
Obiectul principal de activitate	<ul style="list-style-type: none">• Captarea, epurarea și distribuția apei• Curățirea apelor reziduale
Capital social	25167,8 mii lei
Fondator	Consiliul Municipal Ungheni, Decizia nr.14/2 din 23.09.2000

Sursa: Î.M. „Apă - Canal” Ungheni

În mun. Ungheni funcționează un operator de apă - canal Î.M. "Apă-Canal". Forma organizator - juridică a operatorului este de "Întreprindere Municipală", fiind fondată de Consiliul Municipal. Î.M. "Apă-Canal" din Ungheni din 31.06.2015 și dispune de licență de activitate Seria AC 000527 pentru furnizarea serviciului public de alimentare cu apă și canalizare în conformitate cu prevederile Legii nr. 303 din 13.12.2013, valabilă până în 30.07.2040.

Forma organizatorico-juridică a operatorului din mun. Ungheni urmează a fi revizuită ținând cont de prevederile Legii cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală (# 246 din 23.11.2017), care stabilește modul de fondare și înregistrare a întreprinderilor municipale, regimul bunurilor întreprinderilor municipale, administrarea și reorganizarea întreprinderilor municipale. Legea recomandă AAPL să examineze oportunitatea reorganizării întreprinderilor municipale în alte forme juridice de organizare prevăzute de legislație, asigurând eficientizarea administrării proprietății transmise acestora în gestiune. Cea mai oportună formă organizatorico - juridică recomandată este societatea pe acțiuni.

Î.M. din Ungheni pe lângă prestarea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare mai are în responsabilitate și prestarea serviciilor de golire a foselor septice și transportarea apelor uzate.

Î.M. "Apă-Canal" ca și majoritatea operatorilor din țară are un **număr** mare de **personal** (peste 10 angajați la 1 mie de conexiuni) - 10 angajați/1 mie conexiuni (144 angajați). Î.M. "Apă - Canal" din Ungheni dispune de 6 specialiști în domeniu, de aceea se poate considera că operatorul urban dispune de personal calificat minim necesar, confirmat prin licențierea operatorului. Aceasta se datorează programului educațional de pregătire a cadrelor pentru operatorii de servicii de AAC, lansat de AMAC în colaborare cu Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM) și susținut de donatori (GIZ, etc.).

Î.M. „Apă-Canal” din Ungheni **dispune** de următoarele **echipamente și utilaje**: (i) Mașină de intervenție la rețele (1 unitate); (ii) Tractor cu remorcă (1 unitate); (iii) Mașină de asanare (1 unitate); (iv) Mașină pentru curățirea rețelilor de canalizare (1 unitate); (v) Mașină de transportare a apei cu cisternă de volumul 9 m³ de tip MAZ (1 unitate); (vi) Excavatoare cu șenile (2 unități); (vii) Camioane (1 unități); (viii) Dispozitiv cu ultrasunet de detectare a scurgerilor de apă (1 unitate); (ix) Debitmetru portabil cu ultrasunet și cu manometre; (x) Pompe mobile (2 unități), generator (1 unitate), aparate de sudat (3 unități); (xi) Echipament de laborator, etc.

Notă: Echipamentul are 5 ani de funcționare utilă, cu excepția autocisternei de transportat apă care are mai mult de 25 de ani de funcționare utilă și trebuie să fie schimbată.

Conform informațiilor prezentate de Î.M. „Apă-Canal” Ungheni, pentru îmbunătățirea operațională urgentă este necesar echipamentul și utilajul:

- Debitmetru portabil cu ultrasunet (în termen mediu);
- Echipament pentru detectarea scurgerilor;
- Echipament pentru calibrarea metrologică a contoarelor;
- Mașini cu cisterne de transportat apă;
- Sistemul SCADA;
- Debitmetre pentru măsurarea volumului de ape uzate (două unități);

- Echipament CCTV (video) pentru evaluarea detaliată a stării tehnice a rețelelor de canalizare.

În perspectiva creării serviciului regional sunt necesare de procurate următoarele echipamente și utilaje:

- Schimbarea țevilor de aspirație din oțel D600mm din interiorul Stației de pompare treapta II.
- Schimbarea rețelelor din exteriorul instalațiilor pentru tratarea apei (amestecător, decantoare - suspendionale, filtre rapide).
- Schimbarea aducțiunilor din oțel D426mm pe segmentul cuprins dintre: interiorul stației de pompare treapta II și camera de disipare a presiunii (partea stîngă) și interiorul stației de pompare treapta II și camera de disipare a presiunii (partea dreaptă)
- Procurarea și instalarea pompei (1 buc) pentru spălarea filtrelor rapide Q = 1000m³/oră, H = 10m, n = 980 rot/min.
- De prevăzut instalarea nodurilor de evidență a apei potabile la intrarea în fiecare localitate.
- Procurarea vanelor cu dimensiunile: -D400 mm (oțel) cu servomotor – 4 buc; D300 mm (oțel) cu servomotor -4 buc; -D400 mm (fontă) cu flanșe - 2 buc; -D600 mm (fontă) cu flanșe -2 buc; -D600 mm cu servomotor- 1 buc;
- Procurarea a 4 pompe pentru Stația de pompare treapta II Wilo NP Q = 180m³/oră, H = 70m, N = 37kv;
- De prevăzut reabilitarea stației de clorinare la contrarezervoare.
- De schimbat rețelele magistrale pe segmental: Stația de pompare nou construită (Berești) pînă la contrerezervoare D = 300mm, L = 800m x 2 linii = 1600m
- Reparația unui rezervor V=3000 m³ (24x30x5)
- Construcția unui rezervor V=24000 m³ la stația de tratare
- Construcția nodului de evidență pentru ridicarea apei brute din r. Prut
- Construcția și montarea instalațiilor pentru tratarea nămolului la stația de tratare a apei
- Construcția stației de repompare și a rețelelor de canalizare de la stația de tratare a apei în sistemul centralizat al orașului
- Procurarea 3 unități de transport echipat cu utilaje necesare pentru intervenții la avarie
- Procurarea 3 mașini de autovindanjare
- Procurarea unei mașini de curățire și spălare sub presiune a sistemului de canalizare de 10 m³ rezervorul
- Procurarea 3 mașini speciale de transportare a apei potabile
- Reconstrucția clădirii la dispeceratul central
- Procurarea masinii pentru aprovizionare cu materiale mărunte și selectarea probelor
- Procurarea 3 unități miniexcavatoare cu trol
- Procurarea stivuitoarelor – 1 unitate
- Procurarea mașinii pentru transportarea materialelor cu macara
- Montarea sistemului de monitorizare, control și achiziții de date (SCADA)
- Procurarea unui excavatorului New Holland MH 2,6
- Procurarea și instalarea nodului de evidență a energiei electrice la transformatoarele de rezervă TM630cVA KW/A
- Reutilizarea stației de clorinare.

Tarifele pentru serviciile de alimentare cu apă și canalizare, aprobate pentru activitatea **Întreprinderii Municipale „Apă - Canal”** sunt diferențiate pe categorii de consumatori. La situația din septembrie 2018 sunt în vigoare tarifele aprobate în 2017.

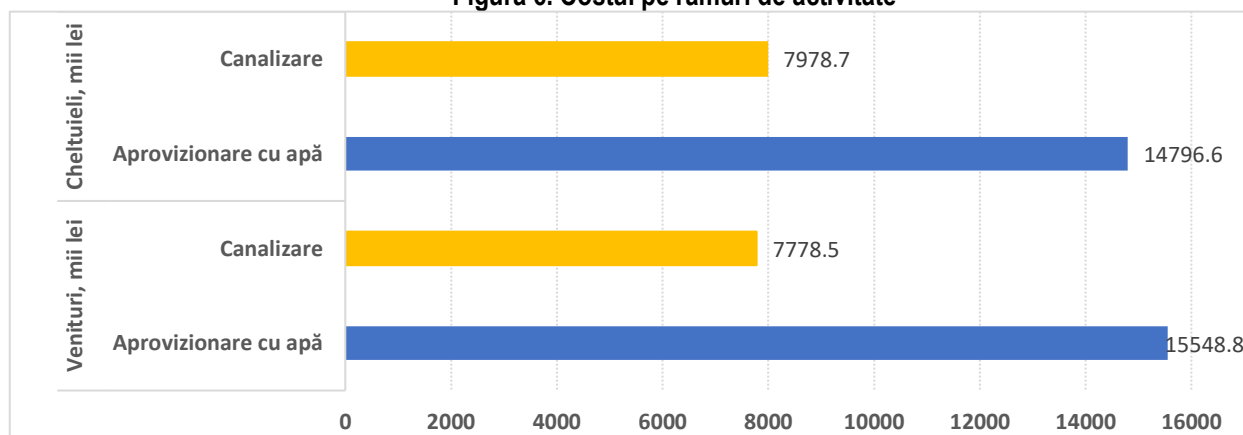
Tabelul 8. Tarifele în vigoare pentru serviciile de alimentare cu apă și de canalizare

Denumirea indicatorului	Unitatea de măsură	Apă potabilă	Apă uzată
Tarif pentru populație	lei/m ³	13,40	7,07
Tarif pentru agenți economici	lei/m ³	22,15	16,32
Tarif pentru organizații bugetare	lei/m ³	22,15	16,32
Metodologie aplicată la elaborarea tarifului		Hotărârea ANRE nr. 202 din 19 mai 2017	

Sursa: Î.M. „Apă Canal” Ungheni

Din punct de vedere financiar, Î.M. „Apă-Canal” din Ungheni a înregistrat în anul 2017 beneficiu, iar tariful pentru un metru cub de apă și de canalizare (intrare în vigoare la 26.06.2017) acoperă toate cheltuielile asociate.

Figura 6. Costul pe ramuri de activitate

Sursa: Indicii principali al activității de producție și financiare Î.M. Apă - Canal Ungheni (2017)

În 2017, venitul din vânzări a Î.M. din Ungheni pînă la impozitare (cu o rentabilitate de 32,1%) a constituit 23327,2 mii lei, dintre care profitul (pierderile) în perioada de gestiune au constituit 2202,7 mii lei. Ponderea apei neaducătoare de venit din volumul de apă captat constituie 34%, fiind în descreștere față de 2014 cu 15 puncte procentuale.

Tabelul 9. Dinamica apei neaducătoare de venit Î.M. "Apă-Canal" din Ungheni

#	Indicatori	2014	2015	2016	2017
1:	Volumul de apă captat, mii m ³	1970,0	1958,4	1868,1	1847,1
2:	Volumul de apă facturat consumatorilor, mii m ³	1239,0	1313,5	1258,4	1223,2
2.1:	Populație	937,0	1040,1	997,9	941,4
2.2:	instituții bugetare	105,1	113,6	109,1	115,0
2.3:	alți consumatori	196,9	159,8	151,4	166,8
3.	Volumul apei neaducătoare de venit, mii m ³	731,0	644,9	609,7	623,9
4.	Ponderea apei neaducătoare de venit, %	37	33	33	34

Sursa: Datele AMAC

Pentru reducerea pierderilor reale (fizice) de apă se recomandă:

- Identificarea stării conductelor în timpul efectuării reparațiilor curente sau capitale (determinarea materialului, diametrului interior și exterior, starea interioară și exterioară);
- Identificarea porțiunilor de rețea cu grad avansat de uzură și/sau deteriorate;
- Identificarea rapidă a pierderilor de apă ascunse;
- Evidența avariilor/scurgerilor și înlăturarea rapidă a lor.

Măsurile privind reducerea pierderilor de apă aparente (comerciale) pot fi identificate prin gestionarea efectivă a sistemului de alimentare cu apă din orașul Ungheni. Pentru reducerea pierderilor comerciale de apă se recomandă:

- Identificarea apometrelor defectate și înlocuirea lor;
- Identificarea branșărilor neautorizate la rețeaua de distribuție a apei.

Nivelul de **dotare cu apometre** este de 90% în mun. Ungheni și 99% în s. Zagarancea. Pe parcursul anului 2017 au fost înregistrate 2193 cereri privind branșarea, racordarea la rețeaua publică și eliberarea condițiilor tehnice din partea cetățenilor mun. Ungheni. Operatorul din municipiu exploatează contoarele de apă¹⁹, dar problema majoră este că la nivel local nu există un laborator certificat de verificare metrologică a contoarelor de apă. Contoarele de apă se verifică în mun. Chișinău.

Analiza achitărilor. Datoriile consumatorilor față de Î.M. "Apă - Canal" din Ungheni la data de 01.01.2018 au constituit 4455,34 mii lei și au crescut cu 832,9 mii lei sau 29,3% față de 01.01.2017, dintre care 54,5% din creanțe sunt cu termen de pînă la o lună. Restul creanțelor (45,5%) se distribuie astfel: 17,7% cu termenul de plată de pînă la 3 luni, 19,2% - de la 3 luni la un an; cîte 4,3% - de la un an pînă la trei ani și respectiv mai mult de trei ani. Aceste datorii s-au creat în mare parte la consumatorii casnici – 2007,4 mii lei sau 54,6% din totalul facturilor neachitate. S-au mărit și datoriile consumatorilor non - casnici: față de 01.01.2017 instituțiile bugetare au creat datorii de 416,9 mii lei sau de

¹⁹ În conformitate cu prevederile Legii #303 din 13.12.2013.

doă ori mai mult decît în 2016, iar agenții economici și-au micșorat datoriile cu 61,0 mii lei (6,5%). Măsurile luate de operatorul AAC față de consumatorii care nu achita facturile includ următoarele: preîntîmpinare, avertizări, deconectări și adresări în instanța de judecată.

Pentru evidența volumului de apă captat din râul Prut sunt prevăzute 2 instalații de contorizare la intrare în stația de tratare.

Consumul mediu specific de apă în mun. Ungheni este de circa 107 l/pers./zi, în timp ce consumatorii casnici consumă circa 82 l/pers./zi, ceea ce este comparativ cu media națională. Ratele actuale pe țară (inclusiv Chișinău și Găgăuzia) pentru consumul de apă sunt 102,7 l/pers./zi totală și 80 l/pers./zi pentru consum casnic.

În sistemul de aprovizionare cu apă a mun. Ungheni energia electrică se consumă pentru captarea apei din r. Prut, tratarea apei și stațiile de pompare, ce livrează apa în rețeaua de transport și distribuție a apei. Consumul specific de energie electrică în sistemul de aprovizionare cu apă este prezentat în tabelul de mai jos.

Tabelul 10. Consumul specific de energie electrică – apeduct mun. Ungheni

#	Indicatori	2014	2015	2016	2017
1.	Energia electrică, mii kWh/an	1354,1	1370,9	1271,4	1206,5
2.	Volumul apei captate, mii m ³	1970,0	1958,4	1868,1	1847,1
3.	Consumul specific, kWh/m ³	0,69	0,7	0,68	0,65

Sursa: Datele AMAC

În sistemul de canalizare a mun. Ungheni energia electrică se consumă pentru pomparea apelor uzate la stațiile de pompare a apelor uzate și la stația de epurare. Consumul specific de energie electrică în sistemul de canalizare este prezentat în tabelul de mai jos.

Tabelul 11. Consumul specific de energie electrică – canalizare mun. Ungheni

#	Indicatori	2014	2015	2016	2017
1.	Energia electrică, mii kWh/an	349,3	303,2	312,5	292,5
2.	Volumul apei uzate, mii m ³	823,8	829,3	816	812,6
3.	Consumul specific, kWh/m ³	0,42	0,37	0,38	0,36

Sursa: Datele AMAC

8.1.5. Oportunități de regionalizare

În raionul Ungheni se atestă o situație specifică organizării serviciilor de aprovizionare centralizată cu apă și canalizare, datorită dezvoltării separate a unui mare operator urban ("Apă-Canal" din Ungheni) și unui operator raional ("Apă-Ungheni"). Pe termen mediu ambele întreprinderi sunt considerate ca potențiali operatori regionali, care pot să acopere cu servicii majoritatea localitățile din raionul Ungheni, care dispun și vor dispune de sisteme centralizate de alimentare cu apă (cca 100 mii locuitori). Acești doi operatori, pe termeni mediu, pot forma un singur operator, fiind semnat și un Memorandum. **Î.M. "Apă - Canal"** din Ungheni deține capacitate să se dezvolte într-un operator regional (OpR), deoarece din punct de vedere al dotării cu tehnică specializată și instrumente este cel mai bine dotat, iar Î.M. raională "Apă - Ungheni" nu dispune de tehnică specializată.

În data de 22.08.2016, în contextul eforturilor de regionalizare a serviciilor de AAC și valorificare a investițiilor din partea GIZ, a fost semnat **Memorandumul de Înțelegere dintre Consiliul Municipal Ungheni și Consiliul raional Ungheni privind regionalizarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare al Î.M. "Apă-Canal"**, care reglementează relațiile dintre părți pentru buna pregătire a etapelor de regionalizare și funcționare a serviciului de alimentare cu apă și de canalizare al Î.M. "Apă - Canal" în raionul Ungheni. Memorandumul semnat presupune realizarea următoarelor activități:

- Elaborarea conceptului de regionalizare a serviciului de alimentare cu apă și de canalizare în raionul Ungheni;
- Consolidarea parteneriatului între Î.M. "Apă-Canal", Consiliul Raional Ungheni și Consiliul Local Zagarancea;
- Delegarea gestiunii serviciului de alimentare cu apă și canalizare Î.M. "Apă-Canal" din Ungheni;
- Dezvoltarea și modernizarea serviciului de întreținere și reparații apeduct și canalizare Î.M. "Apă-Canal" din Ungheni;
- Dezvoltarea și modernizarea parcului auto și sectorului energetic Î.M. "Apă-Canal" din Ungheni;

- Dezvoltarea și modernizarea stației de epurare a apei (s. Valea Mare), stației de pompare a apelor uzate, stației de tratare a apei (Berești).

În mod practic, reieșind din contextul strategic, politic general și specific raionului, regionalizarea serviciilor de AAC a demarat deja. La sistemul centralizat de alimentare cu apă a mun. Ungheni sunt conectate deja localitățile Zagarancea și Semeni. Pe termen mediu este prevăzută conectarea localității Petrești. Î.M. "Apă - Ungheni" prestează servicii de alimentare cu apă brută din râul Prut în 10 localități rurale din raion: Mănoilești, Florișoaia Veche, Florișoaia Nouă, Alexeevca, Unțești, Cetireni, Vulpești, Rezina, Novaia Nicolaevca și Grozasca (clusterul Mănoilești). În perspectivă operatorul respectiv urmează să presteze servicii și în clusterelor Cornești și Bușila, unde la moment se construiesc rețele noi de apă, care se planifică a fi conectate la conducta magistrală ce va asigura locuitorii cu apă din r. Prut.

Per ansamblu, operatorul din mun. Ungheni deja va reuși să acopere cu servicii peste 40% din populația raionului. Procesul de regionalizare poate continua cu alte localități, indiferent de interconectarea sistemelor fizice a infrastructurii dintre aceste unități administrativ teritoriale. Odată cu dezvoltarea sistemelor regionale de canalizare și apeduct, ce vor interconecta sistemele de infrastructură a localităților din regiune, va apărea necesitatea gestionării comune a acestora.

Necesitatea regionalizării în sectorul de apă și sanitație rezultă din următoarele motive:

- Rațiuni de integrare europeană - conformarea cu standardele de mediu stabilite;
- Rațiuni economice - folosirea economiilor la scară pentru reducerea costurilor de investiții și de operare;
- Rațiuni de solidaritate:
 - ❖ Comunitățile mici și mijlocii nu au capacitatea de pregătire și implementare a proiectelor, și de operare a investițiilor.
 - ❖ Orașele mari au capacitatea de a-și susține din surse proprii investițiile necesare (fără asocierea cu localitățile mai mici, nu vor beneficia de fonduri nerambursabile).
 - ❖ Rațiuni de viabilitate - viabilitatea investiției (rezultatul analizei economico - financiare) – nu poate fi demonstrată în majoritatea localităților mici (cu datorii istorice și fără experiența necesară).

Ca urmare a regionalizării sistemelor de alimentare cu apă și canalizare vor fi generate următoarele avantaje:

- Furnizarea serviciilor la nivel regional prin sisteme integrate și cu un management mai profesionist duce în timp la reducerea pierderilor de apă, promovarea conservării resurselor, minimizarea investițiilor și protecția surselor de apă;
- Creșterea capacității de pregătire și implementare a proiectelor de investiții precum și a capacității de negociere a finanțării;
- Îmbunătățirea calității serviciilor furnizate, a relației cu clienții și a percepției acestora privind operatorii;
- Realizarea de economii de scară cu impact asupra eficientizării anumitor categorii de costuri: centralizarea activității de facturare și managementul financiar, unitatea de implementare a proiectelor la nivel regional, managementul laboratoarelor la nivel regional etc.;
- Conducerea activității prin folosirea instrumentelor de management moderne și eficiente și reducerea implicării factorului politic în desfășurarea activității.

La nivel operațional, în corespundere cu Conceptul de regionalizare a serviciului de alimentare cu apă și canalizare în Republica Moldova²⁰ și Ghidul privind regionalizarea serviciului public de alimentare cu apă și canalizare, regionalizarea implică gruparea prestatorilor de servicii într-o singură structură administrativă și/sau fizică pentru a îmbunătăți serviciile și eficiența acestora și presupune:

1. Atât interconectarea sistemelor fizice de infrastructură dintre mai multe unități administrativ teritoriale;
2. Cât și cooperarea organizațională între autoritățile publice locale (sau prestatorii de servicii), pentru a îmbunătăți serviciile și eficacitatea acestora, însemnând integrarea sistemelor și procedurilor financiar-contabile, sistemelor și procedurilor comerciale (relațiile cu clienții, facturarea și încasarea facturilor), resurselor umane și sistemelor și procedurilor de management.

În corespundere cu Concepția și Ghidul de regionalizare a serviciului de alimentare cu apă și canalizare în Republica Moldova, o primă etapă în inițierea procesului de regionalizare îl constituie elaborarea unui Studiu de Oportunitate. Acest Studiu de Oportunitate urmează să evalueze condițiile tehnico - economice, financiare și de infrastructură privind varianta optimă de organizare a serviciilor și de organizare a operatorului (sau operatorilor) regionali. Studiul de

²⁰ Aprobata prin Ordinul Ministrului Mediului #122 din 04.12.2015

Oportunitate (și varianta aprobată) va sta la baza dezvoltărilor ulterioare privind (i) înființarea Asociației de Dezvoltare Intercomunitară²¹, (ii) crearea propriu-zisă a operatorului regional, și (iii) aprobarea și implementarea deciziilor de delegare de către fiecare Consiliu Local a serviciilor de AAC din localitate în gestiunea operatorului regional.

Totodată, paralel cu procesul de regionalizare instituțională, se recomandă evaluarea fezabilității și implementarea soluțiilor de regionalizare a infrastructurii, în special prin (i) construirea unor conducte regionale de transport a apei din râul Prut și/sau importul apei potabile²², și (ii) construcția sau extinderea stațiilor regionale de epurare a apelor uzate. În acest sens, urmează a fi efectuate următoarele Studii de Fezabilitate:

1. SF privind opțiunile de asigurare cu apă potabilă a localităților raionului Ungheni. Acest studiu va actualiza prevederile Studiului de Prefezabilitate "Alimentarea cu apă și canalizarea localităților raionului Ungheni", elaborat de către IP "ACVAPROECT" în anul 2005, care a stat la baza dezvoltării sistemelor de alimentare cu apă în raion și care la momentul actual nu mai este actual. SF va lua în calcul mai multe opțiuni de asigurare cu apă potabilă a localităților raionului:

- De la stația de tratare a apei din mun. Ungheni, ținând cont de necesitatea reparațiilor capitale a aceștia (circa 16 mil. lei)²³, ceea ce va conduce la îmbunătățirea situației stației de tratare pentru asigurarea cu apă a altor localități;
- Importul de apă în conformitate cu Acordul de Colaborare încheiat între raionul Ungheni, mun. Ungheni și Județul Iași;
- Soluție mixtă ce ar prevedea reparația capitală a stației de tratare din mun. Ungheni (pentru mun. Ungheni și unele localități rurale) precum și importul de apă potabilă pentru alte localități din raionul Ungheni;
- Tratarea apei subterane pentru unele localități din raion;
- Construcția apeductelor regionale pentru asigurarea cu apă din r. Prut a localităților din raion;
- Dezvoltarea apeductului regional Zagarancea – Cornești.

2. SF pentru stabilirea clusterelor pentru care se vor dezvolta sisteme de canalizare centralizate cu stații de epurare regionale. Acest studiu va actualiza prevederile Studiului de Prefezabilitate "Alimentarea cu apă și canalizarea localităților raionului Ungheni", elaborat de către IP "ACVAPROECT" în anul 2005 și care astăzi nu mai sunt actuale. SF va lua în calcul mai multe opțiuni pentru mun. Ungheni și localitățile ce se vor conecta la sistemul de canalizare din municipiu:

- Reconstrucția stației de epurare pentru mun. Ungheni din localitatea Valea Mare;
- Preluarea apelor uzate din mun. Ungheni și alte localități rurale la stația de epurare a Județului Iași.

De asemenea, acest studiu de fezabilitate urmează să stabilească soluția optimă pentru dezvoltarea sistemelor de canalizare în toate localitățile din r. Ungheni. Aceste soluții pot fi:

- Sisteme comune de canalizare pentru mai multe localități cu stații de epurare regionale;
- Racordarea la sistemele de canalizare din orașe;
- Sisteme descentralizate de canalizare.

Necesitatea elaborării acestor studii este prevăzută în Studiul de Fezabilitate pentru mun. Ungheni și localitățile învecinate (Zagarancea, Semeni și Petrești) precum și în Acordul de Colaborare între raionul Ungheni, mun. Ungheni și Județul Iași din 30.07.2014.

Necesitatea elaborării acestor 2 Studii de Fezabilitate mai este cauzată și de existența mai multor opinii referitor la dezvoltarea sistemelor de alimentare cu apă și de canalizare în raionul Ungheni. Opiniile contradictorii se regăsesc și în documentele de colaborare semnate:

Memorandumuri de Cooperare Aprobate	Contradicții atestate	
	Alimentarea cu apă	Canalizare
Acord de Colaborare în domeniul serviciilor publice de alimentare cu apă și de canalizare Ungheni – Iași (17.08.2016)	Se prevede importul apei potabile tratate din sistemul mun. Iași (România) pentru localitățile Ungheni, Măcărești, Costuleni, Brătuleni, Boldurești, Valea Trestieni, Nisporeni.	Se prevede preluarea apelor uzate menajere și industriale ale mun. Ungheni și alte localități la stația de epurare a municipiului Iași (România).

²¹ În Republica Moldova încă nu există o bază legislativă, care să reglementeze practic înființarea și activitatea ADI. De aceea, la noi în țară nu au fost formate încă Asociații de Dezvoltare Intercomunitară.

²² În conformitate cu Acordurile de Colaborare încheiate între raionul Ungheni, mun. Ungheni și județul Iași din 30.07.2014 și 17.08.2016.

²³ Estimativ evaluat de către operatorul – Î.M. "Apă-Canal" din Ungheni.

Memorandumul de Înțelegere între Consiliul orășenesc Ungheni și Consiliul raional Ungheni privind regionalizarea serviciilor (22.08.2016)	Se prevede dezvoltarea și modernizarea stației de tratare a apei din Berești.	Se prevede epurarea apelor uzate în baza dezvoltării și modernizării stației de epurare a apei uzate din mun. Ungheni (s. Valea Mare)
---	---	---

Studiile de Fezabilitate propuse urmează să stabilească varianta optimă de dezvoltare a sistemelor de alimentare cu apă și de canalizare în raionul Ungheni, atât din punct de vedere tehnic, cât și din punct de vedere economic.

8.1.6. Aspecte sociale și de gen

Aspecte Sociale. Din punct de vedere social, municipiul ca și întreaga Republica Moldova se confruntă cu trei probleme majore, cu impact asupra procesului de dezvoltare a serviciilor de apă și canalizare:

- *Migrația externă este în creștere.* Estimativ, peste 25% din populație este plecată permanent sau sezonier peste hotarele Republicii Moldova, ceea ce influențează consumul serviciilor de apă și de canalizare.
- *Veniturile populației sunt reduse.* În anul 2016, salariul mediu a constituit 4100 MDL (femei – 4,150²⁴ și bărbați – 4,050), fiind cu cca 20% mai mic decât media națională (5,000 MDL). Pensia medie în raion este de 1,019 MDL fiind sub media națională de 1,301 MDL)
- *Lipsa oportunităților de angajare.* Coeficientul de ocupare a forței de muncă este de 38,4%, sub media națională (40,5%).

Factura medie pentru apă și canalizare, luând în considerare media de consum de 60 litri pe zi pe cap de locuitor și prețul curent din Ungheni de 20,47 MDL/m³, poate fi estimată după cum urmează:

- $0,060 \text{ m}^3/\text{d} \times 30 \text{ zile} \times 20,47 \text{ MDL}/\text{m}^3 = 36,85 \text{ MDL}$.

Comparând această valoare cu venitul mediu pe gospodărie pe persoană de 2244,9 MDL, rata disponibilității este de 1,6%. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare a recomandat o limită a suportabilității de achitare a tarifului de 3%, Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) - 4% pentru familiile sărace din Europa de Est, Caucaz și țările din Asia Centrală, și Banca Asiatică de Dezvoltare- 5%. Având în vedere cele menționate mai sus, se poate afirma că populația poate suporta o creștere a tarifului, ca urmare a noilor investiții propuse în infrastructură.

În conformitate cu practica internațională, costul pe cap de locuitor pentru ambele servicii de AAC nu trebuie să depășească 3.5 - 4% din venitul mediu al unei familii (gospodării) sau cca 300 lei/gospodărie per lună. De asemenea, conform prevederilor Strategiei de Alimentare cu Apă și Sanitație (2014-2028) la stabilirea tarifelor serviciilor de alimentare cu apă și sanitație, se va lua în considerare capacitatea de plată a consumatorilor, cu un reper de 3-5% din venitul mediu al unei gospodării. Deoarece 5% din bugetul gospodăriilor casnice se situează la limita superioară a capacității de plată a unei familii în țările în curs de dezvoltare, există preocuparea că în Republica Moldova furnizarea unor servicii la un standard minim de calitate s-ar putea să nu poată fi suportată financiar de o mare parte a populației.

Genul, spre deosebire de sexul biologic, se referă la rolurile sociale adoptate și atribuite bărbaților și femeilor. Există mai multe roluri diferite de gen, care variază în funcție de diferențele culturale, istorice și circumstanțe economice. Rolurile de gen sunt adesea strâns legate de drepturile și obligațiile femeilor și bărbaților într-o societate dată, precum și de relațiile de putere dintre ei.

Egalitate dintre sexe înseamnă că femeile și bărbații să se bucure de același statut. Acest lucru implică faptul că aceștia au condiții egale pentru exercitarea drepturilor omului și realizarea potențialului lor de a contribui la dezvoltarea națională, politică, economică, socială și culturală.

De obicei, femeile și bărbații au roluri diferite în activitățile specifice domeniului de apă și de canalizare, aceste diferențe sunt mai evidente în zonele rurale. Femeile sunt de cele mai multe ori utilizatorii, furnizorii și gestionarii apei în gospodăriile rurale și sunt gardienii igienei în gospodărie. În cazul în care sistemul de apă se defectează, femeile, nu bărbații, vor fi cel mai probabil afectate, deoarece ar trebui să se deplaseze mai departe pentru apă sau să folosească alte mijloace pentru a satisface nevoile de apă și de canalizare în gospodărie.

²⁴ Raionul Ungheni este unul din 3 raioane din Moldova (alături de Cimișlia și Cantemir) unde salariul mediu al femeilor îl depășește pe cel al bărbaților.

Aspecte de gen. Abordând aspectele sociale în activitățile de AAC, se îmbunătățește calitatea și durabilitatea proiectelor de AAC, de exemplu:

- Nevoile femeilor pentru apă devin mai mult un punct central al unui proiect de AAC și sunt adesea legate de activități la scară mică (grădinărit, uz casnic, creșterea de animale la scară mică), care sunt vitale pentru gospodărie;
- Proiectarea și amplasarea facilităților de AAC vor reflecta mai bine nevoile diferite ale femeilor și bărbaților. Amplasarea corectă a instalațiilor sanitare este deosebit de importantă, deoarece igiena este de multe ori subiectul sensibilității culturale care, de obicei, diferă între bărbați și femei;
- Tehnologia adoptată trebuie să reflecte în special nevoile femeilor;
- Abilitățile financiare ale femeilor le fac pe acestea candidații ideali în economisirea și gestionarea resurselor pentru funcționarea continuă și întreținerea instalațiilor interioare de AAC;

Cererea de instalații sanitare este mare, deoarece este recunoscută dorința puternică a femeilor și bărbaților de a avea instalații private, convenabile și sigure pentru ei și copiii lor

8.2. Managementul deșeurilor

În orașul Ungheni se dispune de un poligon deșeurilor menajere solide autorizat care este amplasat la 2,0 km la Est de oraș, din partea stângă a traseului Ungheni – Cetireni. Suprafața totală atribuită sub poligonul de deșeurii menajere solide constituie 8,49 ha. Poligonul de deșeurii menajere solide a or. Ungheni dispune de proiect de execuție elaborat de I.P. „Moldcomunproiect” în anul 1988, obiectivul nr. 4767. În prezent se resimte necesitatea reactualizării proiectului de execuție a poligonului de deșeurii menajere solide a or. Ungheni unde să prevadă construcția acestuia conform cerințelor ecologice și standardelor actuale, pentru diminuarea impactului asupra mediului înconjurător a obiectivului dat.

Poligonul de deșeurii menajere solide a or. Ungheni este gestionat de către Î.M „AVE Ungheni”. La moment primăria or. Ungheni efectuează lucrări de evacuare, recultivare a deșeurilor dispersate cât și redresarea situației în general a poligonul de deșeurii menajere solide a or. Ungheni.

8.3. Managementul riscurilor

Fiind amplasat în imediata apropiere de râul Prut, or. Ungheni este afectat de un risc sporit de inundații. Pentru prima dată problema inundațiilor localităților a fost studiată în 1997 de Institutul de Proiectare a sistemelor de gospodărire a apelor „ACVAPROIECT”. Din controalele efectuate în localitate și din analiza consecințelor inundațiilor din iulie-august 2008, s-a stabilit că starea digurilor de protecție este nesatisfăcătoare, fiind necesar ridicarea cotei și întărirea digurilor de protecție.

În oraș în zonă cu risc de inundații se află 300 de case. Casele sunt inundate de ape pluviale, acestea acumulându-se din lipsă de canalizare pluvială sau alte căi de scurgere adecvate volumului de ape.

Căile actuale existente de scurgere sunt în stare deosebit de gravă și necesită intervenție urgentă. În caz contrar, cheltuielile pentru restabilirea lor, vor fi cu mult mai mari. Din cauza zonei avariate, apele pluviale cad de la o înălțime de 7-8 m surpând în continuu malurile râpei formate. Râpa duce spre râul Prut, astfel apele urbane poluate se scurg direct în râu. Astfel, casele aflate pe mal sunt puse în pericol și necesită strămutare, iar zona trebuie izolată și surpările trebuie oprite prin intervenții corespunzătoare.

Zona digului este avariata și necesită lucrări de consolidare și fortificare.

În vederea inundațiilor istorice 2008 și 2010, utilizarea experienței acumulate și fortificarea digurilor de protecție de lângă postul de grăniceri.

În cadrul orașului se află și barajul iazului de acumulare, care a fost reparat la sfârșitul anilor 70. Barajul în cauză este avariata, în special acest lucru se poate observa prin unghiul de înclinație al acesteia, crăpăturile și surpările din el,

faptul că unele plăci de beton sunt mișcate, rezultând spălarea materialului adeziv și de rezistență de sub acesta. La fel, avariat este podul de trecere de lângă aceasta, ceea ce prezintă un pericol pentru autovehiculele care-l traversează zilnic.

În urma unor analize au mai fost identificate și alte riscuri de dezastre naturale după prioritate:

Hazarde naturale:

1. Cutremur
2. Inundații
3. Alunecări de teren
4. Temperaturi extreme/înzăpeziri/vânt puternic/grindină/secetă/ploi torențiale

Hazarde tehnogene:

1. Accidente de transport
2. Incendii
3. Depistarea munițiilor
4. Explozii (gaze)
5. Avarii industriale

Hazarde social –biologice

1. Epidemii
2. Intoxicații alimentare

9. CAPACITATEA INSTITUȚIONALĂ

9.1. Managementul administrativ

Capacitatea instituțională a APL este determinată de măsura în care activitățile sunt inițiate și desfășurate în baza unor criterii certe ale managementului instituțional. Printre criteriile unui cadru organizatoric funcțional se înscriu:

<i>Relevanța</i>	în ce măsură sunt relevante activitățile APL orientate spre nevoile crescânde și prioritățile de la nivel comunitar
<i>Eficacitatea</i>	cât de realiste sunt proiectele și programele de activitate ale APL
<i>Eficiență</i>	cât de bine sunt alocate resursele pentru obținerea rezultatelor
<i>Armonizarea și Coerența</i>	sunt activitățile și obiectivele propuse legate în mod logic de o analiza socio-economică, se completează reciproc și sunt acestea în concordanță cu obiectivele și intervențiile politicilor regionale, naționale și comunitare
<i>Utilitatea</i>	efectele preconizate și cele nepreconizate sunt realiste și utile în contextul nevoilor tot mai mari la nivel social, economic și de mediu
<i>Sustenabilitate</i>	se vor putea menține efectele obținute în cadrul activităților propuse și după încheierea mandatului, fără finanțări publice suplimentare
<i>Managementul și monitorizarea</i>	cum va afecta organizarea APL realizarea unor obiective ale programului de activitate și măsura în care aceasta va orienta procesul propus spre atingerea de rezultate pozitive

Criteriilor lansate ar trebui să li se subordoneze atât activitățile purtate de Consiliul orășenesc cât și activitățile primăriei.

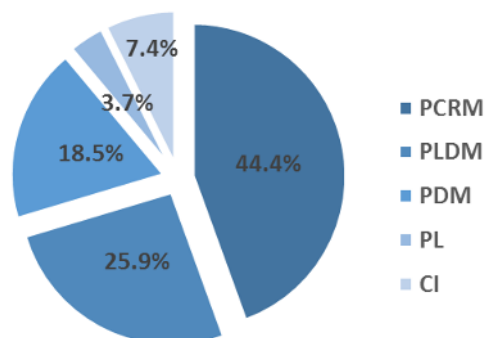
Consiliul orășenesc Ungheni este un organ local eligibil format din 27 consilieri. Acesta activează în baza unui Regulament (tip) de constituire și funcționare al Consiliului orășenesc, aprobat în anul 2005, perioadă în care nu a fost modificat.

Calitatea procesului decizional este determinată și de măsura în care acesta decurge echilibrat sau distorsionat, elemente determinate deseori de coloritul politic al CL. Astfel, structura CO după apartenența politică a consilierilor destul de dispersată, cu o predominare a PCRM-ului cu 12 mandate, urmând PLDM cu 8 mandate, PDM cu 5 mandate. Celelalte partide împart restul de cca 7,4%.

Tabelul 7. **Structura CO după apartenența politică**

AP	Total	
PCRM	12	44,4%
PLDM	7	29,6%
PDM	5	18,5%
PL	1	3,7%
CI	2	3,7%
TOTAL	27	1

Figura 11. **Structura CO după apartenența politică a consilierilor**

Consiliul orășenesc Ungheni este constituit în 3 comisii de specialitate, după cum urmează:

- Învățământ, cultură, tineret, sport
- Comisia Socială
- Buget și Finanțe

Primăria. Competențele executive locale revin Primăriei. Primăria reprezintă instituția administrației publice locale gestionată de regulă de primar, care activează conform prevederilor legale în baza principiilor de autonomie locală. Acestea îi revine acordarea serviciilor publice, consultarea cetățenilor în diverse probleme locale, fiind organul de conducere operativă a afacerilor publice locale. Primarul reprezintă autoritatea executivă locală.

Primăria orașului funcționează în baza prevederilor legislației în vigoare și a unui regulament intern de organizare și funcționare

Fiind o unitate administrativ-teritoriale de nivelul întâi, primăriei (primarului) îi revine următoarele atribuții de bază:

- Asigurarea executării deciziilor consiliului local;
- Asigurarea, funcționării normelor legale (Constituției, legilor și altor acte normative) în limitele teritoriului administrat;
- Asigurarea ordinii publice;
- Organizarea unor întruniri locale, în scopul consultării populației în problemele locale de interes deosebit;
- Asigură desfășurarea alegerilor și întrunirilor locale;

Sediu, oficii, dotare, accesibilitate. Primăria orașului dispune de un sediu propriu, amplasat în centrul orașului, într-o clădire cu 7 etaje. Suprafața ocupată de birourile primăriei este de 2070 m², situație din care rezultă o suprafață medie de cca 55 m² per angajat. Deși densitatea personalului primăriei în spațiul disponibil pare a fi destul favorabilă, în opinia angajaților spațiul este total insuficient. Oficiile din sediul primăriei sunt și ele într-o stare destul de bună, deși o parte din mobilier este relativ învechit.

Dotarea cu echipament TIC a primăriei este una favorabilă (tab.8).

Tabelul 8. **Numărul unităților de echipament TIC și gradul de satisfacție (2012)**

Echipament TIC	Nr. unități/posturi	Grad de satisfacție față de număr				
Calculator	33	1	2	③	4	5
Fax	3	1	2	③	4	5
Scanner	1	1	②	3	4	5
Telefon	48	1	2	③	4	5
Copiator	2	①	2	3	4	5
Imprimantă	37	1	②	3	4	5

Deși se dispune de un număr aproape suficient de calculatoare, gradul de satisfacție este unul mediu. Cu toate acestea abilitățile de operare la calculator a angajaților primăriei lasă de dorit. Deși numărul de imprimante aflate la balanța

primăriei este mai mare decât numărul de calculatoare, starea morală și fizică a acestora condiționează un grad redus de satisfacție. Volumul mare de materiale care sunt distribuite consilierilor local cu ceva timp înainte de ședințele CO, a determinat ca cele 2 copiatoare de care dispune primăria să fie total insuficiente.

Primăria dispune de o pagină WEB funcțională - <http://ungheni.md>, deși unele informații privind activitățile primăriei orașului nu sunt actualizate. Primăria are acces la internet. Jumătate din angajații primăriei dispun de adrese e-mail, încât aceștia sunt accesibili prin poșta electronică. Adresa oficială de e-mail a primăriei este primar.ungheni@gmail.com.

Este unanim recunoscut faptul că valoarea unei administrații constă nu atât în mijloacele materiale sau financiare de care dispune aceasta cât, mai ales, în potențialul său uman. O gestiune bine chibzuită a resurselor umane dintr-o instituție, asociată unei atitudini favorabile față de toate problemele vieții oamenilor sunt capabile să asigure cele mai înalte nivele de productivitate a instituției. În acest sens o localitate nu poate să funcționeze și să se dezvolte normal, dacă nu se dispune de o politică de personal bine chibzuită și echilibrată în administrația publică, care să funcționeze potrivit unor principii, printre care pot fi puse în evidență următoarele:

- politica de personal are un rol funcțional;
- politica de personal se efectuează cu respectarea strictă a criteriilor etico-morale și profesionale de apreciere, de distribuire și de promovare a cadrelor;
- politica de personal are un caracter unitar pentru toate autoritățile administrației publice.

Organigramă, personal. Primăria or. Ungheni activează în baza unui regulament intern, adoptat prin Decizia Consiliului orașenesc nr. 7/2 din 13.05.2005. În regulament sunt consemnate multe dintre principiile unui management instituțional, realizarea integrală a cărora ar conduce la o activitate cu o eficiență sporită.

Conform organigramei primăria orașului Ungheni este constituită din 22 de angajați. Fluctuațiile de personal în perioada de referință (ultimul mandat) au fost nesemnificative.

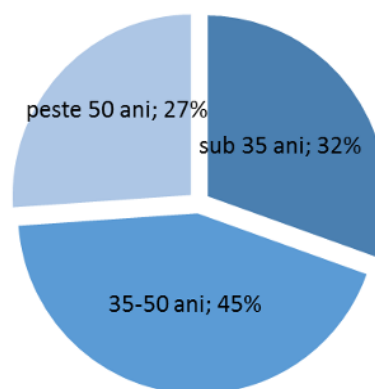
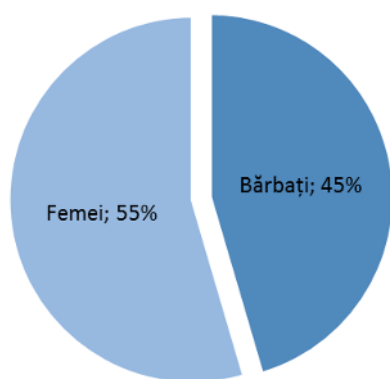
Tabelul 9. Structura aparatului primăriei or. Ungheni ,după sexe și vârste

Sexe	Număr persoane	Structura (%)
Bărbați	10	45%
Femei	12	55%
Grupe de vârstă		0%
sub 35 ani	7	32%
35-50 ani	10	45%
peste 50 ani	6	27%
TOTAL	22	100%

Structura pe sexe a personalului primăriei este echilibrată, cu o ușoară înclinație spre sexul feminin. (Figura 4.1). Structura după vârste a personalului primăriei este destul de echilibrată. Circa 1/3 din angajații au vârsta până la 35 ani, iar mai mult de 1/4 au depășit vârsta de 50 ani, persoanelor cu vârsta cuprinsă între 35 și 50 ani revenindu-le 45% din numărul total de angajați (Figura 4.2).

Figura 12. Structura aparatului primăriei Ungheni , după sexe

Figura 13. Structura aparatului primăriei Ungheni , după vârste

11 angajați din primăriei dispun de o experiență în APL mai mare de 10 ani.

Activitățile în primărie sunt reglementate în baza fișelor de post, disponibile pentru toate funcțiile.

Dezvoltarea și perfecționarea continuă a personalului reprezintă un factor important în asigurarea respectării criteriilor unui management instituțional eficient. Cu regret în primărie nu există programe de dezvoltare profesională, iar însăși procesul de participare la cursuri de instruire și perfecționare este unul ocazional. În perioada de referință numai 10 angajați ai primăriei au participat la instruire.

Evaluarea personalului primăriei se efectuează o dată pe an.

9.2. Finanțele publice

Componența, mărimea, direcțiile și modul de utilizare a resurselor locale, în special a celor financiare, reprezintă unul din elementele principale care caracterizează capacitatea administrativă și funcțională a APL de a-și realiza multiplele atribuții legale

Bugetul localității. Conform informațiilor bugetul orașului pentru anul 2012 a fost de aproape 86,3 mil lei, ceea ce reprezintă o valoare cu cca 27,5% mai mare decât cea din 2011. În acest sens, în perioada 2010-2012, se asistă la o creștere a bugetului pe fondul sporirii capacității bugetare proprii. Informațiile privind situația bugetară din primăria or. Ungheni se prezintă sintetic în tabelul 10.

Tabelul 10. Bugetul planificat/realizat al primăriei or. Ungheni, și structura veniturilor realizate în localitate după proveniența lor (2010-2013)

Indicatori bugetari	2010	2011	2012	2013 (IX)
Buget Realizat	67059,3	67708,6	86296,6	45494,4
Dinamica bugetară efectivă		0,97%	27,45%	-47,28%
Venituri proprii realizate	28522,5	28389,3	42217,0	25265,5
Transferuri de la stat	38536,8	39319,3	44079,6	20228,9
Ponderea veniturilor proprii (%)	42,53%	41,93%	48,92%	55,54%
Ponderea transferurilor de la stat (%)	57,47%	58,07%	51,08%	44,46%

În general, bugetul orașului este la limita capacității financiare consemnate în legislație. Astfel, ponderea veniturilor proprii în perioada 2010-2012 a variat între 42% și 49%, indicatorul reprezentând o capacitate financiară superioară față de marea majoritate a localităților urbane din republică.

În condițiile unor deficite bugetare și a unor proporții mici ale veniturilor proprii dislocările bugetare ale localității sunt destul de austere, acestea fiind îndreptate majoritar înspre acoperirea celor mai stringente nevoi ale localității, printre care și cele salariale.

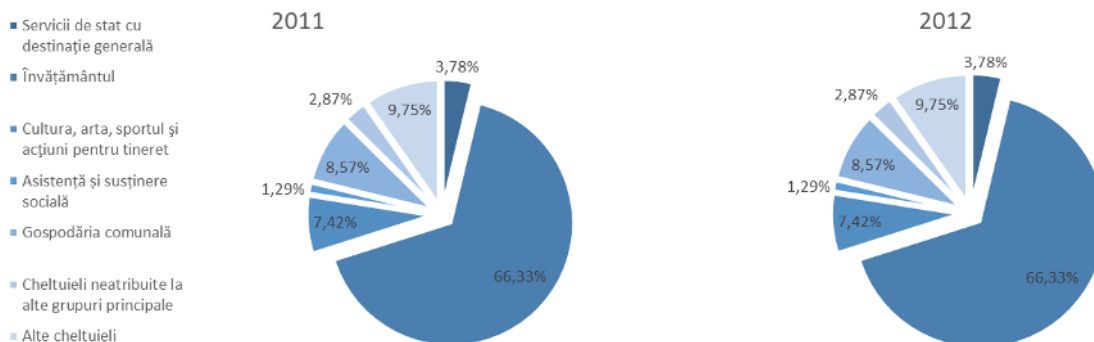
În structura cheltuielilor bugetare realizate în cei doi ani predomină cheltuielile pentru învățământ, care în 2011 au reprezentat cca 2/3 din cheltuielile totale efectuate, iar în 2012 acestea s-au diminuat la o cotă de cca 60% (fig.. Creșteri

În structura cheltuielilor pot fi sesizate la nivelul cheltuielilor pentru amenajarea teritoriului (+4,23 pp). Totodată, în 2012 scade deficitul bugetar față de 2011.

Tabelul 11. Structura cheltuielilor bugetare ale primăriei or. Ungheni, după capitole de cheltuieli

Indicatori bugetari	Valoarea (mii lei)		Structura cheltuielilor (% față de total)		Modificări structurale (pp)
	2011	2012	2011	2012	
Total venituri	67708,6	86296,6			+27,4%
Total cheltuieli	71354,1	89379,7	100%	100%	
<i>Servicii de stat cu destinație generală</i>	2694,4	2519,2	3,78%	2,82%	-0,96%
<i>Învățământul</i>	47332	53549,7	66,33%	59,91%	-6,42%
<i>Cultura, arta, sportul și acțiuni pentru tineret</i>	5294,4	6237	7,42%	6,98%	-0,44%
<i>Asistență și susținere socială</i>	917,2	883,4	1,29%	0,99%	-0,30%
<i>Gospodăria comunală</i>	6111,8	11435,2	8,57%	12,79%	4,23%
<i>Cheltuieli neatribuite la alte grupuri principale</i>	2048,1	2852,9	2,87%	3,19%	0,32%
<i>Alte cheltuieli</i>	6956,2	11902,3	9,75%	13,32%	3,57%
Deficit/exces	-3645,5	-3083,1			

Figura 14. Structura cheltuielilor bugetare ale primăriei Ungheni, după capitole de cheltuieli

La fel, poate fi observată creșterea ne semnificativă a ponderilor altor elemente de cheltuieli. Mediatizarea bugetului în localitate se face, prin intermediul paginii WEB.

9.3. Capacitatea investițională

În ultimii 5 ani eforturile APL s-au materializat în proiecte valoarea cărora a depășit cifra de 20 mil. lei. Principalele dintre ele sunt

- Lucrări de renovare a Palatului de Cultură Ungheni 2009 (Buget local/Primăria Ungheni/ 990 000 MDL; Surse FISM/ 3 000 000 MDL)
- Amenajarea scuarului din Cartierul Centru al or. Ungheni 2010 (Buget local/Primăria Ungheni/ 251 025 MDL; Surse PNUD/ 247 283 MDL)
- Centrul de reabilitare și orientare profesională a persoanelor cu dizabilități 2010 – 2011 (Buget local/Primăria Ungheni/ 729 600 MDL; Surse FISM/ 2 432 000 MDL)
- Șanse egale la educația timpurie pentru toți copiii prin renovarea Grădiniței “Guguță 2011 (Buget local/Primăria Ungheni/ 296 297 MDL; Surse FISM/ 3 291 380 MDL)
- Curtea interioară a blocurilor de locuințe – loc de odihnă și agrement 2011 (Buget local/Primăria Ungheni/ 280 176 MDL; Surse Fundația Est – Europeană / 274 640 MDL)

- Modernizarea sistemului de colectare și transport a deșeurilor stradale din or. Ungheni 2011 (Buget local/Primăria Ungheni/ 2 970 000 MDL; Surse Fondul Ecologic Național / 900 000 MDL)
- Șanse egale la educația timpurie pentru toți copiii 2011 – 2012 (Buget local/Primăria Ungheni/ 161 907 MDL; Surse Janivo - Olanda/ 1 011 920 MDL)
- Condiții mai bune pentru copii prin utilizarea energiei renovabile la grădinița Guguță 2011 (Buget local/Primăria Ungheni/ 27 920 MDL; Surse FISM/ 186 137 MDL)
- Condiții mai bune pentru copii prin utilizarea energiei renovabile la grădinița Tereza Sobolevschi 2011 (Buget local/Primăria Ungheni/ 25 452 MDL; Surse FISM/ 169 681 MDL)
- Condiții mai bune pentru persoanele în etate prin utilizarea energiei renovabile la Centrul de Reabilitare și Integrare Socială a Bătrânilor 2011 (Buget local/Primăria Ungheni/ 14 758 MDL; Surse FISM/ 98 390 MDL)
- Modernizarea și renovarea trotuarelor și parcărilor în orașul Ungheni 2012 - 2013 (Buget local/Primăria Ungheni/ 3 267 186 MDL; Surse FISM/ 2 373 425MDL)
- Renovarea Palatului de Cultură din Ungheni 2012 (Surse FNDR/ 3 998 400 MDL)
- Reparația unor porțiuni de străzi în or. Ungheni 2012 – 2013 (Buget local/Primăria Ungheni/ 2 538 396 MDL; Surse FISM/ 4 000 000 MDL).